

Hans Christian Andersen: Pohádky a poviedky I

Digitalizátor : Viera Studeničová, Bohumil Kosa, Dušan Kroliak, Janka Šotíková, Zuzana Berešíková, Kristina Woods, Monika Kralovičová, Michal Garaj

Copyright © 2016 Zlatý fond denníka SME

Tento súbor podlieha licencií \Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.5 License\'. Viac informácií na <http://zlatyfond.sme.sk/dokument/autorske-prava/>

OBSAH

Pôvodná publikácia	2
Snehová kráľovná	3
Anjel	14
Chrabrý cínový vojačik	15
Kresadlo	17
O hlúpom Jankovi	20
Lietajúci kufor	22
Jedlička	25
Kovové prasiatko	28
Cisárov slávik	32
Ružový škriatok	36
Pod vrbou	38
O dieťati v hrobe	43
Divé labute	45
Čo otec robí, vždy je dobré	51
O korenárovej nočnej čiapke	53
Dievčatko so zápalkami	58
O lístku z nebies	59

POZNÁMKA:

Pôvodný text som upravila podľa aktuálnych pravidiel slovenského pravopisu s výnimkou dobových slov (archaizmy, historizmy, zastarané slová), nárečových prvkov, biblickej češtiny a pod.

M. Podhradská

Pôvodná publikácia

[1] Hans Christian Andersen. *Pohádky a poviedky I.* Nákladom „Slovenskej krajiny“. Žilina. 1930. 161. Vydal Anton Macht.

Bibliografické poznámky

Hans Christian Andersen: *Pohádky a poviedky*

Súborné vydanie vydal: Anton Macht

Diel I.. 1930, Nákladom „Slovenskej krajiny“, Žilina — Košice

Hans Christian Andersen

Veľký majster modernej pohádky, Hans Christian Andersen narodil sa dňa 2. apríla 1805 v Odense na ostrove Fyen, z rodičov veľmi chudobných. Otec bol obuvníkom. Chlapec bol bystrý a čulý a čoskoro javil veľké nadanie, sám si zostrojoval divadelné hry pre detské, bábkové divadlo. Z ťažkých začiatkov prepracoval sa k štúdiu a dostal sa pomocou šľachetných priaznivcov na vysoké školy; dlho hľadal cestu rozličnými pokusmi v rozličných oboroch poézie i prózy, ale nemohol sa dlho domôcť väčšieho prenikavejšieho úspechu. Potom cestoval, pobudol v Paríži i Ríme, vydal zväzok básní, niektoré cestopisy i romány, i o dráma sa pokúšal, ale všetko minulo, zapadlo bez väčšieho ohlasu a bez veľkého, pravého dojmu.

Jeho veľké umenie objavilo sa len v povestiach, pohádkach, kde vedel spojiť mäkký cit, bohatú obraznosť a vtipnú satiru v malé, okúzľujúce obrázky, ktoré, pôvodne pre deti určené, stali sa skoro hľadanou a cenenou lektúrou dospelých. Jeho dobrota spojená s ľahkou iróniou a nad nimi zvláštne kúzlo poézie prstonárodnej, vytvorili z pohádky pre deti celú ríšu bezhraničnej obraznosti, v ktorej sa zrkadlila nielen súčasnosť, ale celý život ľudský ako v pestrom kaleidoskope. Sám nadaný bohatou vynaliezavosťou, oprel ju Andersen ešte o rozprávky a povesti domáce, a kde ani to nestačilo, priberal pramene a motívy cudzie, ktoré však vždy svojím jemným humorom pretvoril. Celkový jeho názor na svet je optimistický. Prvé báchorky a pohádky i doma zostali bez väčšieho povšimnutia a boli to práve najlepšie a najkrajšie zo všetkých. Len ich rozmnožené vydania a hlavne uznanie cudziny učinilo Andersena slávnym a svetovým. Jeho pohádky a povesti boli prekladané do všetkých kultúrnych jazykov. Andersen zomrel zahrnutý neobyčajnými poctami roku 1875 po trojročnej ťažkej chorobe vo vile v blízkosti Kodane, hlavného mesta dánskeho.

Z veľkého jeho životného diela mnohohväzkového a vo všetkých tóninách poézie, od lyriky cez román až k dráme sa rozpínajúceho, zostanú jeho Pohádky a povesti vždy svieže a vždy mu uchovávajú nesmrteľnosť. Je v nich toľko prirodzenosti, naivnosti, poézie, hlbokkej múdrosti životnej, obraznosti pod závojom ľahučkej irónie, dobroty srdca, ľudskosti, krásy a pravdy v detskom rúchu a podaní, a predsa i pre dospelých veľkej váhy a hĺbky, že len z tohoto pokladu pohádok, z tejto jednej struny jeho všestrannej vlohy možno tušiť veľkého básnika a ušľachtilé srdce ľudské. On v pohádke umelej až dosiaľ najdokonalejšie sa vedel priblížiť pôvabnej poézii povestí národných, obsahom i formou. Látky k svojim rozprávkam načiera z prostredí najrozličnejších, z ríše fantastickej i z najbližšieho, najvšednejšieho okolia, kde svojim svojráznym spôsobom učiní zaujímavými i predmety najobyčajnejšie. V rozprávkach všetko žije a hovorí, každý tvor, každá vec; pre všetko vie vzbudiť záujem tým, že veci, ktorou sa zaoberá, vtisne zvláštnu charakteristiku. Osoby jeho rozprávok, či veci, či bytnosti nadprirodzené, konajú čisto ľudsky, podliehajú ľudským slabostiam — a básnik, oberajúc sa nimi, karhá ich a odpúšťa im, smeje sa im a ospravedlňuje ich, lebo jeho srdce je vždy predchnuté vznešeným súcitom dokonalého umelca.

A knihy jeho pohádok sú pre malých i veľkých. Malých zaujímajú svojim obsahom, veľkých spôsobom, akým sú podávané — a tu i tu zažiarí v nich pre každého iskierka, ktorá uvedie čitateľa na stopu ušľachtilého poučenia, ktoré je dokonalo zahalené krásnou formou umeleckou. Je to najmä satira, veľmi jemná a samopašná, ale predsa výstižná, ktorá je špecialitou Andersenovou a ktorou dosahuje veľký ten básnik skvelých účinkov a dojmov.

V slovenskom rúchu vychádzajú Andersenove pohádky po prvý raz kompletne len teraz, a vydávajú ich, sme presvedčení, že i naša slovenská mládež sa oduševní živými, dokonalými obrazmi Andersenovými, obrazmi nedostižnej krásy.

V Bratislave, v r. 1930

Anton Macht

Snehová kráľovná

I. poviedka. O zrkadle a črepoch

Dobre, teda začneme. Až budeme na konci poviedok, budeme vedieť viac, než na počiatku. Bol raz zlý kúzelník, jeden z najhorších, ba vtelený diabol sám. Raz bol vo veľmi dobrej nálade, lebo dokončil zrkadlo, ktoré malo tú vlastnosť, že všetko dobré a krásne, čo sa tam zobrazovalo, takrečeno na nič sa scvrklo, ale všetko, čo za nič nestálo a zle sa vynímalo, väčšmi vystupovalo a vždy ešte horšie bolo. Najnádhernejšie kraje vyzerali v ňom ako rozvarený špenát, a najlepší človek bol špata a stál bez drieku na hlave, črty jeho boli tak spotvorené, že neboli k rozoznaniu, a keď niekto mal pehy, tu sa mu iste rozťahli cez nos i ústa. To je neobyčajne veselé, myslel si čert.

Keď zbožná a dobrá myšlienka spela dušou človeka, tu bolo vidieť v zrkadle šklábenie, že sa čert-kúzelník nad svojím objavom sám musel smiať.

Všetci, ktorí chodili do kúzelníckej školy — čert bol majiteľom takej — rozprávali ďaleko-široko, že sa stal zázrak. Teraz len — mysleli — je možné poznať, ako svet a ľudia skutočne vyzerajú. Žiaci behali so zrkadlom po svete a konečne nebolo zemí ani ľudí, ktoré by v ňom neboli karikatúrami. Konečne chceli so zrkadlom až do neba, aby s anjelmi, ba i s Pánom previedli svoju diabolskú hru. Čím vyššie so zrkadlom leteli, tým viac sa šklábilo, sotva ho mohli udržať. Ale leteli stále vyššie a vyššie a približovali sa tak vždy viac a viac k Bohu a anjelom. Tu sa zrkadlo v svojom šklábení tak strašne zatriaslo, že im vyklázlo a na zem sa zrútilo, kde sa na sto miliónov, ba miliónov, a ešte viac kusov rozbilo. Ale tým bolo nastrojené ešte väčšie nešťastie, než bolo pôvodné; lebo z črepov boli niektoré sotva tak veľké, ako zrnko piesku. Tieto sa rozleteli ďaleko po svete a kde ľuďom padli do očí, tam zostali väziť a tak videli ľudia všetko prevrátené a znamenali vždy prevrátenú stránku všetkého, lebo každý črep podržal vždy tú istú silu, ktorú malo zrkadlo celé. Niektorým ľuďom zapadli tieto črepy i do srdca a to bolo najhoršie zo všetkého, lebo potom stuhlo srdce na pravý kus ľadu. Niektoré kusy boli také veľké, že boli použité ako tabule do okien; ale nebolo dobre, keď niekto týmito oknami sa díval na svojich priateľov. Iné kusy zase boli dané do okuliarov a to bolo priam desné, keď si ľudia takéto okuliare nasadili, aby dobre videli a správne posudzovali.

Satan sa smial, div že sa nepotrhal, a to mu robilo veľmi dobre. Ale ešte poletujú vonku malé čriepočky vzduchom, a teraz, počujeme, čo s nimi bolo.

II. poviedka. Malý chlapec a malé dievčatko

Vo veľkom meste, kde je toľko domov a ľudí, takže nemôžu všetci ľudia mať dostatočné miesto pre záhradku, a musí sa väčšina z nich uspokojiť s kvetmi v kvetináčoch, žili teda raz dve deti, ktoré mali predsa o niečo väčšiu záhradku, než kvetináč. Neboli brat a sestra, ale mali sa predsa práve tak radi. Ich rodičia bývali tesne vedľa seba v dvoch podkrovných izbietkach, práve tam, kde strecha jedného domu sa dotýkala strechy domu susedného a odkvapový žliabok pozdĺž striech sa vinul. V každom dome bolo okno, a stačilo prekročiť len žliabok, aby sa dostal človek od jedného k druhému.

Rodičia obidvoch detí pripevnili zvonka drevenú truhličku, kde si pestovali potrebnjšiu kuchynskú zeleninu. Tiež bol v každej truhličke malý, ružový ker, ktorému sa skvostne vodilo. Teraz prišli rodičia na myšlienku, položiť obidve truhličky naprieč cez žliabok odkvap, takže skoro siahali od jedného okna k druhému, že teraz vyzerali celkom ako dva násypy kvetín.

Úponky hrachu viseli dolu z truhličky, vyháňali dlhé vetvičky, krútili sa okolo okien a prepletali sa navzájom; tvorili takrečeno víťaznú bránu z kvetov a zelených listov.

Pretože truhličky boli veľmi vysoké, a deti videli, že nesmú liezť hore, dovolilo sa im z okien vychádzať, a tu sadávali na svojich malých stoličkách pod ružami a hrali sa znamenite.

V zime, pravda, bolo po tejto radosti. Tu bývali okná husto zamrznuté, ale deti zohrievali červené haliere na peci, pridŕžiavali ich na zamrznuté tabule okien a tým sa tam utvorila pekná dierka, cele guľatá a svetlá a za tou žiaril pár šťastných detských očí, a to vždy za každým oknom jeden.

Jeden patrilo malému chlapcovi a druhý malému dievčatku.

On sa menoval Janko a ona sa volala Oľga. V lete mohli sa skokom dostať k sebe; v zime však museli najprv štyri poschodia dolu a potom zase štyri poschodia hore.

Vonku poletoval sneh.

„Teraz sa roja biele včely,“ povedala starenka.

„Majú tiež svoju kráľovnú?“ pýtal sa malý chlapec, lebo on vedel, že skutočné včely majú kráľovnú.

„Isteže,“ povedala starenka, „a lieta vždy tam, kde biele včely najhustejšie sa roja. Kráľovná je najväčšia snehová vločka a nezostane nikdy ležať na zemi tiško, ale vzlietne zase vždy k čiernemu mraku späť. Často lieta v zimných nociach ulicami miest a nazerá do okien, potom tieto tak divu krásne zamrznú, ako by boli samými kvetmi posiate.“

„Áno, to sme už videli,“ zavolali obidve deti jednými ústami a teraz vedeli, že bolo tak tomu naozaj.

„Môže kráľovná sem dovnútra?“ pýtalo sa dievčatko.

„Ach, nech len príde,“ zavolať chlapec, „posadíme ju na teplú pec a roztopí sa.“

Ale starénka pohladkala ho nežne po hlave a rozprávala iné pohádky.

Večer, keď bol malý Janko zase doma a už dopoly odstrojený, vyliezol na stoličku pri okne a díval sa malým otvorom von. Niekoľko snehových vločiek tam poletovalo a jedna z nich, práve tá najväčšia, zostala visieť na kraji jednej truhličky s kvetmi. Snehová vločka rástla a rástla, až konečne bola ako žena, zahalená v najjemnejší biely flór z miliónov hviezdovitých vločiek utkaný. Bola krásna a jemná, ale ľadová, z oslepujúceho žiarivého ľadu a predsa bola živá. Jej oči žiarili ani dve jasné hviezdy, ktoré však bez oddychu a kľudu blúdili dookola. Pokynula k oknu a zamávala rukou. Tu sa chlapec naľakal a rýchlo zoskočil so stoličky a tu sa zdalo, ako by veľký vták vonku okolo okna preletel.

Druhého dňa bol ešte jasný mráz — ale potom začal sa sneh topiť, konečne slávila jar svoj príchod. Slnko svietilo, tráva pučala, lastovičky si stavali hniezda, okná sa otvárali a malé deti sedeli zase v svojich záhradkách nad odkvapom, vysoko nad všetkými poschodiami. Tohto leta kvitli ruže obzvlášť krásne. Dievča sa naučilo piesni, v ktorej bola reč tiež o ružiach a pri ružiach myslela vždy na svoje doma. Potom zaspievala pieseň chlapcovi a on spieval s ňou:

*„Skvitajú ruže v údoliach,
maličký Ježiško hovorí v nich.“*

A deti sa vzali za ruky, bozkali ruže, dívali sa do jasného slnka a hovorili k nim, ako by tu milý Ježiško naozaj bol prítomný.

Aký krásny letný deň to bol! Ako osviežujúce to bolo vonku, medzi trsmi ružovými, ktoré sa zdali kvitnúť neprestajne.

Janko a Oľga prezerali si obrázkovú knižku s toľkými zvieratkami a vtáčikmi a tu sa stalo — hodiny na veľkej veži bili práve piatu — že Janko hovoril:

„Ach, čosi ma bodlo pri srdci a teraz mi padlo niečo do oka.“

Dievčatko mu padlo okolo hrdla, on žmurkal, ale v oku nebolo nič vidieť.

„Myslím, že je to už preč,“ povedal. Ale nebolo to preč, bol to jeden z oných čriepkov z toho kúzelného zrkadla, ktoré pôsobilo, že všetko veľké a dobré, čo sa v ňom odrážalo, i každá chyba na všetkom boli hneď viditeľné. Úbohý Janko! Zrnko čriepku padlo mu i do srdca a teraz muselo sa toto skoro v kus ľadu premeniť. Už ho to síce nebolelo, ale bolo to tam.

„Prečo plačeš?“ povedal. „Taká si protivná, veď mi nič nie je. — Ale fí,“ zvolal zrazu, „tá ruža tu v tom kvetináci je červom rozožratá, a druhá zase je celkom skrivená. To sú ale vskutku hnusné ruže. Sú práve tak nepekné, ako tie truhličky, v ktorých stoja.“ Pri tom prudko kopol do truhličky a utrhol obidve ruže.

„Janko, čo to robíš?“ skríklo dievča. Ale on, vidiac jej úžas, odtrhol ešte jednu ružu, skočil s ňou do svojho okna a nechal malú, vľúdnú Oľgu vonku osamote.

Kedykoľvek potom prišla s obrázkovou knižkou, tu hovorieval posmešne: „To sa hodí pre nemluvnatá!“ A keď starénka rozprávala pohádky, tu mal pravidelne svoje „ale“ a ako len mohol, priblížil sa za ňou, nasadil si okuliare a opíčil sa po starénke. Vedel ju tak dobre napodobniť, že sa ľudia hlasno smiali a čoskoro vedel napodobniť i všetkých ľudí z celej ulice, i spôsob ich reči a chôdze. Všetko, čo bolo zvláštne a nepekné, vedel Janko výborne napodobniť, a ľudia hovorili potom o ňom: „Ten chlapec má výbornú hlavu!“

Ale tým bola vinná len tá sklenená črepinka, ktorá mu vletela do oka, ba, tá črepinka, ktorá mu sedela v srdci.

Často hneval malú Oľgu, ktorá ho predsa mala rada z celého srdca.

Hry jeho nadobúdali teraz celkom iný ráz; boli takrečeno rozumné. Raz, jedného zimného dňa prišiel so zväčšovacím sklom, nastavil cíp svojho modrého kabátu von oknom a nachytal naň niekoľko snehových vločiek.

„Podívaj sa sklom, Oľga,“ povedal. Tu bola každá snehová vločka omnoho väčšia a vyzerala ako nádherná hviezda s deviatimi hrotmi. To bol nádherný pohľad.

„Hľaď, aké je to umelé!“ povedal Janko. „Je to o mnoho zaujímavejšie, než skutočné kvety. A tiež niet na nich chybičky, sú cele pravidelné; škoda, že sa tak skoro roztopia.“

Onedlho nato prišiel Janko k Oľge s rukavičkami a sánkami na chrbte. Šepkal jej do ucha: „Smiem s druhými chlapcami sa hrať na veľkom námestí a jazdiť na sánkach!“ A už bol ten-tam.

Na námestí uviazali často najdivší chlapci svoje sánky k vozom sedliackym a zväžali sa s nimi kus cesty. To bol vlastne ten najväčší žart. Keď boli v najlepšej hre, prišli veľké, biele natreté sánky.

V nich sedel ktosi zahalený do bieleho drsného kožucha s bielou čiapkou na hlave. Sánky obišli dvakrát námestie a Jankovi sa podarilo, že pripevnil svoje sánky k veľkým saniam a šiel s nimi. Rýchlejšie a vždy rýchlejšie šlo to práve do najbližšej ulice. Osoba, sediaci v saniach, obrátila hlavu a pokynula vľúdne na Janka, akoby sa už spolu poznali.

Kedykoľvek chcel Janko svoje sánky odviazať, pokynula zase a zase a tak zostal Janko sedieť. Teraz vyšli mestskou bránou, a tu sa rozbesnela taká prudká fujavica, že chlapec už ani ruku pred očami nerozpoznal, zatiaľ čo išiel neprestajne ďalej. Konečne pustil palicu, aby sa uvoľnil od veľkých saní, ale nepomohlo to nič, jeho malý povoz bol pevne pripnutý a rýchlosťou vetra išli ďalej.

Janko volal hlasne o pomoc, ale nikto ho nepočul; sneh víril dookola a sane uháňali vždy vpred, časom cítil náraz, ako by išli cez priekopy a cez ploty. Janko bol celý zdesený, chcel sa modliť Otčenáš, ale nemohol sa na nič rozpamätať, len na veľkú násobilku. Snehové vločky boli vždy väčšie a hustejšie, že vyzerali ani biele kurence. Zrazu kone utrhlí stranou, sane zastali, a osoba, ktorá v nich sedela, sa dvihla. Kožuch a čiapka boli plné snehu. Bola to dáma, vysoká a štíhla, oslnivo biela: bola to kráľovná snehu.

„Išli sme riadne,“ povedala. „Ale prečo by si mal mrznúť? Pod', vlez si pod môj medvedí kožuch!“ Potom ho posadila vedľa seba do saní a zahalila ho kožuchom; a tam mu bolo, akoby klesal do snehovej hromady.

„Je ti ešte zima?“ pýtala sa a pobožkala ho na čelo. Ha, to bolo ešte studenšie než ľad a vniklo mu to práve do srdca, ktoré bez toho už kusom ľadu.

Jankovi bolo, ako by mal zomrieť — ale trvalo to len okamih — potom mu bolo práve tak príjemne a necítil už vôbec zimy, všade dookola vládnucej.

„Moje sánky! Nezabudni moje sánky!“ Nato sa ešte pamätal. Tieto boli naložené na jedno z tých bielych kureníc, ktoré teraz vedľa saní s nimi letelo. Potom pobožkala kráľovná snehu Janka ešte raz, a tu zabudol už na malú Oľgu, starenku, a všetkých doma.

„Teraz ťa už nepobožkám, lebo by som ťa k smrti ubožkala.“

Janko sa pozeral na ňu; bola krásna, múdrejšiu a ľúbeznejšiu tvár si ani nevedel predstaviť. Teraz mu ani nepripadala ako tvár z ľadu, ako vtedy, keď sedela vonku pred oknom a jemu kynula. V jeho očiach bola dokonalou bytnosťou a on sa jej tiež už cele nič nebál, ale jej rozprával, že vie veľmi dobre z hlavy rátať, ba aj so zlomkami, že zná štvorcové míle a počet obyvateľov všetkých zemí, a ona sa vľúdne naň usmievala. Tu sa mu zdalo, že vlastne všetko, čo vie, je veľmi nedostatočné, a zadíval sa do veľkého, šíreho priestoru vzduchového. Tu sa snehová kráľovná s ním vyniesla vysoko, až k čiernym oblakom, zatiaľ čo búrka hučala a jačala, ako by jej hlasné piesne spievala.

Leteli cez lesy a jazerá, cez moria a zeme. Pod nimi hučal studený vietor, v hĺbke vyli vlci, sneh žiaril a ligotal sa a čierne, škrečiace vrany lietali nad ním v diaľku. Ale jemu svietil mesiac, veľký a jasný a k nemu sa díval Janko po celú dlhú, dlhú zimnú noc. Vo dne však spal pri nohách kráľovnej snehu.

III. poviedka. Kvetinová záhrada ženy, ktorá vie čarovať

Ale ako bolo malej Oľge, keď sa Janko nevracal? Ach, kde len zostal! — Nikto to nevedel, nikto nevedel povedať o tom nijakej správy. Chlapci len rozprávali, ako videli, ako Janko svoje sánky priviazal k veľkým, nádherným saniam a že tieto s ním tak vyšli z mestskej brány, ale nikto nevedel, čo sa ďalej s Jankom stalo.

Tieklo mnoho slz, malá Oľga plakala dlho a horko. Potom sa hovorilo: je mŕtvy; najskôr v rieke, ktorá blízko mesta tiekla, sa utopil.

Ach, boli to tmavé a dlhé noci zimné!

Konečne prišla jar s teplým svitom slnečným.

„Janko je mŕtvy,“ plakala malá Oľga.

„Neverím tomu,“ povedal slnečný svit.

„Janko je mŕtvy,“ rozprávala lastovičkám.

„Tomu neveríme,“ povedali tieto; a konečne tomu malá Oľga ani sama neverila.

„Obetujem svoje nové, červené črievičky,“ povedala raz ráno; „tie, ktoré Janko ešte nevidel, a potom zájdem sama k rieke dolu a spýtam sa jej po ňom.“

Bolo skoro z rána, keď sa vybrala, pobožkala starenku ktorá ešte spala, obula črievice a šla sama bráňkou k rieke. Zdalo sa jej, ako by jej vlny tak čudne kynuli. Tu vzala svoje červené črievičky — bolo to to najmilšie, čo mala — a hodila ich do rieky, ale spadli hneď k brehu a vlny ich zase vyniesli na breh. Bolo to, ako by ju rieka nechcela olúpiť o jej najmilší majetok, zvlášť keď tam v nej ani malého Janka nebolo. Ale Oľga myslela, že nehodila črievičky dosť ďaleko, a vyšplhala sa teda k člnku, ktorý ležal v tíšine. Šla až na koniec člnka a hodila črievičky znova do vody. Člnok však nebol priviazaný a pohybom, ktorý Oľga urobila, odrazil sa od brehu. Oľga to hneď spozorovala a chcela rýchlo na pevninu, ale než sa jej to podarilo, bol člnok už na meter od brehu vzdialený a hnal sa už bleskurýchlo s prúdom.

Tu sa Oľga veľmi naľakala a začala plakať. Ale okrem vrabcov nikto ju nepočul, a vrabce nemohli jej pomôcť na breh; ale lietali pozdĺž brehu, ako by ju chceli tešiť, a čvrikali: „Tu sme! Tu sme!“

Člnok bol hnaný prúdom, a malá Oľga sedela v ňom už tíško. Jej malé červené črievičky plávali za ňou, nemohli však doplávať až k člnku, pretože tento bol hnaný prúdom.

Po oboch stranách sa rozkladali krásne brehy: nádherné kvety, staré stromy, ovcami a kravami oživené stráne, ale človeka nebolo ani vidieť.

„Snáď ma odnesie rieka k malému Jankovi,“ myslela si Oľga. A pri tejto myšlienke bola zase veselá, vztyčila sa a pozorovala po mnohé hodiny tie krásne, zelené brehy. Potom išla okolo veľkej čerešňovej záhrady, kde stál domček so zvláštnymi červenými a modrými oknami.

Bol krytý šindľami a pred dverami stáli dvaja drevení vojaci, ktorí pred okoloidúcimi vzdávali česť zbraňou.

Oľga myslela, že to sú živí vojaci, a zavolala ich, oni pravda neodpovedali. Teraz prišla k nim cele blízko, lebo prúd ju hnal priamo na breh. Oľga kričala a kričala vždy hlasnejšie, a tu vyšla z domu veľmi stará matička, podopierajúca sa na barličke. Ako ochranu proti slnku mala veľký klobúk najkrajšími kvetmi pomaľovaný.

„Ty, milé, úbohé dieťa,“ povedala stará pani, „ako si sa dostala na divú rieku a vydala sa tak ďaleko do sveta?“ Potom pristúpila až na pokraj rieky, pritiahla svojou barličkou člnok na breh a vytiahla malú Oľgu na suchú zem.

Oľga bola rada, že sa dostala z vody, ale predsa sa trochu bála cudzej starej ženy.

„Pod' predsa a rozprávaj mi, kto si a ako sem prichádzaš?“ pýtala sa.

A Oľga jej potom všetko vyrozprávala. Stará pani kývala hlavou a povedala „hm, hm!“ Keď Oľga jej všetko vysvetlila a jej sa pýtala, či nevidela malého Janka, odpovedala žena, že nešiel pomimo, ale že príde, len aby nebola smutná, aby radšej jedla čerešne a prezrela si jej kvety, ktoré sú krajšie, než v obrázkových knihách a z ktorých každý vie rozprávať pohádku.

Potom vzala Oľgu za ruku, vošla s ňou do domčeka a zavrela dvere za sebou.

Okná boli veľmi vysoké, mali červené, modré a žlté sklo, takže denné svetlo sem vpadalo všetkými farbami. Na stole stáli tie najkrajšie čerešne, na ktorých si Oľga so zvolením panej podľa ľúbosti pochutnala. Zatiaľ čo dievča jedlo, zrovnala mu pani vlasy zlatým hrebeňom a tu sa jej kučeravela jej zlatistá, milá a vľúdna tvárička, ktorá bola guľatá a kvitla ani ruža.

„Po takej malej, zlatej panenke som už dávno túžila,“ povedala stará. „Uvidíš, ako spolu budeme dobre nazívať.“

A čím dlhšie česala vlásy malej Oľgy, tým viac táto zabúdala na svojho malého priateľa Janka; lebo tá stará pani vedela čarovať, hoci nebola zlá bosorka. Čarovala a kúzelníčila len tak trocha k svojej zábave a chcela si podržať malú Oľgu. Preto vyšla do záhrady, rozťahla svoju barličku nad všetkými ružami a hoci tieto nádherne kvitli, ponorili sa predsa všetky razom do čiernej zeme a nebolo ich vidieť, ani miesta, kde predtým stáli. Starká sa totiž obávala, že by Oľga pri pohľade na ruže spomínala na svojich domácich a tým si pripamätala i malého Janka a jej snáď utiekla.

Potom odvieďla Oľgu do kvetinárskej záhrady. Aká vôňa a nádhera tam bola! Všetky možné kvety stáli tam v najbujnejšom rozkvetu; žiadna obrázková kniha nebola pestrejšia a krajšia!

Oľga skákala radosťou a hrala sa, až slnko zašlo za vysokými stromami čerešňovými. Potom dostala peknú postieľku s ružovými vankúškami a duchnami z hodvábu, ktoré boli popretkávané modrými fialkami a potom spala a snívala tak dobre ako kráľovná v svoj deň svadobný.

Druhého dňa zase si smela hrať v teplej žiari slnečnej a tak to chodilo niekoľko dní.

Oľga znala každý kvet podľa mena. Ale čo ich tam bolo, vždy sa jej zdalo, že jeden druh medzi nimi chybuje; nevedela však, ktorý.

Tu si všimla jedného dňa klobúku starej panej s maľovanými kvetmi, z ktorých práve ruže boli najkrajšie. Stará zabudla odstrániť ju s klobúka, keď všetky živé ruže do zeme ponorila. Tak to býva, keď svoje myšlienky nemáme pohromade.

„Ako,“ povedala Oľga, „či tu niet vôbec žiadnych ruží?“ Rýchlo šla medzi záhony, hľadala a hľadala, ale ruží tam nebolo. Potom si sadla a plakala. Jej vrelé slzy padali práve na miesto, kam jeden ružový ker sa bol ponoril. A keď vrelé slzy zem skropili, tu sa podvihol zase ker zo zeme, ako sa tam bol ponoril. Oľga ho objala, pobožkala ruže, pomýšľala na domov a súčasne tiež na malého Janka.

„Ach, čo času som premrhala!“ zvolala. „Veď som ťa chcela hľadať! — Neviete, kde je?“ pýtala sa ruží, „myslíte, že je mŕtvy?“

„Mŕtvy nie je,“ odpovedali ruže, „my sme boli v zemi a tam sa dostanú všetci mŕtvi. Ale Janka tam nebolo.“

„Ďakujem vám tisíckrát,“ zvolala malá Oľga, potom šla i k druhým kvetom, dívala sa do ich kalichov a pýtala sa: „Neviete, kde je malý Janko?“

Každý kvet stál v slnku a sníval svoj vlastný sen alebo svoju vlastnú rozprávku. Malá Oľga ich počula veľmi mnoho, ale ani v jednej nebola zmienka o malom Jankovi.

„Čo vraví ohnivá ľalia?“

„Keď čuješ bubon, bum! bum! Sú to vždy len dva zvuky, vždy len bum! bum! Čuješ kvílenie žien? Čuj volanie kňaza! V svojom dlhom červenom šate stojí žena Hindova na hranici, hltavo obklopujú plamienky ako jazyky ju a jej mŕtveho manžela a tryskajú do výšky. Ale žena Hindská myslí len na živého v kruhu divákov, na neho, ktorého oko nad oheň plamennejšie horí a z ktorého jej plamene šľahajú v ústrety, ktoré viac jej srdce prenikajú než tie, ktoré skoro jej telo na popol premenia. Môže plameň srdca zhasnúť v plameňoch hranice?“

„To je mi cele nezrozumiteľné,“ povedala malá Oľga.

„To je moja pohádka,“ vysvetľovala ohnivá ľalia.

„A čo vraví zvlače?“

„Do úzkej horskej cesty visí starý hrad rytiersky. Hustý zimozeleň pripína sa na červené múry a šplhá do výšky a pokrýva celý altán, na ktorom stojí krásne dievča. Ukláňa sa nad zábradlie a díva sa

dolu do cesty. Žiadna ruža nekvitne sviežejšie na svojej ratolesti ako táto panna, a žiaden jablonoňový kvet, ktorý vietor od stromu unáša, nesplýva ľahšie než ona. Ako šuštia skvostné, hodvábné šaty! Či ešte neprichádza?”

„Myslíš Janka?“ pýtala sa malá Oľga.

„Hovorím len o svojej pohádke, o svojom sne,“ povedal zvlače.

„Čo povie konvalinka?“

„Medzi stromami visí na povrazoch úzka doska; to je hojdačka. Dve najutešenejšie dievčatká — ich šaty sú biele ani sneh a dlhé, zelené stuhý vľajú s ich klobúkov — sedia a hojdajú sa. Brat, o niečo vyšší než ony, tiež stojí na hojdačke. Má rameno otočené okolo jedného povrazu, v druhej ruke má malú miskú a hlinenú fajočku, z ktorej vyfukuje mydlové bubliny. Hojdačka sa kníše a bubliny lietajú lísnuť sa pestro vo výške. Posledná visí ešte na okraji fajočky a kolembá sa vo vetre. Čierny psík sa vztyčuje na zadné nohy, tiež by sa rád hojdal. Hojdačka letí naspäť, pes sa prevráti, breše a je nahnevany. Deti sa doberajú, bubliny praskajú — kníšuca sa doska a prasknutá bublina — to je moja pieseň!“

„Čo ty tu rozprávaš, je veľmi pekné, ale ty to rozprávaš tak smutno a nevieš nič o malom Jankovi. — Čo rozprávajú hyacinty?“

„Boli raz tri krásne sestry, veľmi nežné a spôsobné. Šaty jednej boli červené, druhej modré a tretej cele biele. Ruku v ruke tancovali pri tichom jazere v jasnom svite mesiaca; ale neboli to víly, ale ľudia. Tam to voňalo tak sladko a dievky zmizli v lese. Vôňa bola vždy silnejšia — tri rakve, v ktorých krásne dievky ležali, zošmykli sa z húštavy lesnej na jazero a plávali ďalej, lesklé svetlušky poletovali ako vznášajúce sa lampáše dookola. Spia tie sladké dievky, alebo sú mŕtve? — Vôňa kvetov vraví, že sú to mŕtvolý. Zvony večerné mŕtvym vyzvávajú!“

„Ty sa cele rozsmútiš,“ povedala malá Oľga. „Ty voniaš tak silne, že si musím neprestajne myslieť na tie dievky. Či i malý Janko je vskutku mŕtvy? Ruže predsa boli dolu pod zemou a tie to popierajú!“

„Bim-bam!“ zvonili zvony hyacintové. „Nezvoním za malého Janka, veď ho ani nepoznáme! Spievame si len svoju pieseň, tú jedinou, ktorú poznáme.“

„Je zbytočné sa pýtať kvetov,“ povedala si potom malá Oľga, „vedia len svoju vlastnú pieseň a žiadna mi neodpovie.“

Potom si vyhrnula svoju sukienku, aby mohla rýchlejšie bežať. Ale narcis zavadil o jej nohu, keď cezeň skočila. Oľga zastala, pozorovala kvet na vysokom stonku a povedala: „Vieš ty snáď niečo?“ Sklonila sa hlboko až k nemu a — čo rozprával kvet?

„Môžem vidieť samého seba! Môžem vidieť samého seba!“ začal narcis. „Ach, ako voniam! — Hore v podkrovnej izbičke stojí polooblečená malá tanečnica. Hneď stojí na jednej, hneď na oboch nohách; celý svet šliape nohami. Ale nie je to nič než prelud, vidina. Vylieva vodu z čajovej kanvičky na kus látky, ktorý má v ruke. Je to jej šnurovačka. Áno, áno, čistota je pol života, pol zdravia! Biele šaty, ktoré tam na vešiaku visia, boli tiež tak vyprané a na streche usušené. Až si ich oblečie, uviaže si ako zlato žltý pás šatku okolo hrdla a šaty tým budú ešte belšie! Môžem samého seba vidieť, samého seba vidieť!“

„To ma nezaujíma,“ povedala Oľga, „a nie je to tiež vhodná rozprávka pre mňa!“ A potom bežala až k plotu záhrady.

Dvere boli síce zavreté, ale sotva stisla starú hrdzavú kľučku, táto povolila, dvierka sa rozleteli a potom vybehla malá Oľga bez topánok a pančušiek do širého sveta. Sadla si na veľký kameň, a keď sa poobzerala okolo seba, bolo leto už preč a bola už neskorá jaseň. To v krásnej záhrade, kde vždy slnko svietilo a kvety kvitli v každej ročnej dobe, ani pozorovať nebolo.

„Ach, čo času som stratila!“ nariekala malá Oľga. „Nadišla jaseň, už nemôžem dlhšie meškať!“

A vybrala sa, aby šla ďalej. Aké mdlé a ustaté boli jej nôžky, a ako studeno a drsno bolo všade dookola! Dlhé listy vrb mali žltú farbu a vo veľkých kropajach kvapkala rosa na zem. List za listom znášal sa vírom nadol, len hloh mal ešte ovocie, ktoré bolo trpké a ústa sfahovalo.

Ako chmúrne a úzko bolo v širom svete!

IV. poviedka. Princ a princezná

Oľga si zase musela odpočinúť. Na snehu, práve kde sedela, skákala veľká vrana; pozorne si dievčatko prezrela a naostatok začala kývať hlavou.

„Krá, krá, dobrý deň!“ škrečala. Lepšie to ani nevedela. Ale myslela to s dievčatkom len dobre a pýtala sa, kam sama sa poberá v tom veľkom, širom svete.

Slovu „sama“ rozumela Oľga až pridobre a cítila celý jeho význam príliš hlboko. I rozprávala vrane celý svoj osud a pýtala sa jej, či Janka nevidela.

Vrana kývala povážlivo hlavou a povedala: „Možno!“

„Myslíš to naozaj?“ pýtala sa Oľga a pobozkala vranu tak prudko, div že ju nezahrdúsila.

„Len rozumne, len rozumne!“ povedala vrana. „Bol to asi malý Janko, ale teraz už na teba k vôli princeznej celkom zabudol.“

„Býva u princeznej?“ pýtala sa Oľga.

„Hej, ale počúvajže. Ako mi je to ťažko, hovoriť tvojou rečou. Nerozumieš snáď reči vrán? Tu by som ti mohla lepšie rozprávať.“

„Nie, tej reči som sa nenaučila,“ odpovedala Oľga. „Moja starenka vedela ňou hovoriť. Škoda, že som sa to od nej nenaučila.“

„Nerobí nič,“ povedala vrana, „budem rozprávať, ako viem, ale pôjde to pomaly.“ A potom rozprávala, čo vedela.

„V tomto kráľovstve býva veľmi múdra princezná, prečítala už všetky časopisy, ktoré v svete vychádzajú a zase to zabudla. Taká je múdra. Nedávno sedela na svojom tróne, čo nie je veľmi zábavné, a znenazdania si zaspievala túto pieseň: „Prečo by som sa nemala vydávať?“ A tiež hneď že áno, a hneď sa rozhodla, že sa vydá. Chcela však mať muža, ktorý by jej mohol odpovedať, keď s ním hovorí, nielen takého, ktorý len stojí a vznešene vyzerá, lebo to je únavné. I dala zvolať všetky dvorné dámy a keď tieto sa dozvedeli o jej úmysle, tešili sa z celého srdca. „To sa mi páči!“ volala každá z nich. „Na to som už tiež sama dávno myslela.“

„Uisťujem ťa, že každé slovo, ktoré tuto hovorím, je čistá pravda,“ prerušila vrana svoju rozprávku. „Mám totiž krotkú milenkú, ktorá voľne chodí po zámku a tá mi všetko rozprávala.“ Rozumie sa, že milenka bola tiež vrana, lebo vrana k vrane si sadá, rovný rovného si hľadá, a to je pre vranu vždy vrana.

Časopisy vyšli hneď s okrajom zo samých srdc a s podpisom princeznej. Mohlo sa tam čítať čierne na bielom, že je každému mladému mužovi pekného zovňajšku voľno, aby prišiel na zámok a zabával sa s princeznou. Ten, o ktorom sa dalo dúfať, že by sa k svojmu budúcemu postaveniu najlepšie hodil, má sa stať manželom princeznej. — „Áno, áno,“ povedala vrana, „je to tak pravda, ako že tu sedím!“

Potom prichádzali ľudia v zástupoch zo všetkých strán. Bol to zhon, ale žiadnemu zo ženíchov sa nepodarilo, aby princeznú zaujal, ani prvý, ani druhý deň.

Dokiaľ boli dolu na ulici, tu vedeli výborne hovoriť, ale sotva že vstúpili do zámockej brány a telesné stráže v ich striebrom tkaných rovnošatách a hore sluhov v zlate a veľké, nádherné komnaty videli, zmútili sa všetci dokonalo. A keď konečne stáli pred trónom, na ktorom princezná sedela, tu mohli vždy len jej posledné slová opakovať, a to nechcela princezná ani počuť. Bolo to práve tak, ako by tí ľudia boli zmútení a omámení a len keď zase prišli na ulicu, mohli znova hovoriť. V dlhých radoch stáli nápadníci od mestskej brány až k zámku. „Bola som tam tiež, aby som to videla,“ uisťovala vrana. „Všetci boli hladní a smädní. Ale v zámku nedali im ani dúšok vody. Pravda, že sa múdrejší z nich zaopatril aspoň chlebom a maslom, ale o ten sa so svojimi susedmi nerozdelili. Mysleli si, že je to len dobre, keď niekto vyzerá vyhladnutý, potom si ho princezná iste nevezme.“

„Ale čo Janko, malý môj Janko?“ pýtala sa Oľga. „Prišiel tiež? Bol tiež v tých zástupoch?“

„Len nie tak náhlivo! Všetci sme už u neho! Tretieho dňa prišiel ktosi bez koní a bez kočiara, veselý a v dobrej vôli kráčal priamo do zámku. Jeho oči žiarili ako tvoje a mal dlhé a krásne vlasy, ale ináč bol oblečený cele chudobne.“

„To bol Janko!“ radovala sa Oľga. „Už som ho našla!“ A pri tom ruky jej zatľapkali radostou.

„Niesol tiež čosi na chrbte,“ povedala vrana.

„Hej, to boli iste jeho sánky,“ povedala Oľga. „Odišiel so svojimi sánkami.“

„To je možné,“ povedala vrana. „Nedívala som sa tak podrobne, ale toľko viem od svojej milenky, že sotva vstúpil do zámku a telesné stráže v ich striebro tkaných rovnošatách a hore lokajov v zlate videl, vôbec neprišiel do rozpakov, ale im pokynul a povedal: „To je nuda, vidíte, takto vždy musieť stáť na schodoch! Ja idem radšej do vnútra!“ Tam boli siene jasne osvetlené, tajní radcovia a excelencie chodili po palcoch a nosili zlaté príbory, pri ktorých už mohlo byť človekovi úzko. Jeho topánky strašne vŕzgali, ale to ho vôbec neznepekovojovalo.“

„To je iste Janko!“ zvolala Oľga. „Viem, mal nové topánky, počula som u starenky, ako vŕzgali.“

„Pravdaže vŕzgali, ale preto šiel odvážne k princeznej, sediacej na perle tak veľkej, ako koleso od kolovrátku. Všetky dvorné dámy so svojimi komornými a podriadenými boli rozostavení po komnate.“

Čím bližšie boli ku dverám, tým pyšnejšie sa tvárili. „To bolo asi hrozné!“ povedala malá Oľga. „A ako dostal princeznú?“

„Keby som nebola vranou, bola by som ju dostala ja, hoci som už zasnúbená. Janko vraj hovoril tak dobre, ako ja, keď hovorím v reči vrán. To mi moja krotká milenka rozprávala. Bol veselý a čulý, ale neprišiel sem s úmyslom na ženbu, ale len preto, aby poznal múdrosť princeznu a táto sa mu páčila. A on sa princeznej tiež páčil.“

„Áno, to bol iste Janko,“ zavolala Oľga. „On je neobyčajne múdry a vedel i zlomky z hlavy počítať. Ach, prosím ťa, zaveď ma do zámku!“

„To sa ľahko povie,“ myslala vrana, „ale ako to previesť? Chcem sa o tom dorozumieť so svojou krotkou milenkou. Snáď nám pomôže, ale to ti môžem riecť, že tak malé dievča, ako ty, sa tam iste nedostane.“

„A predsa sa tam dostanem!“ zavolala Oľga, „keď Janko počuje o mojom príchode, iste vyjde von a odvedie si ma.“

„Čakaj na mňa tam naproti pri plote,“ odpovedala vrana, pokynula ešte raz Oľge a odletela.

Bolo už cele tma, keď sa vrátila. „Krá, krá!“ povedala. „Moja nevesta ťa mnohokrát pozdravuje. Tu je kus chleba pre teba, ktorý ukradla z kuchyne, kde je chleba dosť a ty máš iste tiež hladu dosť. — Je

nemožné, aby si sa dostala do zámku, pretože si bosá. Stráže v rovnošatách popretkávaných striebrom a lokaji v zlate by ňu tam nepustili. Ale neplač, dostaneš sa tam predsa. Moja milienka vie o zadných schodoch, vedúcich do spálne, a vie tiež, kde je kľúč od nich.“

Potom šli do záhrady veľkým stromoradiím, kde list za listom už opadával. A keď v zámku jedno svetlo za druhým zhaslo, priviedla vrana malú Oľgu k malým zadným dvierkam, ktoré boli len privreté.

Ach, ako Oľge búchalo srdce úzkosťou a túžbou! Bolo jej, ako by mala niečo zlého v úmysle, a predsa len chcela vedieť, či je tam malý Janko. Áno, iste tam bol! Pamätala sa tak dobre na jeho múdre oči a dlhé krásne vlasy. Zdalo sa jej, že sa usmieva ako vtedy, keď sedeli doma pod ružami. On by sa iste tiež tešil, keby ju mohol vidieť a počul, že ona k vôli nemu tak ďalekú cestu podnikla, a keby sa dozvedel, ako doma všetci boli zarmútení, keď sa nevrátil. Ach, to bol strach a radosť súčasne!

Teraz už boli na schodoch. Malá lampička horela na skrini, ale uprostred na dlážke stála krotká vrana, krútila hlavou na všetky strany, dívala sa na Oľgu, ktorá sa jej poklonila, ako ju tomu starenka naučila.

„Môj ženích mi o vás, slečinka, mnoho pekného rozprával,“ začala krotká vrana. „Váš osud je skutočne dojemný. Ráďte, prosím, vziať túto lampu a ja pôjdem pred vami. Pôjdeme tu rovno a nikoho nestretneme.“

„Mne sa zdá, ako by niekto za mnou kráčaľ,“ povedala Oľga. A naozaj, niečo okolo nich zašumelo, skĺzlo to ako tón po stene, kone s vlajúcimi hrivami a štíhlymi nohami, honci a paholci, páni i dámy na koňoch.

„To sú len sny,“ povedala vrana. „Prichádzajú a odvádzajú myšlienky panstva na poľovku. To je pre vás veľmi dobré, aspoň ich v posteli môžete dobre pozorovať. Ale to očakávam od vás, aby ste, až dosiahnete hodnosti a počty, ukázala, že dobré srdce máte.“

„Načo o tomto strácať slová,“ odpovedala divá vrana. Vstúpili teraz do prvej siene, ktorej steny boli pokryté ružovým atlasom, do ktorého boli utkané umelé kvety. Tu okolo nich sny už vírili, ale lietali tak rýchlo, že ich Oľga ani nezbadala. Jedna sieň bola krajšia než druhá; konečne došli až do spálne. Povaľ sa podobala veľkej palme s drahocennými zelenými listami a uprostred siene viseli na silnom zlatom kvete dve postele, z ktorých každá mala tvar ľalie. Tá jedna, kde princezná ležala, bola biela, tá druhá však bola červená a tam mala Oľga hľadať malého Janka. Odhrnula jeden z listov stranou a uvidela hnedú šiju. Áno, bol to Janko.

Zavolala hlasne jeho meno a držala lampu tak, že svetlo naň padalo — rýchlo tryskali zase sny na koňoch do izby, on sa zobudil, obrátil hlavu — ale nebol to Janko.

Princ sa mu podobal len šijou, ale bol tiež mladý a krásny. Teraz vykukla tiež princezná z bielej ľaliovej postele a pýtala sa, čo sa tam robí. Tu sa dala malá Oľga do plaču a rozprávala im celú históriu a tiež to, čo pre ňu vrany urobili.

„Úbohé dieťa!“ povedal princ i princezná. A chválili vrany a uistili ich, že sa na nich nehnevajú, ale aby po druhý raz to predsa nerobili. Tentoraz sa im za to dostane odmeny. „Chcete obidve lietať na slobode?“ pýtala sa princezná. „Alebo milší by vám bol pevný úrad ako dvorných vrán so všetkým, čo z kuchyne odpadne?“

Tu sa obidve vrany uklonili a prosili o pevný úrad. Lebo mysleli na neskoršiu dobu a uvažovali, že je to predsa len pekná vec, mať starobu bez starostí zabezpečenú.

Teraz sa podvihol princ zo svojej postele a dovolil, aby Oľga tam spala. Viac naozaj urobiť nemohol.

Ale ona zopla rúčky a myslela: „Akí dobrí sú ľudia a aké dobré sú zvieratá!“ Potom zavrela oči a sladko spala. Sny zase prišli, a tu vyzerali ako anjeli. Ťahali malé sánky a v nich sedel Janko a kýval jej.

Ale to všetko bol len sen, a preto to všetko zmizlo hneď, keď sa Oľga prebudila.

Druhého dňa obliekli ju od hlavy až po päty do zamatu a hodvábu. Vyzvali ju tiež, aby zostala a žila s nimi v nádhre a radošti. Ale ona prosila len o malý kočík s jedným koňom a o pár topánok a potom že pôjde zase do širého sveta a bude hľadať Janka.

I dostala vyžiadané topánky, ale tiež rukávnik a pekné šaty. Keď chcela odísť, zastal pred dverami malý kočík z rýdzeho zlata, na ktorom znak princa a princeznej ako hviezda žiaril; kočiši, sluhovia — ba i bežec — mali zlaté koruny na hlavách.

Princ a princezná pomohli jej sami do voza a priali jej šťastnú cestu. Divá vrana, ktorá sa už vydala, odprevádzala ju prvé tri míle a druhá vrana stála medzi dverami a trepotala krídlami na pozdrav.

Nešla s nimi, lebo od svojho definitívneho ustanovenia dostávala z priveľkého jedenia silné bolenie hlavy.

Voz bol vnútri vyplnený cukríkmi, pečivom a sedadlá pod vankúšikmi boli plné ovocia a muškátových orieškov.

„Zbohom! Zbohom!“ volali princ a princezná. Malá Oľga plakala, a vrana tiež plakala — a tak to šlo prvé tri míle. Potom dala i vrana zbohom, a to bolo to najťažšie lúčenie. Vyletela na strom a bila čiernymi peruťami, dokiaľ ešte voz, ktorý svietil ani jasné slnko, vidieť mohla.

V. poviedka. Malé dievča zbojnícke

Oľga išla teraz tmavým lesom, ale jej koč svietil do diaľky ako fakľa. To bodalo zbojníkov do očí, ten koč nemohli nechať prejsť bez úhony.

„Zlato, zlato, rýdze zlato!“ skríkli, vyrútili sa, padli koňom v uzdy, pobili behúňa, kočišov i sluhov a vytiahli malú Oľgu z koča.

„Tá je pekne tučná, ach, aká je vábna, je cele orieškovými jadrami vypasená!“ zvolala stará žena zbojnícka, ktorá mala dlhý, špicatý nos a cez oči dlhé, husté obočie a fúziská na brade. „Tá bude tak dobrá, ako malý veľkonočný baránok, to si pochutnám!“

Pri týchto slovách vytiahla blýskavý nôž a ten sa iskril, že už to mohlo človeku strachu nahnať. „Ach!“ skríkla baba zrazu. Jej vlastná dcérka, ktorú niesla na chrbte, ju uhrýzla do ucha.

„Ty nespôsobné výžľa!“ hnevala sa matka. A s tým sa nedostala k tomu, aby Oľgu usmrtila.

„Nech sa hrá so mnou!“ zvolalo malé dieťa zbojnícke. „Nech mi dá svoj rukávnik a svoje pekné šaty. Nech spí so mnou v mojej posteli!“

Pri tom uhrýzla svoju mamu znova do ucha. Táto vyskočila do výšky a krútila sa v kruhu, až všetci zbojníci sa smiali a povedali: „Hľadte, ako tá tancuje s tým svojim faganom!“

„Ja chcem do toho kočiška!“ kričalo malé dieťa zbojnícke. A muselo presadiť svoje, bolo veľmi rozmazané a zanovité. I sadla tam s Oľgou a išli cez húšťavy i kamenie vždy hlbšie do lesa.

Malé dievča zbojnícke bolo práve tak veľké, ako Oľga, ale bolo silnejšie, pleciteľšie a tmavšej pleti. Malo veľké, čierne oči a skoro smutný pohľad. Zrazu objalo malú Oľgu a vravelo: „Nesmú ťa zabiť, dokiaľ sa ja na teba nerozhnevám. Ty si iste akási princezná!“

„Ale kdeže!“ odpovedala malá Oľga a potom jej vyrozprávala všetko, čo zažila a ako má vrúcne rada malého Janka.

Zbojnícke dievča sa na ňu vážne poďívalo, kývalo hlavou a povedalo:

„Nesmú ťa oni zabiť a keď ja sa na teba rozhnevám, zabijem ťa sama.“

Potom usušila Oľge oči a vložila svoje vlastné ruky do jej rukávnik, ktorý bol tak mäkký a tak teplý.

Voz zastal. Prišli na dvor zbojníckeho hradu, ktorý bol už celý v zrúcaninách. Havrany a vrany lietali z jeho dier a veľkí psi, z ktorých každý vyzeral, ako by hravo človeka zhltoľ, skákali vysoko, ale nebrehali, lebo to im bolo zakázané.

V prostriedku vo veľkej rozľahlej sieni planula veľká vatra. Dym sa tiahol pod povalou a musel si sám hľadať východisko.

Vo veľkom kotle varili polievku a zajace a králiky piekli na ražni.

„Budeš dnes v noci spať so mnou a so všetkými mne milými zvieratami,“ povedalo zbojnícke dievča. Keď sa najedli a napili, odišli do kúta, kde ležali pokrývky a slama. Hore na latách sedelo veľké množstvo holubov, zdalo sa, že spia, ale predsa sa trochu zakývali, keď dievča prišlo.

„Tí sú všetci moji!“ povedalo malé zbojnícke dievča. Pri tom chytilo jedného z najbližších za nohy, zatriaslo ním, až krídlami zatrepotal.

„Daj mu bozk!“ zavolalo dievča a nastavilo vtáka Oľge temer až k obličaji.

„Tam oproti sedí moja lesná banda,“ pokračovalo a ukázalo na rad tyčí a kolov, vrazených pre dieru vysoko v múre. „Tí dvaja sú naozaj lesná banda, odletia hneď, keď nie sú dobre zavretí, a tu je môj najväčší miláčik!“ Pri tom vytiahlo za rohy soba, ktorý mal lesklý medený kruh okolo hrdla a bol uviazaný. „Toho musíme vždy priviazať, ináč utečie. Každý večer štekľím ho svojim ostrým nožom pod hrdlom a toho sa on veľmi bojí.“

Pri týchto slovách vytiahlo dievča dlhý nôž z pukliny v múre a štekľilo ním hrdlo úbohého zvierata. Sob začal vyhadzovať, ale zbojnícke dievča sa tomu len smialo a stiahlo potom Oľgu k sebe na posteľ.

„Necháš si nôž pri spaní pri sebe?“ pýtala sa Oľga a tvárila sa veľmi naľakano.

„Spím vždy s nožom vedľa seba,“ povedalo dievča zbojnícke, „nikto nevie, čo sa môže stať. Ale rozprávaj mi ešte raz, čo si mi pred tým o malom Jankovi rozprávala a prečo si sa vydala do sveta.“

Tu rozprávala Oľga zase svoju poviedku od začiatku, zatiaľ, čo lesné holuby v svojej kletke hrkúťali. Potom ovinulo malé zbojnícke dievča svoje ruky okolo hrdla Oľginho a držiak v druhej ruke nôž, zaspalo hlboko a tvrdo. Ale Oľga nebola v stave zažmúriť oči. Nevedela, či snáď ráno už nebude musieť zomrieť.

Zatiaľ sedeli zbojníci okolo vetry, spievali a pili, a žena zbojnícka pila. Ach, tento pohľad bol hrozný pre malú Oľgu! Zrazu začal lesný holub hrkútať: „Kurre, kurre, hrkú, hrkú! Videli sme malého Janka! Biela sliepka tiahla jeho sane; ale on sedel na koči snehovej kráľovnej, ktorá uháňala cez les, kde sme my ležali v hniezde. Dýchla na nás, malé holúbätá a všetci pomreli, okrem nás dvoch. Hrkú, hrkú!“

„Čo vravíte?“ pýtala sa Oľga, „kam cestovala snehová kráľovná? Viete niečo o tom?“

„Iste do Laponska, lebo tam je vždy ľad a sneh. Spýtaj sa len soba, ktorý je tamto priviazaný!“

„Áno, tam je ľad a sneh. Je to dobrá a krásna zem!“ odpovedal sob „Tam sa to skáče po vetvách, vo veľkých lesknúcich sa údoliach! Áno, snehová kráľovná má tam svoj letný stan, ale jej pevný zámok je hore na severnom póle, na ostrove zvanom Špicbergy!“

„Ach Janko, drahý Janko!“ zavolala Oľga.

„Teraz však už musíš byť ticho!“ zavolalo zbojnícke dievča. „Ináč ti vrazím nôž do srdca!“

Druhého dňa rozprávala Oľga zbojníckemu dievčaťu všetko, čo lesní holuby rozprávali; tá sa veľmi vážne na to pozerala, kynula hlavou a povedala: „To je jedno! Vieš, kde leží Laponsko?“ pýtala sa soba.

„Kto by to vedel lepšie, než ja?“ odpovedal tento so žiarivým zrakom. „Ja som sa tam predsa narodil a tam vyrástol a tak sa tam do vôle nabehal na snežných planinách!“

„Počuj teda!“ povedalo zbojnícke dievča Oľge, „ako vidíš, sú všetci chlapi teraz preč, ale moja matka je tu a zostane už dnes doma. Na raňajky sa napije hen z tej veľkej fľaše a potom si pospí — a potom ja pre teba niečo urobím!“

Vyskočila rýchlo zo svojej postele, padla svojej matke búrlivo okolo hrdla, zaťahala ju za bradu a povedala: „Moja milá, dobrá holubička, dobré ráno!“ A matka dala dieťaťu frčku, až nos mu očervenel a do modra nabehol, ale to všetko bolo zo samej nežnosti.

Keď sa potom matka z fľaše napila a si pospala, šlo zbojnícke dievča k sobovi a povedalo: „Mala by som tisíc chutí ťa poštekliť po hrdle, lebo potom vyzeráš veľmi smiešne, ale teraz už je to všetko jedno. Chcem rozviazať tvoj povraz a pomôcť ti von, aby si mohol bežať do Laponska. Ale musíš utekať zo všetkých síl a toto dievčatko tu dopraviť do zámku snehovej kráľovnej, kde sa jej priateľ zdržiava. Vypočul si predsa všetko, čo rozprávala, hovorila dosť hlasne a ty predsa rád načúvaš.“

Sob vyskočil radosťou do výšky, zbojnícke dievča vysadilo naň Oľgu, dalo jej vankúšik miesto sedla a priviazalo ju pevne povrazom. „Teraz už je to jedno,“ povedalo, „tu máš svoje kožené topánky, lebo tam hore ti bude zima, ale rukávnik si nechám, lebo je veľmi pekný. Ale veď nezamrzneš preto. Tu máš veľké rukavice mojej matky, tie ti budú stačiť až po lakte. Obleč si ich! Teraz vyzeráš na rukách práve tak, ako moja škaredá mama!“

Oľga plakala radosťou.

„Toho nevidím rada!“ povedalo dievča zbojnícke. „Nechaj nariekania a buď veselá! Tu máš ešte dva chleby a šunku, aby si cestou hladu netrpela!“

A priviazala to na soba. Zbojnícke dievčatko otvorilo dvere, vlákala do vnútra všetkých psov, prerezalo potom povraz soba a povedalo k nemu: „Teraz utekaj, ale daj na dievčatko dobrý pozor!“

Oľga vztiahla ruky s veľkými rukavicami za dievčatkom a dala mu s Bohom. A potom letel sob cez kamenie i húšťavy veľkým lesom, cez močiar i step, tak rýchlo, ako len mohol.

Vlci vyli a havrany škrečali. Na nebi sa ukázala rudá záplava, ktorá bola vždy jasnejšia.

„Ach, to je moja žiara severná!“ povedal sob. „Pozri sa, ako planie!“

A potom bežal ešte rýchlejšie celú noc a celý deň.

Chlieb bol zjedený i šunka, a potom už boli v Laponsku.

VI. poviedka. Lap a Čudka

Konečne zastali pred malým domcom; ten bol taký chudobný. Strecha siahala až na zem, a dvere boli také nízke, že obyvatelia mohli len po bruchu liezť, aby sa dostali tam a von.

Okrem jednej starej Laponky, ktorá na lampe z rybacieho tuku ryby piekla, nebol nikto doma. Sob jej rozprával celú históriu Oľgy, ale najprv svoju, ktorá sa mu zdala o mnoho dôležitejšia; Oľga bola zimou tak skrehnutá, že ani hovoriť nemohla.

„Ach, vy nebožiatka,“ povedala Laponka. „To máte ešte ďalekú cestu! Musíte ešte vyše sto míľ až do Čudska, lebo tam má snehová kráľovná svoj letný byt, kde každého večera bengálske ohne zapáľuje. Napíšem vám tu zopár slov na sušeného haringa — lebo papiera nemám — ten donesiete odo mňa tam Čudke, ktorá vám dá lepšie správy, než ja!“

Keď sa Oľga zase zohriala a niečo pojedla a sa napila, napísala Laponka niekoľko slov na sušenú rybu a nariadila Oľge, aby to dobre uschovala. Potom zase zaviazala malú Oľgu pevne k sobovi, a tento s ňou zase odbehol.

Ako iskry sršalo to vzduchom, a po celú noc svietili najkrajšie severné žiare na nebi. Potom prišli do Fínska a zaklopali na komín Čudky, lebo táto nemala ani dverí do svojho domčeka.

Ale aká desná horúčosť bola tam vnútri, tak desná, že i Čudka skoro nahá po izbe chodila. Bola veľmi malá a plná špiny. Hneď rozviazala šaty malej Oľgy, stiahla jej rukavice i topánky, lebo nebola by to v tej horúčosti vydržala na sebe, položila sobovi kus ľadu na hlavu a potom čítala, čo bolo na rybe napísané. Prečítala to pozorne trikrát za sebou a keď to vedela naspamäť, vhodila rybu do hrnca, mohla byť dobre zjedená a Čudka nikdy nič nezahodila.

Potom rozprával sob najprv svoju vlastnú históriu a potom i históriu malej Oľgy. Čudka blýskala múdrymi očami, ale nehovorila nič.

„Ty si múdra žena,“ hovoril sob, „a ja viem, že môžeš všetky vetry z celého sveta zviazať nitkou. Keď rozviaže plavec jeden uzol, dostane dobrý vietor, keď rozviaže i druhý, potom má rozbúrené more, a keď rozviaže i tretí, má takú búrku, až lesy sa lámu. Nechcela by si tomuto dievčatku dať nápoj, aby malo sily so dvanásť mužov a mohlo premôcť snehová kráľovnú?“

„Silu dvanástich mužov?“ odpovedala Čudka, „ach, to by veľa nespomohlo!“ Potom pristúpila k doske v stene, vyňala odtiaľ veľkú stočenú kožu a rozvinula ju. Bolo tam mnoho čudných písmen, a Čudka ich študovala, až jej bohaté kropaje potu na čele stáli.

Ale sob prosil tak úpenlivo za malú Oľgu, a táto sa pozerala na Čudku tak prosebnými očami, slzami naplnenými, že táto začala očkami svietiť a zatiahla soba do kúta, kde mu, zatiaľ čo mu zase kus ľadu na hlavu položila, pošepkala: „Malý Janko je u snehovej kráľovnej. Má tam všetko podľa svojej žiadosti a ľúbosti, pripadol mu najlepší lós na svete. Ale to je tým, že mu sklenená trieska padla do srdca, a sklenené zrnko do oka. Tieto musia najprv zase von, lebo nebude z neho poriadny človek, a snehová kráľovná bude mať vždy nad ním svoju moc.“

„A nemôžeš malej Oľge nič vnuknúť, aby dostala nadvládu nad zlom?“

„Väčšiu moc, než ona má, už jej dať nemôžem. Nechápeš, aká veľká je táto moc? Nevidíš, ako jej slúžiť musí zvieratá i človek, a že, hoci bosá, tak ďaleko svetom sa dostala? Ale nesmieme sa o to pričiniť, aby si bola tejto moci vedomá, sedí v jej srdci a tkvie v tom, že je dobré, nevinné dieťa. Keď sama nemôže vniknúť do zámku snehovej kráľovnej a malého Janka zbaviť toho zla, potom ani my jej nemôžeme pomôcť. Dve míle odtiaľ je záhrada snehovej kráľovnej, tam môžeš dievča doniesť. Dones ju až k veľkému kru, ktorý stojí v snehu, pokrytý červenými jahodami. Tam ju zlož a vráť sa ku mne. Ale ponáhľaj sa a nezdržiavaj sa dlhými rozprávkami!“

Potom posadila Čudka malú Oľgu zase na soba, ktorý čo najrýchlejšie s ňou odbehol.

„Ale ja nemám ani svoje topánky, ani svoje rukavice!“ volala malá Oľga, ktorá sa celá triasla zimou.

Ale sob sa nechcel zastaviť. Bežal, až prišiel na miesto, kde stál ker s veľkými červenými jahodami. Tam zložil Oľgu, pobožkal ju na ústa, pri čom dobrému zvieraťu jasné slzy cez tváre spĺyvali, a potom utekal čo mohol zase naspäť.

Teraz tam stála úbohá Oľga bez topánok a bez rukavíc, v chladnom, divom Fínsku.

Ako len mohla, utekala ďalej. Tu jej prišiel v ústrety celý šik snehových vločiek. Ale nepadali snád' z neba — to bolo celé čisté a žiarilo severným svetlom — ale vločky sa hnali šikmo cez povrch zeme a čím viac sa približovali, tým boli väčšie. Oľga si pripamätala, aká veľká a umelá bola raz taká vločka pod zväčšovacím sklom, ale tu sa objavili v útvaroch ešte väčších a hrúzu vzbudzujúcich. Boli to živé tvory, predné stráže snehovej kráľovnej. Mali tie najpodivnejšie podoby. Niektorí vyzerali ako hnusný veľkí dikobrazy, iné zase ako zvitky hadov, vystrkujúcich hlavy na všetky strany, iní zase ako tučné medvede s ježatými chlpmi, ale všetky sa bielo jagali a všetky boli živé. Tu sa pomodlila malá Oľga Otčenáš. Bola taká zima, že videla svoj vlastný dych, ktorý ako dym z jej úst vystupoval. Dym bol hustejší a hustejší a z neho sa utvorili malí svetlí anjeli, ktorí sotva že sa zeme dotkli, rýchlo rástli a všetci mali šišáky na hlavách a oštepky a štíty v rukách. Bolo ich stále viac a viac, a keď Oľga Otčenáš dokončila, bola okolo nej celá légia. Bodali svojimi oštepami do strašných snehových vločiek, a tie sa trieštili na tisíce kusov, a malá Oľga kráčala nimi zmužilo napred.

Anjeli jej hladkali ruky i nohy, tu cítila zimu menej a rýchlo sa blížila k zámku snehovej kráľovnej.

Ale najskôr musíme vedieť, ako sa zatiaľ viedlo Jankovi. Nepomyslel ani na malú Oľgu a najmenej tušil, že bola vonku pred zámkom.

VII. poviedka. Čo sa v zámku snehovej kráľovnej a potom ďalej stalo

Múry zámku boli z nakopeného snehu a ostré vetry vytvorili z neho okná i dvere; viac než sto siení bolo tu v jednom rade, ako boli fujavicou nahromadené. Najväčšia sála tiahla sa na mnoho míľ do diaľky, všetky boli silnou severnou žiarou osvetlené, ale všetky boli prázdne, puste a studené a žiarili jasne.

Nikdy tu nebolo veselí, ani malého plesu medvedieho, pri čom mohla búrka vyhrávať a bieli medvedi tancovať a svoje jemné spôsoby prejavovať. Nikdy nebolo tam spoločenských hier, ani malé pletky a klebety pri káve pre malé biele líščie slečinky; prázdno, pusto a studeno bolo v sieňach snehovej kráľovnej. Žiare severné planuli tak pravidelne, že sa mohlo dobre vypočítať, kedy stáli najvyššie a kedy najnižšie. Uprostred nekonečného a prázdneho priestoru snehového bolo zamrznuté jazero, ktoré síce bolo popukané na tisíc kusov, ale každý kus rovnal sa druhému až do toho najmenšieho, že to bolo pravé dielo umelecké.

Uprostred tohoto jazera sedela snehová kráľovná, keď bola doma a vtedy tvrdila, že sedí na zrkadle rozumu, a to že je to prvé a najlepšie na celom svete.

Malý Janko bol celý modrý zimou, ba skoro čierny; ale on toho nepozoroval, lebo kráľovná snehu chránila ho pred všetkým mrazom, a srdce jeho bolo ako kus ľadu. Privalil sem niekoľko hranatých, plochých ľadových balvanov, ktoré najrozmanitejším spôsobom poskladal, aby tvorili určitú vzorku, tak, ako skladáme malé domy, zostavujúc ich najsamprv na malé skupiny, čo sa „čínska hra“ menuje.

A tak skladal Janko najumelejšie vzorky. To bola ľadová hra rozumu. V jeho očiach boli tieto vzorky krásne a najvyššie dôležité. A to všetko bolo len z toho zrnka skla, ktoré mu utkvelo v oku. Často utvoril celé figúry, ktoré spolu tvorili celé slovo; ale nepodarilo sa mu nikdy zložiť jedno slovo, o ktoré sa obzvlášť namáhal, a to slovo bolo: *Večnosť*. A predsa mu povedala kráľovná snehu: „Keď dokážeš toto slovo poskladať, budeš svojim pánom, potom ti dám celý svet a ešte pár korčúl k tomu.“

A práve toto slovo on nikdy nemohol zložiť.

„Teraz odídem do teplých zemí,“ povedala kráľovná, „chcem tam sa pozrieť na moje čierne hrnce.“ Tým myslela oheň chrliace hory Etnu a Vezuv. „Chcem ich trochu nabieliť, to prospieva citrónovníkom a révam!“

Potom odletela a Janko sedel sám v prázdnej, na míle ďalekej sieni ľadovej, pozoroval ľadové kry a rozmýšľal a rozmýšľal, až to v ňom riadne prašťalo. Celkom stuhnúť a tichý tam sedel, mohlo sa myslieť, že zamrzol.

V tom vstúpila malá Oľga hradnou bránou do zámku. Ostré vetry duly jej v ústrety. A ona sa modlila svoju večernú modlitbu, a tu sa vetry utíšili, ako by si k spánku ľahli. Oľga vstúpila do veľkého prázdneho priestoru a hneď uvidela Janka. Poznala ho hneď, letela mu na prsia a držala ho v pevnom objatí a volala: „Janko, milý môj drahý Janko, konečne som ťa našla!“

Ale on tam sedel cele tíško, studený a stuhnutý. Tu začala malá Oľga plakať a jej slzy padali mu na prsia. Vnikli mu do srdca, roztopili ľadovú kôru a s ňou i malú triesočku skla z diabľovho zrkadla. Teraz sa on na ňu pozrel a ona zaspievala verš:

*Skvitajú ruže v údoliach,
maličký Ježiško hovorí v nich.*

Vtedy Janko zaplakal. Plakal tak prudko, že zrnko skla zo zrkadla bolo slzami odplavené, a teraz poznal malú svoju priateľku a radoval sa: „Oľga, malá moja milá, kdeže si bola tak dlho a kde som bol ja?“ Udivene sa obzrel dookola. „Hu, aká je tu zima, ako prázdno a pusto!“ Úzkostlivo objal Oľgu, ktorá radosťou sa smiala i plakala. To bola sladká chvíľa; i ľadové kry tancovali radosťou dookola a keď potom ustali, utíšili sa a utvorili práve tie písmená, o ktorých hovorila snehová kráľovná, že keby ich Janko zostavil, že bude svojim pánom, že mu dá potom celý svet a k tomu ešte pár nových korčúl.

Oľga bozkala jeho líca, tie zase očerveneli, pobozkala ho na oči, tie zažiarili, ako jej vlastné, pobozkala ho na nos a ruky, tie boli razom zdravé a čulé. Teraz mohla len kráľovná prísť domov, jeho prepúšťajúci list, slovo „Večnosť“ stálo žiarivými ľadovými balvanmi tam napísané.

Potom si podali ruky a odišli spoločne z veľkého zámku. Hovorili o babičke, o ružiach na streche, a kade šli, tíšili sa vetry a slnko žiarilo. Keď došli až ku kru s červenými jahodami, stál tam už sob a čakal ich. Mal iného mladého soba so sebou, ktorého vemenó bolo plné; tento dal deťom svoje teplé mlieko a pobozkal ich na ústa. Potom odniesol sob Oľgu a Janka najprv k Čudke, v ktorej teplej izbe sa zohriali a o ceste k návratu sa poučili, a potom k Laponke, ktorá im zatiaľ nové šaty ušila a svoje sane pre nich upravila.

Oba soby skákali okolo a vyprevádzali ich až na hranice tej zeme. Tam, kde pučala prvá zeleň, rozlúčili sa deti s Laponskom i so zvieratami. „S Bohom! S Bohom!“ volali všetci, a tu už čvrikali tiež prví vtáci, les vyhánal zelené puky, a z neho vyšla na krásnom koni, ktorého Oľga dobre poznala — veď bol zapriahnutý do zlatého kočiara — mladé dievča s červenou, do diaľky svietiacou čiapkou a s pištoľami za pasom. Bola to mladá dievka zbojnícka, ktorej bolo doma príliš nudno a ktorá chcela najprv na sever a pozdejšie, keby k tomu dostala chuť, i iným smerom cestovať. Poznala hneď Oľgu a Oľga ju. To bola radosť!

„Ty si pravý tulák!“ povedala malému Jankovi. „Rada by som vedela, či si toho tiež zaslúžiš, aby sa za tebou bežalo až na koniec sveta!“

Ale Oľga ju pohľadkala tvári a vypytovala sa na princa a princeznú.

„Odcestovali do cudziny,“ povedala zbojnícka dievka.

„Ale čo vrana?“ pýtala sa malá Oľga.

„Vrana je mŕtva!“ odpovedala. „Jej krotká družka je vdovica a chodí s čiernou vlnenou stužkou na nohe. Trúchli a narieka; ale to všetko je tiež len na oko. — Ale teraz mi rozprávaj, ako si ho našla, a ako sa ti vodilo.“

A Oľga a Janko všetko rozprávali.

„A šnip — šnap, šume a baselme!“ povedalo zbojnícke dievča. A s tým im obidvom podala ruku a sľúbila im, že ich navštívi, keď raz sa dostane do ich mesta, a potom odišla do ďalekého, šireho sveta.

Ale Janko a Oľga šli ruku v ruku a ako šli, nastalo okolo najkrajšie jarné počasie s kvetmi a sviežou zeleňou. Kostolné zvony vyzváňali a oni poznali tie vysoké veže. To bolo ich rodné mesto. Rýchlo ním prebehli a hneď k dverám starenky, po schodoch hore a do izby, kde všetko stálo na svojom mieste, ako prv. Hodiny zvučali svojim „tak, tak“ a ručičky na nich sa točili. Ale keď prešli dverami, spozorovali, že sa z nich stali dospelí ľudia. Ruže sa dívali z odkvapú strechy do otvorených okien, a tu stáli ešte ich staré detské stoličky. Janko a Oľga sadli si každý na svoju, ale vždy sa pevne držali za ruky. Ako na špatný sen, zabudli na studenú nádheru u snehovej kráľovnej. Starenka sedela na Božom teplom slniečku a čítala v biblii nahlas: „*Leda kdybyste se obrátili, a byli jako děti, jinak nepřijdete do království Božího.*“

Tu sa Janko a Oľga pozreli jeden druhému do očí a teraz razom pochopili starú pieseň:

*Skvitajú ruže v údoliach,
maličký Ježiško hovorí v nich.*

A tak sedeli tam obidvaja dospelí ľudia, ale predsa deti, deti srdcom, a bolo leto, teplé, požehnané leto!

Anjel

Kedykoľvek zomrie dobré dieťa, zostúpi na zem anjel boží, vezme mŕtve dieťa do náručia, rozprestrie svoje veľké, biele peruti, zaletí na všetky miesta, ktoré dieťa milovalo, a natrhá plnú náruč kvetov, ktoré Bohu donesie, aby v nebi rozkvetli krajšie než na zemi. Dobrý Boh pritisne všetky kvety na svoje srdce, avšak kvetine, ktorá sa mu najlepšie ľúbi, vtisne bozk a tým sa jej dostane hlasu, tak že môže v nebeskej blaženosti spievať s ostatnými chválu na dobrotu Boha.

Hľa, to všetko rozprával anjel boží, keď mŕtve dieťa do nebies odnášal, a dieťa načúvalo mu ako v snách. Vznášali sa cez miesta rodného kraja, kde sa dieťa hralo, a prichádzali do záhrad, plných rozkošných kvetov.

„Ktoré vezmeme so sebou a v nebi zasadíme?“ pýtal sa anjel.

Bol tu stíhly, skvostný ker ružový, ale čias zlá ruka podlomila jeho peň, takže všetky vetve, plné veľkých, polorozvitých pukov boli zvädnuté.

„Úbohý ker!“ vravelo dieťa, „vezmi ho, aby hore u Boha mohol rozkvetnúť.“ A anjel ho vzal a pobozkal za to dieťa, načo malúcké otvorilo s polovice svoje očka. Natrhali rozmanité nádherné kvety, avšak vzali i opovrhnutú púpavku a divú macošku.

„Teraz máme kvetov!“ jasalo dieťa a anjel prikývol, avšak ešte neleteli hore k Bohu. Bola noc a kol dokola všade ticho. Zostali vo veľkom meste a poletovali v najužších uliciach, kde ležali hrby slamy, popola a všelijakých odpadkov. Bola práve doba sťahovania. Ležali tu črepy z tanierov, rozbité sošky, handry a staré klobúky, čo nevyzeralo veľmi pekne.

Anjel ukázal v tých črepoch na niekoľko črepov z kvetináča a na hrudu zeme, ktorá vypadla a bola pospájaná korenkami veľkej, spadnutej kvetiny, ktorá teraz už nebola na nič a preto ju vyhodili.

„Pôjde s nami,“ vravel anjel. „Poviem ti prečo.“

A leteli a anjel rozprával:

„Tam dolu, v úzkej ulici, v nízkom sklepení, býval chudobný chlapec. Keď mu bolo najlepšie, mohol malou izbičkou niekoľkokrát prejsť o barlách; to bolo všetko. V niekoľkých málo letných dňoch padali lúče slnečné na pol hodinky do podzemnej izby, do sklepenia. Keď tu tak úbohý ten chlapec sedel a teplé slnko nechal na seba žiariť, a v svojich prŕstekoch, ktoré si podržal pred očami, červenú krv videl presvitať, hovorievalo sa: „Dnes bol na prechádzke.“ Znal jarnú zeleň lesnú len keď mu syn susedov doniesol prvú bukovú ratolesť, tú si podržal nad hlavou a sníval potom, že je pod bukmi, kde slnko svieti a vtáci spievajú. Kedysi jarného dňa priniesol mu susedov chlapec tiež poľné kvety a medzi týmito jeden mal náhodou ešte koreničky; preto si ho zasadil do kvetináča a postavil u postele k oknu. Kvetina pučala, začala rásť, mala nové výhonky a každého roku kvitla; stala sa chorému chlapcovi najskvostnejšou záhradou, jeho malým pokladom tu na zemi; zalieval ju a ošetroval, a staral sa, aby sa jej dostalo až do posledného každého lúča slnečného, ktorý úzkym okienkom prekízol; kvet rástol jeho slzami, lebo pre neho kvitol, voňal a bol potešením jeho oku; k nemu obracal sa v smrti, keď ho Pán Boh volal. Rok bol už teraz u Boha, rok stál kvet zabudnutý na okne, uschol a preto bol pri sťahovaní vyhodенý so smetím na ulicu. A to je tá kvetina, úbohá, suchá kvetina, ktorú vezmeme s našou kyticou, lebo kvetina táto spôsobila viac radosti, než najbohatší kvet v záhrade ktorejkoľvek kráľovnej!“

„Ale odkiaľ to všetko vieš?“ pýtalo sa dieťa, ktoré anjel k nebu niesol.

„Viem to,“ vravel anjel, „lebo ja sám som tým chorým, malým chlapcom, ktorý chodil o barličkách; znám svoj kvet dobre!“

Dieťa roztvorilo svoje oči a zadívalo sa v skvelú, jasnú tvár anjelovu, a v tej chvíli boli už v božom nebi, plnom radosti a blaha. Boh privinul mŕtve dieťa k svojmu srdcu a v tom narástli mu krídla, aké mal anjelský jeho sprievodca, a leteli teraz spolu ruku v ruku. Boh privinul k srdcu všetky kvety, avšak úbohý, suchý poľný kvet pobozkal, takže sa mu dostalo hlasu a spieval so všetkými anjelmi, ktorí Boha obletovali, niektorí zblízka, iní za nimi vo väčších kruhoch a vždy ďalej a ďalej, do nekonečna, ale všetci rovnako blažene. A všetci spievali, veľkí, malí, s dobrým, požehnaným dieťaťom a úbohým poľným kvetom, ktorý bol ležal suchý, zahodený pri sťahovaní v smeti v úzkej, tmavej uličke.

Chrabrý cínový vojačik

Bolo raz dvadsaťpäť cínových vojačikov a všetci boli bratia; lebo všetci boli naraz zhotovení z tejže starej cínovej lyžice. Pozdravovali zbraňou, obracali tvár práve proti nepriateľovi a ich rovnošaty boli veľmi pekné, červené a modré. Prvé, čo počuli na tomto svete, bolo: Cínoví vojaci! keď bolo snáť veko škatuľky, v ktorej ležali. To radostne zvolal malý chlapec; dostal ich na svoje narodeniny a postavil teraz pekne do radu. Jeden vojak sa podobal pekne na vlas druhému. Len jeden jediný bol trochu iný, mal totiž len jednu nohu, bol zhotovený posledný a vtedy sa cínu už nedostávalo. Ale napriek tomu stál na svojej jednej nohe práve tak pevne, ako druhý na dvoch, a práve tohoto stihol zvláštny osud.

Na stole, na ktorom stáli, bolo ešte mnoho iných hračiek, ale najkrajší zo všetkých bol nádherný papierový zámok. Malými oknami bolo možné nazrieť do siení a pred zámkom stáli blízko kúska skla, ktoré malo predstavovať rybník, malé stromy. Voskové labuti plávali po rybníku a pozerali sa do vody. To všetko bolo veľmi nežné, ale najnežnejšia bola panenka, ktorá stála v otvorenom portáli zámku. Bola vystrihnutá z papiera, mala však sukničku z najjemnejšieho batistu a malý, úzky modrý pások ako šerpu cez ramená; v prostriedku šerpy bola ligotavá hviezda z pozlátky tak veľká, ako celý obličaj panenky. Panenka dvíhala pôvabne obidve ruky do výšky, lebo bola tanečnica a držala jednu nohu tak vysoko, že sa jej cínový vojačik ani konca dovidieť nemohol a myslel, že ona tiež, ako on, je jednonohá.

„To by bola práve ženička pre mňa,“ myslel si, „ale je iste príliš vznešená pre mňa, lebo býva v zámku a ja len v drevenej škatuľke a to ešte s dvadsiatimi štyrmi inými súdruhmi. Nie, to by nebol žiaden byt pre ňu. Chcem to však predsa skúsiť, či si môžem s ňou urobiť známosť.“ Potom si ľahol aký bol dlhý na tabatierku, ležiacu na stole. Odtiaľ mohol pozorovať malú nežnú dámu, ktorá vždy stála na jednej nohe a nestrácala rovnováhu.

Večer boli všetci cínoví vojaci uložení do škatuľky, a domáci ľudia šli spať. Teraz si začali ostatné hračky hrať „na návštevu“, potom „na tanec“ a konečne „na zbojníkov“. Cínoví vojaci začali šramotiť v svojej skrýši, lebo boli by tiež radi bývali pri tom, ale nemohli bohužiaľ zhodiť veko. Luskáčik skákal a griflík jazdil samopašne po tabuľke. Nastal taký hurt, že sa i kanárik zobudil a začal do toho hovoriť a to v malých veršoch. Jediní, ktorí sa na svojich miestach ani nepohli, bol cínový vojačik a malá tanečnica. Ona stála ani sviečka na palci nohy a mala obidve ruky vydvihnuté, on však bol na svojej jedinej nohe práve tak vytrvalý a neodvrátil pohľad od nej.

Bola polnoc. Bach! vyskočilo veko tabatierky, ale nebolo v nej dohánu, ale malý, čierny škriatok; bolo to dielo umelecké, tak zvaná atrapa.

„Cínový vojak,“ povedal škriatok, „nepozerať sa neprestajne po tom, po čom ti nič nie je!“

Ale cínový vojak robil, ako by toho nepočul.

„Len počkaj až do rána!“ povedal škriatok.

Keď potom bolo ráno a deti vstávali, bol cínový vojačik postavený na okno a neviem, či v tom bol škriatok alebo vietor, okno sa otvorilo a cínový vojak spadol s tretieho poschodia po hlave dolu. Bol to šialený pád. Svoju jedinou nohu vystrčil do výšky a zostal, majúc hlavu a bodák dolu obrátené, visieť na dlažbe. Chybná a malý chlapec zbehl dolu, aby ho vyhľadali, ale div že naň nestúpili, predsa ho nenašli. Keby bol cínový vojak zavolať: „Tu som!“, boli by ho už našli, pretože bol však v rovnošate, nemal to za vhodné, aby kričal tak hlasne.

Potom začalo pršať, najprv tíško, potom vždy silnejšie, až sa z toho stal konečne prudký lejak; keď minul, šli cestou dvaja malí chlapci.

„Pozri sa,“ povedal jeden, „tu leží cínový vojak. Holla, ten pôjde s nami!“

Urobili lodičku z kusu starých novín, postavili do nej do stredu vojaka a nechali ho zbehnúť jarkom pod odkvapom. Oba chlapci bežali s ním a kričali. Dobrotivé nebo! Aké vlny dmuli sa v jarku odkvapovom, to bol skutočný prúd! Ale však tiež bol pred tým veľký lejavec! Papierový člnok sa kolísal hore dolu, zavíril občas do kruhu, až cínového vojačka ľadový mráz pojímal. Zostal predsa však chrabрым a vytrvalým, nestratil farby, hľadel vždy priamo pred seba a držal pevne svoju zbraň na ramene.

Zrazu vklzol člnok pod dlhý mostík odkvapu. Tam bola číra tma, práve tak ako v škatuľke doma.

„Kam teraz asi cesta povedie?“ pomyslel si. „Tým všetkým je vinný škriatok, nikto iný. Ach, keby radšej tu so mnou sedela tá panenka, potom by ma mohla hoci i raz taká tma obklúčiť!“

V tejže chvíli objavil sa veľký potkan, ktorý pod mostíkom odkvapu mal svoje obydlie.

„Máš cestovný pas?“ pýtal sa potkan. „Ukáž mi ho!“ Ale cínový vojačik mlčal a len svoju zbraň držal pevnejšie. Člnok šiel ďalej a potkan za ním. Hu, ako zubami hrozil a kričal na triesku a slamu, ktoré plávali pomimo: „Chyťte ho! Nezaplátil mýta, neukázal svoj cestovný pas!“

Prúd bol silnejší a silnejší, cínový vojak už mohol rozoznávať jasné svetlo na konci mostíka, ale súčasne tiež počul hučiaci zvuk, ktorý by mohol naľakať i srdce najchrabrejšieho muža. Povážte, že odkvapový jarček ústil práve na konci mostíku do veľkého priepľavu, a to bolo pre cínového vojaka práve tak nebezpečné, ako by za sebou počul veľký vodopád.

A bol tiež už tak ďaleko, že sa viac nemohol držať, člnok zišiel dolu, a cínový úbožiak držal sa, ako len mohol. Nikto nemohol by povedať, že by i len očami zažmurkal. Člnok sa skrútil tri až štyrikrát v kruhu a naplnil sa pri tom až po okraj vodou; musel sa potopiť. Už šla cínovému vojačikovi voda až po

krk, a hlbšie a hlbšie klesal člnok. Viac a viac popúšťal papier člnka, voda šla úbohému už vyše hlavy — a tu si spomenul na malú, nežnú tanečnicu, ktorú by nikdy viac už nevidel, a clivo mu znelo v ušiach:

„Buď zdrav, vojak ty statný,
zomri, alebo ako víťaz zdatný
sa navráť domov zas...“

Teraz sa papier roztrhol a cínový vojak sa prepadol, ale bol v tej chvíli zhltnutý veľkou rybou.

Hu, tam len bolo tma! Tam bolo ešte horšie, než pod odkvapovým mostíkom, a k tomu ešte to bolo tak úzke! A predsa zostal cínový vojačík chabro ležať a ležal, aký bol dlhý, so vztýčenou zbraňou.

Ryba lietala divoko a robila najstrašnejšie pohyby, konečne sa cele utišila; ako blesk prešla ňou ostrá oceľ, za ňou prišiel i jasný lúč, a ktosi skríkol hlasne a udivene: „Cínový vojak!“ — Ryba bola totiž chytená, donesená na trh a tam predaná. Potom sa dostala do kuchyne, kde ju kuchárka rozrezala veľkým nožom. Chytila vojaka dvoma prstami za telo a doniesla ho do izby a tam sa zhromaždili všetci domáci, aby videli toho podivuhodného muža, ktorý cestoval žalúdkom ryby. Cínový vojačík však nebol zato vôbec pyšný. Postavili ho na stôl — ako to čudne chodí na svete — našiel sa v tej izbe, kde bol predtým, videl známe deti, a tie isté hračky stáli na stole, totiž nádherný zámok s malou tanečnicou. Stála dosiaľ na jednej nohe a druhú držala vysoko vo výške, bola tiež tak vytrvalá, ako on. To dojalo cínového vojaka tak, že by bol skoro plakal cínové slzy, ale to by sa predsa neslušalo. On sa pozrel na ňu, ona na neho, ale nič neriekol ani on, ani ona.

Zrazu schytil jeden z chlapcov cínového vojaka a hodil ho nič po nič do kachieľ. Tým bol iste vinný škriatok v tabatierke.

Cínový vojak stál v jasnej žiare, bolo mu veľmi teplo, ale či toto bolo následkom ohňa skutočného, alebo jeho nadľudskej ľúbostnej vášne, toho nemohol poznať. Všetka farba zišla s neho, ale či sa to stalo už na jeho ceste, alebo z jeho zármutku, to sa tiež nevedelo. Díval sa na malú panenku a ona na neho. Cítil, že sa topí, ale stál neprestajne so zbraňou v rukách. V tom sa otvorili dvere, víchor uchvátil tanečnicu a táto letela ako sylfa priamo do kachieľ k cínovému vojačikovi, vzplanula v jasných plameňoch a — zmizla. Vtedy sa cele roztopil i cínový vojačík na malú guľku a keď slúžka najbližšieho rána vyhrabávala popol, našla ho v tvare malého cínového srdiečka. Z tanečnice zostala len ona hviezda, ktorú mala na šerpe a tá bola celá do čierne spálená.

Kresadlo

Prichádzal vojak po hradskej pochodom. „Raz, dva, raz, dva!“ Mal svoj batoh na chrbte a šablňu po boku, lebo bol na vojne a teraz bol na ceste k domovu. I stretol na ceste starú bosorku; bola veľmi hnusná, spodná pera visela jej až do polovice pŕs. Povedala: „Dobrý večer, vojak! Akú peknú šabličku máš a aký veľký batoh! Ty si pravý vojak! Dostaneš peňazí, koľko budeš chcieť!“

„Ďakujem pekne, stará bosorka!“ povedal vojak.

„Vidíš tam ten veľký strom?“ povedala bosorka a ukázala na jeden strom, ktorý stál neďaleko. „Je vnútri celý dutý! Keď vylezieš až na vrchol, uvidíš dieru, ktorou sa prešmykneš až dolu hlboko do stromu. Uviažem ti povraz okolo tela, aby som ťa mohla zase vytiahnuť, až ma zavolaš!“

„A čo mám tam dolu v strome robiť?“ pýtal sa vojak.

„Peniaze prinieš!“ povedala bosorka. „Vedz, že keď sa dostaneš na dno stromu, nájdeš sa v dlhej chodbe; tam je cele jasno, pretože tam horí viac než sto lúč. Potom uvidíš tri dvere. Môžeš ich otvoriť, lebo je v nich kľúč. Keď vstúpiš do prvej komory, uvidíš na zemi veľkú debnu, na ktorej sedí pes. Má dve oči tak veľké, ako šálky, ale to ťa nesmie naľakať! Dám ti svoju modro kockovanú zásteru, tu rozložíš po dlážke; priskoč potom rýchlo a uchop psa a posad ho na moju zásteru, otvor debnu a vyber peňazí, koľko chceš. Je to všetko samá meď; ale keď chceš radšej mať striebro, musíš vstúpiť do najbližšej komory, tam sedí pes, ktorý má oči ako mlynské kolesá, ale ani toho sa nemusíš ľakať, posad ho len na moju zásteru a naber si peňazí, koľko sa ti bude páčiť. Keď však chceš mať zlato, môžeš ho tiež mať, koľko ho len uvládneš, keď vstúpiš do tretej komnaty. Ale pes, ktorý tam na debni sedí, má oči tak veľké, ako guľatá veža. Ver, to je zlý pes. Ale tiež sa ho neľakneš. Posad ho len na moju zásteru, tak ti nič neurobí, a vezmi si z debne zlata, koľko budeš chcieť.“

„To nie je tak zlé,“ povedal vojak. „Ale čo mám tebe dať, ty stará bosorka? Lebo niečo, to si môžem myslieť, tiež budeš chcieť.“

„Nie,“ povedala bosorka, „ani haliera nechcem. Mne len donesieš staré kresadlo, ktoré moja stará mať tam zabudla, keď bola naposledy dolu v strome.“

„Dobre,“ povedal vojak, „uviaž mi povraz okolo tela.“

„Tu je!“ povedala bosorka, „a tu je i modrá kockovaná záster!“

Potom vojak vyliezol na strom, preliezol dierou dolu a stál teraz, ako to určila bosorka, dolu vo veľkej chodbe, kde mnoho lúč horelo.

Teraz otvoril prvé dvere. Ha, sedel tam pes s očami veľkými ako šálky a zúrivo sa naň pozeral.

„Ty si pekný chlapec,“ povedal vojak, posadil psa na zásteru bosorkinu a vybral si toľko medených peniazov, koľko sa mu do vreciek zmestilo, posadil psa zase na debnu odišiel do druhej komnaty. Tisíc tisícov! Tam sedel pes s očami ani mlynské kolesá. „Nemal by si tak veľa sa na mňa dívať,“ povedal vojak, „ľahko by sa mohlo stať, že by ťa oči boleli,“ a s tým posadil psa na zásteru bosorkinu; ale keď uvidel toľko strieborných peňazí, odhodil všetku meď a naplnil si vrecká i batoh samým striebrom. Teraz šiel do tretej komory. Ale to bolo strašné! Pes tam sediaci mal oči naozaj tak veľké, ako guľatá veža, a tie sa mu krútili v hlave sem i tam.

„Dobrý večer!“ povedal vojak a salutoval, lebo takého psa ešte doteraz nevidel; ale keď si ho dlhšie prezeral, tu si pomyslel: „A teraz dost!“ podvihol ho a posadil na zem a debnu otvoril. Boh nás chráň! Čo tam bolo zlata! Za to by si mohol kúpiť celú ríšu a všetko, čo je na svete! To bolo peňazí! Teraz vyhádzal vojak všetko striebro, ktorým si naplnil vrecká i batoh, a nabral zlata na miesto neho, ba aj čákov a topánky ním naplnil, že sa sotva hýbať mohol. Teraz bol bohatý! Potom posadil psa zase na bedňu, zavrel dvere a volal potom, aby ho vytiahla bosorka zase hore.

„Vytiahni ma hore, stará bosorka!“

„Máš tiež moje kresadlo?“ pýtala sa bosorka.

„Ale veru,“ povedal vojak, „na to som cele zabudol.“ A potom šiel a vzal ho. Bosorka ho vytiahla hore a tu stál zase na ceste, vrecká, čižmy, batoh a čákov plné zlata.

„Čo budeš robiť s kresadlom?“ pýtal sa vojak.

„Po tom je ti nič!“ povedala bosorka, „dostal si peniaze, teraz mi daj kresadlo!“

„Lárifári!“ povedal vojak, „hneď mi povieš, čo s ním chceš, lebo ináč vytiahnem šablňu a hlavu ti zotnem.“

„Nie,“ povedala bosorka.

A tak jej vojak hlavu sťal. Teraz tam ležala! Ale on zviazal všetko svoje zlato do jej zástery, vzal zásteru ako batoh na chrbát, dal kresadlo do vrecka a šiel rovnou cestou do mesta.

To bolo pekné mesto, a on šiel do najlepšieho hostinca, žiadal najlepšie izby a pokrm, ktoré jedol najradšej; lebo bol bohatý, majúc toľko peňazí!

Domovníkovi, ktorý mu mal čistiť topánky, zdalo sa, že sú to veľmi zlé topánky na takého bohatého pána, ale ten si dosiaľ nekúpil nových. Len druhého dňa dostal topánky, ktoré boli pekné, a veľmi jemné šaty. Teraz bol z vojaka vznešený pán a rozprávali mu o všetkej nádhere mesta a o kráľovi a aká rozkošná princezná je jeho dcéra.

„Kde je možné ju vidieť?“ pýtal sa vojak.

„Nemožno ju vôbec vidieť,“ znela odpoveď. „Býva vo veľkom medenom zámku, koldokola chránená mnohými múrmi a vežami. Nikto okrem kráľa nesmie ani k nej ani od nej, pretože bolo predpovedané, že sa vydá za praobyčajného vojaka, a to kráľ nemôže strpieť.“

„Chcel by som ju vidieť,“ myslel si vojak, ale k tomu práve nemohol dostať dovolenie.

Žil teda veselo, ako sa dalo. Chodil do divadla, jazdil do kráľovskej záhrady a rozdal chudobným mnoho peňazí, čo bolo pekné od neho. Vedel ešte zo skorších dôb, aká to je bieda, keď človek nemá ani haliera. Teraz bol bohatý, mal jemné šaty a získal mnoho priateľov, ktorí všetci hovorili, že je dobrý človek, pravý gavalier, a to sa vojakovi veľmi ľúbilo. Pretože však denne peniaze len vydával, ale nič neprijímal, zostali mu naposledy už len dva haliere a teraz musel z nádherných komnát, ktoré dosiaľ obýval, vysoko hore do podkrovnej izbičky, hneď pod strechu, musel si sám svoje čizmy čistiť a šidlom zašívvať a nikto z jeho priateľov k nemu neprišiel, pretože by museli vystupovať po toľkých schodoch.

Bol tmavý večer a on si nemohol ani svetla opatriť; ale tu si zrazu spomenul, že zostal ohorok v kresadle, ktoré vyniesol z dutého stromu, kam mu bosorka pomohla vniknúť. Priniesol kresadlo a vytiahol ohorok, ale v tom, čo kresal a iskry z kremeňa lietali, rozlietli sa dvere a pes, ktorý mal oči veľké ako šálky, ktorého bol videl tam dolu pod stromom, stál pred ním a povedal: „Čo rozkazuje môj pán?“

„Čo to?“ povedal vojak, „to je čudné kresadlo, keď jeho pomocou môžem dostať, čo len môžem chcieť! Opatrí mi trochu peňazí,“ povedal ku psovi, a už pes bol preč a hneď zase bol späť a držal veľké vrece plné peňazí v gambe.

Teraz vedel vojak, aké to bolo nádherné kresadlo. Keď zakresal raz, vždy prišiel pes, ktorý sedel na debni s mečom; keď zakresal po druhý raz, prišiel ten, ktorý striebro strážil a keď tretí raz zakresal, prišiel ten, ktorý zlato strážil. — Teraz vojak zostúpil zase dolu do nádherných komnát, ukázal sa v krásnych šatách a tu ho zase poznali všetci dobrí priatelia a veľmi si na ňom zakladali.

Tu pomyslel si raz: „Je to predsa len nápadné, že nemožno princeznú ani vidieť. Je vraj neobyčajne krásna, tvrdí každý, ale čo to môže byť platné, keď neprestajne musí sedieť v tom medenom zámku s toľkými vežami. Či nie je možné, aby som ju videl?“

„Kde je moje kresadlo?“ Zakresal, a hneď sa objavil pes s očami veľkými ako šálky.

„Je síce hlboká noc,“ povedal vojak, „ale predsa by som veľmi rád videl princeznú, hoci len na okamih!“

Pes bol hneď zo dverí a skôr, než si vojak pomyslel, videl ho zase i s princeznou. Sedela spiaca na chrbte psa a bola taká krásna, že každý mohol vidieť, že to bola ozajstná princezná.

Vojak sa nezdržal, aby ju nebozkal, lebo bol pravý vojak.

Pes bežal potom zase zapäť s princeznou; ale keď bolo ráno a kráľ s kráľovnou pri raňajkách sedeli, povedala princezná, že mala v noci veľmi čudný sen o jednom psovi a vojakovi. Išla vraj na chrbte psa a vojak ju vraj pobožkal.

„To by bolo niečo pekného!“ povedala kráľovná.

Teraz mala jedna zo starých dvorných dám v najbližšej noci strážiť pri princezninej posteli, aby videla, či to bol skutočný sen, alebo niečo iného.

Vojak roztúžil sa veľmi po princeznej a tak prišiel pes zase v noci, vzal ju a utekal čo mohol, ale stará dvorná dáma si natiahla juchtu a bežala práve tak rýchlo za ním. Keď videla, že zmizli v jednom veľkom dome, pomyslela si: „Viem teraz, kde to je!“ a nakreslila kusom kriedy veľký kríž na dvere, potom šla domov a ľahla si spať, a pes zase sa vrátil s princeznou. Ale keď videl, že bol dom, kde býval vojak, označený krížom, vzal tiež kus kriedy a urobil kríž na všetky domy v meste. A to bolo veľmi múdro, lebo teraz nemohla dvorná dáma nájsť tie pravé dvere, lebo na všetkých boli kríže.

Skoro ráno prišiel kráľ, kráľovná, stará dvorná dáma i všetci dôstojníci, aby sa dozvedeli, kde bola princezná.

„Tu je to!“ povedal kráľ, keď uvidel prvé krížom označené dvere.

„Nie. Tam je to, môj milý manžel,“ povedala kráľovná, keď videla druhé dvere krížom označené.

„Ale i tu je kríž a tu je tiež kríž!“ volali všetci; kam sa pozreli, tam boli kríže na dverách. Vtedy pochopili, že márne by bolo všetko hľadanie.

Ale kráľovná bola žena neobyčajne múdra, ktorá znala viac, než v kočiari jazdiť. Vzala svoje veľké zlaté nožnice, rozstrihala veľký kus hodvábnej látky a ušila z nej malé, pekné vrecúško, ktoré naplnila jemnou krupicou a priviazala ho princeznej na hrdlo, potom urobila do vrecúška dierku, tak že krupica celou cestou, kade princezná prešla, sypať sa musela.

V noci prišiel pes zase, vzal princeznú na chrbát a bežal s ňou k vojakovi, ktorý ju srdečne miloval a bol by veľmi rád býval princom, aby si ju mohol vziať za ženu.

Pes si ani nevšimol, že krupica bola rozsypaná celou cestou, kade s princeznou bežal. Teraz to videli kráľ i kráľovná zreteľne, kde bola ich dcéra, a tu vzali vojaka a vrhli ho do väzenia.

Tam teraz sedel. Ach, ako temno a nudno tam bolo! Tiež mu povedali: „Zajtra budeš obesený!“ To nebolo práve príjemné posolstvo a k tomu ešte zabudol svoje kresadlo v hostinci. Ráno mohol železnou mrežou svojho malého okienka vidieť, ako sa ľudstvo ponáhľalo z mesta, aby boli prítomní jeho poprave. Počul bubny a videl pochod vojakov. Všetci ľudia bežali k popravisku; medzi nimi bol i jeden obuvnícky

učeň v zástere a v papučiach. Utekal tak rýchlo, až mu jedna papuča odletela a to priamo proti stene, za ktorou vojak sedel a mrežami železnými vykukoval.

„Počuj, netreba sa ti tak náhliť,“ povedal mu vojak, „nebude z toho bez toho nič, pokiaľ ja neprídem. Keď chceš dobehnúť do môjho predošlého bytu a doniesť mi moje kresadlo, dostaneš štyri groše. Ale utekaj a zober nohy na pleciah!“ Švec chcel si zarobiť štyri groše a letel ani šíp do bytu vojakovho, doniesol kresadlo, dal ho vojakovi a — teraz to počujeme!

Vonku za mestom bola vystavaná veľká šibenica, okolo nej stáli vojaci a mnoho tisíc ľudí. Kráľ a kráľovná sedeli na nádhernom tróne, práve oproti sudcom a celej rade.

Už stál vojak hore na rebríku, ale keď mu chceli povraz klásť okolo hrdla, povedal, že vždy každému úbohému vinníkovi, než trest svoj vytrpí, nevinné prianie sa vyplní. On že by si ešte žiadal zafajčiť fajku dohánu, veď to bude i tak tá posledná, ktorej sa mu na tom svete dostane.

Toho mu kráľ nechcel odoprieť, a tak vzal vojak svoje kresadlo a kresal raz, dva razy, tri razy! Hľa, tu stáli všetci traja psi. Ten s očami veľkými ani šálky, ten s očami ani mlynské kolesá a ten s očami veľkými ani guľatá veža. „Pomôžte mi, aby som nebol obesený!“ povedal vojak, a tu vrhli sa psi na sudcov a celú radu, chytili jedného za nohy a iného za nos, a hodili ich mnoho metrov do vzduchu, tak že pri páde sa rozbili na márne kúsky.

„Ja nechcem,“ povedal kráľ, ale najväčší pes chytil jeho i s kráľovnou a hodil ich za tými ostatnými. Vojaci sa naľakali a celý národ volal: „Milý vojak, ty buď naším kráľom a vezmi si krásnu princeznú za manželku!“

Potom posadili vojaka do kráľovského kočiara, a všetci traja tancovali pred ním a kričali: „Hurá!“ A chlapi pískali na prsty a vojaci vzdávali zbraňou česť. Princezná vyšla z medeného zámku a stala sa kráľovnou, a to sa jej páčilo! Svadba trvala plných osem dní, a psi sedeli tiež pri tabuli a dívali sa, až beda!

O hlúpom Jankovi

Hlboko uprostred ríše ležal starý panský dvorec a tam žil statkár, ktorý mal dvoch synov, ktorí boli tak múdri a vtipní, že keby len dopoly takí boli bývali, dosť by bolo. Títo sa chceli uchádzať o dcéru kráľa, lebo dala oznámiť, že si toho vezme za muža, s ktorým sa najlepšie zabaví. Celý týždeň chystali sa tí dvaja na cestu k princeznej. To bola najdlhšia lehota k tomu im dovolená. Ale bola tiež práve dostatočná, lebo mali pekné predbežné vzdelanie, čo je vždy vec veľmi užitočná. Jeden vedel celý latinský slovník ako i tri ročníky „Denného listu“ z pamäti, a druhý bol oboznámený so všetkými paragrafmi zákona, a so všetkým, čo má vedieť každý cechmajster. Tým spôsobom dúfal, že sa vie pobaviť o všetkých záležitostiach štátnych, a okrem toho vedel tiež vyšívaf; bol veru veľmi obratný a šibký.

„Ja dostanem dcéru kráľovskú!“ hovorili obidvaja a otec dal každému z nich nádherného koňa. Ten, ktorý vedel slovník a noviny naspamäť, dostal vraníka, znalec zákonov, ktorý okrem toho vedel snád' vyšívaf, dostal belúša, a k tomu namazali si ešte obidvaja kútiky úst rybacím tukom, aby ich mali pružnejšie. Čeľaď všetka stála dolu na dvore, aby videli, ako budú na kone vstupovať. V poslednom okamihu objavil sa tretí brat, lebo boli traja, ale toho nik nepočítal, lebo nebol tak učený, ako tí dvaja druhí, a každý mu hovoril krátko: „Hlúpy Janko“.

„Kamže?“ pýtal sa, „veď máte najlepšie sviatočné šaty.“ — „Na dvor kráľovský, chceme sa zabaviť s dcérou kráľovskou a vziať si ju za ženu. Či si nepočul, čo sa po celej zemi vyhlasovalo?“ A rozprávali mu o tom.

„U paroma!“ zvolal Jano, „to tam tiež musím ísť!“ Ale bratia sa mu vysmiali a odišli.

„Otecko, dajte mi koňa,“ povedal Jano, „mám veľkú chuť sa oženiť. Keď si ma vezme, vezme si ma. Keď si ma nevezme, vezmem si ju predsa!“

„Netrep,“ povedal otec, „tebe koňa nedám. Veď ani hovoriť nevieš, tvoji bratia sú oproti tebe praví dvorania!“

„Keď nedostanem koňa, vezmem si kozu, tá patrí mne a unesie ma tiež.“ Tak riekol a sadol si na kozu, stisol jej boky ostrohami a odišiel po hradskej. Hop! Hurá! Ako chytro išiel! „Už idem!“ kričal Jano a začal spievať, až sa to ďaleko široko rozliehalo.

Ale bratia tíško išli ďalej, neprehovorili ani slova, lebo si museli dobre rozvážiť všetky tie dobré nápady, ktoré chceli predniesť.

„Halo! Halo! Hoj! tu som! Pozrite sa predsa, čo som našiel na hradskej!“ S tými slovami ukázal hlúpy Jano svojim bratom mŕtvu vranu, ktorú našiel.

„Hlupák!“ povedali. „A čo chceš s tým začať?“

„Dám ju kráľovskej dcére!“

„Len to urob!“ povedali a smejúc sa, išli ďalej.

„Halo! Halo! Už som tu! Pozrite, čo som našiel, to sa nenájde každý deň na hradskej!“

Bratia zase zastali, aby sa pozreli, čo to je.

„Hlupák,“ povedali znova, „veď je to stará drevená topánka, ktorej ešte vŕšok chybuje, či i tú chceš dať dcére kráľovskej?“

„To sa rozumie,“ povedal Jano. A bratia sa smiali a išli ďalej hodný kus cesty.

„Halo! Halo! Hoj! Tu som zase!“ kričal Jano, „je to čím ďalej, tým veselšie, ale, halo, toto je predsa niečo vzácneho!“

„Čo si to zase našiel?“ pýtali sa bratia.

„Ach!“ povedal hlúpy Jano, „to nestojí ani za reč, ale dcéra kráľovská bude mať radosť!“

„Fí!“ povedali bratia, „veď je to len blato, nič len blato z priekopy pri hradskej.“ — „To hej,“ povedal Jano, „a k tomu najjemnejšieho druhu, že ho nemožno ani v ruke udržať.“ A naplnil si tým vrečko. Teraz sa dali bratia do prudkého cvalu, tak že boli o hodinu skôr pred bránou mesta než hlúpy Jano. Ale tam boli všetci nápadníci označení číslom a postavení do radu a šíku a tak tesno, že sa ani pohnúť nemohli, a to bolo veľmi dobré, lebo by sa boli ešte povadili a pobili, ale takto museli pekne stáť jeden za druhým.

Všetci obyvatelia zeme a sídelného mesta sa zhromaždili okolo zámku až k oknám, aby videli, ako dcéra kráľovská ženíchov privíta. Ale sotva niektorý vstúpil do siene, stratil svoju výrečnosť a bol koniec.

„Nie sú nič hodní!“ povedala dcéra kráľovská, „preč s nimi!“ Konečne prišiel rad na toho z bratov, ktorý vedel celý slovník z pamäti. Ale ten nevedel teraz ani slova, zabudol všetko, zatiaľ čo stál vonku v rade; nad to ešte dlážka vŕzgala a poval' bola jediný kus hladkého zrkadla, tak že videl seba, ako si na hlave stojí; pri každom okne stáli traja pisári a jeden mestský radca, ktorí všetko, čo sa hovorilo, zapisovali, aby to hneď prišlo do novín a mohlo na každom rohu za groš byť predávané. Bolo to hrozné a k tomu bolo ešte v kachliach tak zakúrené, až tam bolo dusno.

„Je tu veľké teplo!“ začal ženích.

„Isteže,“ povedala dcéra kráľovská, „lebo môj otec pečie dnes mladých kohútov.“

Teraz to mal! Stál tam ako kus dreva, lebo na takú odpoveď nebol prichystaný; nedostal zo seba ani slova, hoci by veľmi rád bol riekol niečo vtipného. Tu máš!

„Nie je nič hodný!“ povedala dcéra kráľovská, „preč s ním!“ A tak musel ísť, ako prišiel. Teraz prišiel rad na druhého brata.

„Je tu veľké teplo!“ povedal.
„Isteže,“ povedala kráľova dcéra, „veď sa dnes pečú mladí kohúti!“ odpovedala dcéra kráľovská.
„Čo? Čože? Akože?“ povedal a všetci pisári písali.
„Nie je nič hodný, preč s ním!“ zavolala princezná. Teraz prišiel rad na hlúpeho Janka. Vošiel na svojej koze rovno do siene.
„Ale máte tu teplo!“ povedal.
„Áno,“ povedala kráľovská dcéra. „Veď pečú dnes mladých kohútov.“
„To sa mi práve hodí,“ povedal Janko. „Tu si môžem i svoju vranu upiecť.“
„To môžete,“ povedala princezná. „Ale či tiež máte niečo, na čom by ste ju upiekli, lebo ja nemám ani hrnca, ani panvice.“
„Ach, to sa už voľajako robí,“ povedal Jano veselo. „Ja mám výborný kuchynský riad!“ A s tým vytiahol starú drevenú topánku a vložil vranu do nej.
„To stačí tak práve na večeru,“ povedala dcéra kráľovská, „ale kde vezmeme omáčku k tomu?“
„Tú máme vo vreku,“ povedal Jano, „mám jej toľko, že ňou môžem i plytvať!“ A s tým vysypal bahno z vreka.
„To sa mi páči,“ povedala dcéra kráľovská, „ty vieš odpovedať i hovoriť a preto si ňu vezmem za manžela. Ale či vieš, tiež, že každé slovo, ktoré tu hovoríme, príde zajtra do novín? Hľaď, pri každom stole sú traja pisári a jeden starý mestský radca a ten je najhorší, lebo nedoslýcha.“ Ale to povedala len preto, aby mu strachu nahnala. Tu sa všetci pisári dali do smiechu a rozliali atrament po dlážke.
„To sú tam tí páni tam oproti?“ povedal hlúpy Jano. „To musím pánovi mestskému radcovi dať, čo mám najlepšieho,“ a s tým obrátil svoje vreko a vystriekol mu všetko blato do tváří.
„Dobre si si pomohol,“ povedala princezná, „toto by som ja nevedela. Ale ja sa tomu ešte priučím.“
A tak sa stal hlúpy Jano kráľom, dostal kráľovnú a korunu a sedel na tróne, a to všetko máme z novín obecných starších — ale na tie sa nemožno vždy vo všetkom spoľahnúť.

Lietajúci kufor

Bol raz jeden kupec a ten bol taký bohatý, že mohol celú hlavnú ulicu a skoro ešte jednu bočnú uličku vydláždiť samými dolármi. Ale neurobil toho, vedel svojich peňazí využiť inakšie. Keď vydal halier, dostal zaň vždy dolár; ba, taký kupec bol — ale konečne musel tiež zomrieť.

Teraz dostal všetky tie peniaze jeho syn. Tento žil nádherne v radovánkach, chodil každej noci na maškarné plesy, robil papierových šarkanov z bankoviek a bankovkami si i cigare zapaloval.

Týmto spôsobom peniaze pravda ubúdali. Konečne mal už len štyri groše a žiadnych šiat než pár papúč a starý župan.

Teraz sa priatelia už o neho nestarali, keď sa nemohli ukazovať v jeho spoločnosti na ulici. Len jeden z nich, dobrák, poslal mu starý kufor s odkazom: „Zbaľ!“ To bolo síce veľmi pekné, ale nebolo čo zbaľiť, a tak si sadol do kufru sám.

To bol zázračný kufor! Sotva že stisol zámok, mohol lietať. To kupec urobil a brnk! letel kufor s ním komínom hore a ďalej nad oblaky a vždy ďalej a ďalej. Chvíľami to povážlivo zaprašalo, a kupec mal veľký strach, aby sa kufor nerozpadol, bol by urobil iste riadny skok! Ale chráň Boh, konečne prišiel cele zachovalý do Turecka. Kufor skryl v lese do suchého lístia a vošiel do mesta. Tam sa mohol voľne prechádzať, lebo všetci Turci nosia len papuče a župany.

A stretol dojku s dieťaťom. „Počuj, ty turecká dojka,“ povedal, „čo je to za veľký zámok hneď za mestom, ktorého okná sú tak vysoké?“

„Tam býva dcéra cisárova!“ odpovedala, „bolo jej prorokované, že ju jeden milenec urobí veľmi nešťastnú, a preto nesmie ju nikto navštíviť, keď cisár alebo cisárovná nie sú prítomní.“

„Ďakujem!“ povedal syn kupcov. A šiel do lesa, sadol si do svojho kufru, letel v ňom na strechu zámku a vliezol oknom k princeznej.

Táto ležala na pohovke a spala a bola tak prekrásna, že ju musel pobozkať. Tu sa prebudila a veľmi sa podesila, ale on vravel, že je turecký pán boh, ktorý k nej prišiel vzduchom a to sa jej veľmi páčilo.

Potom si sadli vedľa seba, on chválil jej krásne oči a povedal, že sú to najnádhernejšie tmavé jazerá, v ktorých plávajú myšlienky ako sirény. O jej čele hovoril, že je to ľadovec s najnádhernejšími sieňami a obrazmi. A tiež jej rozprával o bocianovi, ktorý nosí pekné malé dietky. Ach, to boli veľmi krásne poviedky!

Potom požiadal o ruku princezninu a ona hovorila hneď „áno“!

„Ale musíte prísť zase v nedeľu večer, vtedy pijú moji rodičia so mnou čaj. Budú veľmi pyšní na to, že dostanem tureckého boha za manžela. Ale postarajte sa o to, aby ste mohli rozprávať peknú rozprávku, lebo to je najmilšou zábavou mojich rodičov. Moja matka má rada rozprávky mravné a vznešené a môj otec veselé, pri ktorých sa človek môže zasmiať.“

„Dobre, nedonesiem nič iného darom, než rozprávku,“ povedal kupec a potom sa rozišli. Ale princezná darovala mu dýku dukátmi vykladanú, a tieto mu boli zvlášť vítané.

Potom odletel, kúpil si nový župan a sedel potom v lese, horlivo básniac o svojej pohádke. Lebo do nedele večer musela byť hotová, a skladanie pohádok nie je vec práve ľahká.

A keď bol konečne hotový, hľa, bola práve nedeľa a večer. U princeznej čakal naň cisár a cisárovná a celý dvor, s čajom.

Bol prijatý veľmi vládne.

„Chcete nám rozprávať poviedku?“ začala cisárovná, „nejakú hlbokú a vzdelávajúcu?“

„A pri ktorej sa človek tiež môže zasmiať?“ dodal cisár.

„Isteže!“ odpovedal syn kupcov a rozprával. „A teraz dávajte pozor!“

„Bola raz jedna škatuľka zápaliel, ktoré boli veľmi pyšné na svoj vznešený pôvod. Ich rodokmeň, to je veľká borovica, ktorej každá zápalka bola malou čiastočkou, bol veľmi starý strom vonku v lese.“

Zápalky ležali medzi kresadlom a medzi starým železným hrncom na rímse v kuchyni a týmto rozprávali o svojej mladosti.

„Áno, dokiaľ sme boli na sviežej vetvičke,“ povedali, „vtedy nám bolo naozaj dobre. Každé ráno a večer bol diamantový čaj, totiž rosa. Celý deň sme mali slnečnú žiaru, lebo slnko svietilo, a všetci vtáci nám museli rozprávať pohádky. Mohli sme tiež vycítiť, že sme boli bohaté, lebo listnaté stromy boli ošatené len v lete, ale náš rod mal prostriedky, že mohol nosiť zelené šaty v lete i v zime. Potom prišli drevorubači a v lese vypukla veľká revolúcia. Náš rod bol roztrieštený.“

Otec rodiny dostal miesto ako hlavný sťažnosť nádherného korábu, ktorý mal obísť celý svet, keby chcel. Ostatné konáre našli iné postavenie a nám pripadla teraz úloha, aby sme zapalovali svetlo nižším zástupom a preto sme sa dostali až sem do kuchyne k urodzeným ľuďom.“

„Ja som mal iný osud,“ povedal železný hrniec, vedľa ktorého zápalky ležali. „Od tej doby, čo som videl svetlo sveta, mnoho sa podo mnou kúrilo a mnohokrát som bol rozžeravený. Ja sa starám o to, čo živí, a som preto vlastne prvý tu v dome. Mojou jedinou radosťou je ležať po obede čisto a pekne na svojom mieste a zabávať sa rozumne so svojimi susedmi. Vynímajúc vedro na vodu, ktoré niekedy sa dostane až dolu na dvor, žijeme tu cele pri zavretých dverách. Jediným naším poslom noviniek je kôš, s

ktorým sa chodí na trh, ale ten hovorí príliš rebelantsky o vláde a o ľudu. Nedávno spadol jeden starý hrniec ľaknutím nad tým na zem a pukol. Áno, ten kôš je slobodomyselný, o tom vás môžem uistiť!“

„Ty hovoríš až priveľa,“ povedalo kresadlo a oceľ naň bila, až iskry odletovali.

„Či si neurobíme veselý večierok?“

„Áno, hovorme o tom, kto je z nás najvznešenejší,“ povedali zápalky.

„Nie, ja nehovorím rád o sebe,“ odpovedal hlinený hrniec, „ale navrhujem večernú zábavu. Urobím tiež začiatok a budem niečo rozprávať, čo každý sám raz zažil. Možno sa tak ľahko do toho vžiť a každý sa pri tom pobaví. Teda počúvajte: Pri východnom mori u starých bukov —“

„To je pekný začiatok,“ volali všetky taniere, „to bude iste rozprávka, ktorá sa bude páčiť všetkým.“

„Áno, tam som prežil svoju mladosť v jednej tichej rodine. Nábytok sa vyprášil, dlážka sa umývala a každých štrnásť dní boli povesené nové záclony.“

„Ako zaujímavo rozprávate,“ povedala metla, „človek hneď vycíti, že to ženská bytnosť rozpráva, všetkým tým vane niečo čistého!“

„Áno, to sa vycíti,“ povedalo vedro na vodu a z radosti nad tým urobilo malý skok, až voda na zem vystriekla.

Hrniec pokračoval v svojej rozprávke a koniec sa cele rovnal začiatku.

Taniere cvendžali samou radosťou, metla však vytiahla z piesku zelenú petržlen a ovenčila ňou hrniec, pretože vedela, že tým druhých nahnevá. A tiež i myslela: „Keď ja ho ovenčím dnes, ovenčí on mňa zajtra!“

„Teraz si zatancujeme,“ povedali kliešte pri kozúbku a začali sa točiť do kruhu. Milý Bože, ako vedeli dvíhať jednu nohu do výšky! Stará obliečka na stoličku sa roztrhla pri tomto pohľade.

„Budeme tiež ovenčené?“ pýtali sa kliešte a stalo sa tak.

„To je všetko len bedač, nič vznešeného,“ mysleli si zápalky.

Teraz mala spievať čajová kanvička. Ale predstierala prechladnutie a povedala, že môže spievať len vtedy, keď varí. Boli to však len samé vytáčky, samé vykrúcanie, ona chcela spievať len na stole medzi panstvom.

Na rímse pri okne ležalo staré pero, ktorým slúžka niekedy písavala. Nebolo na ňom nič zvláštneho, snáď len to, že bolo pohrúžené príliš hlboko do kalamára; ale na tom si ono práve mnoho zakladalo. „Keď čajová kanvička nechce spievať, nech nechá tak,“ povedalo. „Vonku v kletke sedí slávik, ten spieva krásne; neučil sa síce nič ďalej nového, ale to dobre dnešný večer vypočujeme.“

„Zdá sa mi to v najvyššej miere nevhodné,“ povedal samovar, ktorý zastával úrad kuchynského speváka, a nevlastným bratom čajovej kanvičky bol, „aby sme cudzieho vtáka počúvali. Je to snáď vlastenecké? Vyzývam nákupný kôš, aby sa o tom vyslovil.“

„Hnevám sa,“ povedal nákupný kôš, „ba, hnevám sa, že si to nik ani predstaviť nevie. Či sa to sluší takto večer tráviť? Či by nebolo o mnoho rozumnejšie, keby sme mohli celý dom naraz usporiadať? Každý by potom dostal miesto, ktoré mu patrí a ja by som bol slávnostným usporiadateľom.“

Zrazu sa otvorili dvere a slúžka vstúpila. Teraz stálo všetko tíško a nikto sa neopovážal ani muknúť. V celej kuchyni nebolo hrncu, ktorý by citom svojej urodzenosti nebol hlboko preniknutý. „Hej, keby som len bol chcel,“ myslel si každý, „mohol to byť dobrý večer!“

Slúžka vzala zápalky a nakládla ohňa. Bože, ako ony zaiskrili a zahoreli!

„Teraz môže každý vidieť, že sme my prvé,“ mysleli si. „Aký lesk, aký oheň my vydávame!“ A potom zhoreli...

„To bola skvostná rozprávka,“ povedala cisárovná, „cítila som v duchu, že som medzi zápalkami v kuchyni. Ba, dostaneš teraz našu dcéru!“

„Áno,“ povedal cisár, „v pondelok dostaneš našu dcéru. Teraz mu tykajte všetci, lebo tým bol prijatý do rodiny.“

Svadba bola teda ustanovená a večer predtým bolo osvetlenie mesta. Pečivo a cukríky sa rozdávali, ľudia sa tisli po uliciach a kričali „hurá!“ a písali na prsty. Bolo to krásne!

„Musím tiež pomýšľať na to, aby som nejakou prispel k slávnosti,“ myslel si kupcov syn a šiel kúpiť si rakety, prskajúce hračky a iné všelijaké ohňostroje, položil to do svojho kufru a vyletel s tým do vzduchu. Prask! vzplanul ohňostroj, len to praskalo a fičalo. Všetci Turci tancovali a skákali, až im topánky okolo uší lietali. Také zjavy vo vzduchu ešte nevideli! Teraz len verili, že je to sám turecký pán boh, ktorý si berie princeznú.

Keď sa kupcov syn so svojím kufrom zase zniesol do lesa, pomyslel si: „Zídem a pozriem sa do mesta, aký dojem urobil môj ohňostroj.“ Bolo pochopiteľné, že sa mu toho zachcelo. Čo si ľudia všetko rozprávali! Každý, koho sa pýtal, videl to ináč, ale všetci to nachádzali krásne.

„Ja som videl sám tureckého boha,“ povedal mu jeden. „Mal oči ako žiarivé hviezdy a fúzy ako kypiace vlny.“

„Letel vo farebnom plášti,“ oznamoval druhý, „a najľúbeznejšie anjelské hlávky vykukovali spod záhybov jeho plášťa.“

Boli to skvostné veci, ktoré kupcov syn počul, a druhého dňa mala byť svadba.

Druhého dňa šiel zase do lesa, aby si sadol do svojho kufra — ale kde bol tento? Spálený. Z ohňostroja zostala jedna iskra a tá premenila kufor na popol. Teraz už nemohol kupcov syn lietať a nemohol sa dostať k svojej neveste.

Táto však stála celý deň na streche paláca a čakala naň. A čaká až do dneška. Ale on chodí svetom a rozpráva pohádky, ktoré však už nie sú tak veselé, ako o zápalkách.

Jedlička

Vonku v lese stála pekná jedlička; mala dobré miesto, slnko mohlo na ňu svietiť, vzduchu tam bolo dosť, a koldokola rástlo tam mnoho menších súdruhov, smrekov a jedlí. Ale jedlička bola by dala celý život za to, keby už bola veľká. Nemyslela na teplú žiaru slnečnú a svieži vzduch, nevšimala si sedliackych detí, ktoré chodili okolo a veselo hovorili, keď v lese zbierali jahody a maliny. Často prišli s veľkým plným hrncom alebo mali tiež jahody na stebľách nastrkané. Potom si sadli vedľa stromčeku a povedali: „Aký je pekný!“ Ale to jedlička nepočula rada. Najbližšieho roku bola už o pekný výhonok väčšia a po roku ešte väčšia; u jedličiek sa totiž počíta vek podľa počtu ich výhonkov. „Ach, keby som bola už tak veľká, ako druhé stromy!“ vzdychala jedlička, „potom by som mohla svoje konáre do ďaleka rozpínať a svojimi vrchovcami do ďaleka do sveta sa pozeráť! Potom by si vtáci stavali svoje hniezda na mojich konároch, a keby bola búrka, mohla by som tak vznešeno prikyvovať, ako tie ostatné stromy všade!“

Ani slniečko, ani vtáci, ani oblaky z rána i z večera, do červena sa nad stromčekom tiahnuce, nerobili mu radosť.

V zime, keď biely ligotavý sneh do kola ležal, prihopkal často zajac a tryskom skočil cez stromček. To bolo urážlivé! Ale tretej zimy bola jedlička už tak vysoká, že zajac ju musel obehnúť. „Rásť, rásť, byť veľkým a starým, áno, to je na svete to najkrajšie!“ myslela si jedlička.

Na jaseň prišli do lesa vždy drevorubači a stínali stromy. To bolo každoročne a malej jedličke, ktorá zatiaľ dosiahla už značnej výšky, bolo vždy ťažko a úzko pri tom, lebo s hlasným praskotom rútili sa na zem, konáre im osekali a boli potom celé nahé, dlhé a úzke, skoro k nepoznaniu.

Potom ich naložili na voz a kone z lesa ich vyviezli.

Kam prišli potom? Čo ich očakávalo?

Na jar, keď prišli lastovičky a bociany, pýtal sa ich strom: „Neviete, kam ich odviezli? Nestretli ste ich?“

Lastovička nevedela o tom nič, ale bocian bol akosi zamyslený, pokynul hlavou a povedal: „Zdá sa mi, že to viem. Na spiatocnej ceste z Egypta stretli sme mnoho nových lodí s vysokými stožiarmi, a to sa domnievam, že to boli ony, lebo rozširovali smrekovú vôňu. Môžem vás od nich mnohokrát pozdravovať; vyčnievali nado všetko.“

„Ach, keby som už bola tiež taká veľká, aby som mohla letieť cez more! Čo je to vlastne more a ako vyzerá?“

„To ti nemôžem tak na krátko vyrozprávať,“ povedal bocian a odišiel.

„Raduj sa zo svojej mladosti!“ povedali slnečné lúče, „raduj sa zo svojho vzhľadu a zo svojej sviežej sily!“ A viator pobozkal strom a rosa plakala slzy nad ním, ale jedlička tomu nerozumela.

Keď sa priblížili Vianoce, boli vyťaté celkom malé stromčeky, ktoré neboli ani také veľké, ani také staré, ako naša jedlička, ktorá nemala ani kľudu, ani pokoja, len chcela neprestajne preč. Tieto malé stromčeky — boli to práve vždy tie najkrajšie — podržali vždy svoje halúzky a konáre, boli naložené na voz a kone ich vyviezli z lesa von.

„Kam prídu?“ pýtal sa stromček. „Nie sú väčšie než ja, áno, jeden bol medzi nimi odo mňa menší. A predsa im nechali všetky konáre? A kam ich odviezli?“

„My to vieme! My to vieme!“ čírikali vrabce. „V meste sme sa dívali do okien; my vieme, kam ich odvádzajú. Ach, tie dosiahnu tej najvyššej krásy a nádhery, ktorú si len možno predstaviť! Keď sme sa pozerali do okien, videli sme, že boli v teplej izbe, zasadené a ozdobené najskvostnejšími vecami, pozlátenými jablkami a orechmi, medovými koláčmi, všelijakými hračkami a viac než sto svetlami.“

„A potom,“ pýtala sa jedlička a chvela sa na všetkých halúzkach, „a čo sa robí potom?“

„Viac sme nevideli, ale to bolo neobyčajne krásne!“

„Či i ja som predurčená k tejto žiariacej ceste?“ myslela si jedlička. „To je ešte lepšie, než lete cez more. Aká túžba ma trápi, keď by už radšej boli Vianoce! Teraz som práve taká veľká a vysoká, ako druhé, ktoré lanského roku odviezli. Ach, keby som radšej bola už na voze! Keby som už radšej bola v teplej izbe s celou tou slávou a nádherou! A potom — potom iste príde niečo lepšieho a krásneho. Prečo by ma tak nádherne vyzdobili? Musí prísť ešte niečo väčšieho, veľkolepejšieho! Ale čo to len môže byť? Ach, ja trpím muky, zájdem túžbou, neviem sama, čo mi je!“

„Maj radosť zo mňa!“ povedal vzduch, a slnečná žiara povedala: „Raduj sa zo svojej sviežosti na slobode!“

Ale jedlička sa netešila, rástla a rástla v lete i v zime, bola zelená, áno tmavozelená stále v lese. Každý, kto ju videl, povedal: „To je predsa krásna jedlička!“ A keď prišli Vianoce, bola jedlička sťatá prvá. Sekera zašla jej hlboko do pňa a s ťažkým vzdychom padla na zem. Cítila prenikavú bolesť a bola blízka mdlobe, že už na nejaké šťastie ani myslieť nemohla. Bola zarmútená, že sa musela lúčiť so svojím domovom, s miestom, kde vyrástla. Vedela, že milých starých súdruhov, malé kry a kvietky už neuvidí, ba ani malých vtáčikov; toto odcestovanie nebolo veru žiadnou rozkošou.

Strom prišiel zase k sebe, keď bol s inými stromami na dvore zložený a keď počul, ako mu akýsi muž povedal: „Ten je krásny, ten si vezmeme!“ Potom prišli dvaja sluhovia v slávnostnom úbore a odniesli jedličku do veľkej, nádhernej komnaty. Na stenách viseli obrazy a vedľa veľkých kachiel stáli

čínske vázy s levmi na vrchnákoch. Bolo tam stoličiek, pohoviek s hodvábnym povlakom, veľkých stolov, ktoré boli pokryté obrázkovými knihami a hračkami za mnoho sto dolárov. — Tak aspoň deti tvrdili. Jedlička bola vsadená do debničky pieskom naplnenej, ale nebolo ani vidieť, že je to debnička, lebo bola koldokola ovešaná zelenou látkou a stála na veľkom, pestrom koberci. Ach, ako sa chvel strom, čo sa teraz bude robiť! Sluhovia ho ozdobili, ba i slečinky pomáhali. Na konáre navesali malé, z pestrého papiera vyrezané sieťky, a každá bola naplnená cukríkmi. Pozlátané jablká a orechy viseli na vetvách, ako by vyrástli, a viac než sto červených, modrých a bielych svetiel bolo tam pripevnených. Malé bábky, ktoré vyzerali ako živí ľudia, vznášali sa v zelenom ihličí a cele na vrchole jedličky žiarila zlatá hviezda. Bolo to neobyčajne nádherné!

„Dnes večer,“ hovorili všetci, „dnes večer bude rozsvietený!“

„Ach,“ pomyslel si stromček, „keby už bol radšej večer! Keby sa už svetlá rozsvietili, čo bude potom? Či prídu stromy z lesa na mňa sa pozrieť? Či sa vrabce zletia na okná? Či tu zapustím korene a porastiem ozdobený v zime a v lete?“

Prišiel konečne večer a svetlá boli rozsvietené. Aký lesk! Aká nádhera! Strom sa chvel na všetkých vetvách, až niektoré ihlice na jednej strane chytili a začalo sa dymiť z nich.

„Pre Boha!“ skríkli slečinky a rýchlo to uhasili.

Teraz sa strom neopovážal ani zachvieť. To bolo hrozné. Bol v stálej úzkosti, aby nestratil niečo zo svojej krásnej, jemnej výzdoby a všetkým tým leskom bol ako omámený. — Potom sa rozleteli obidve polovice dverí a vrazil sem zástup detí, akoby chceli celý strom obehnúť; starší ľudia šli pomaly za nimi a deti stáli okamih nemo; ale netrvalo to dlho, zase veselo zajasali, až sa to rozliehalo. Tancovali okolo stromu a jeden darček za druhým bol z vetví odtrhnutý.

„Čo asi budú potom robiť?“ myslel si stromček. „Čo asi zamýšľajú?“

Nechali sviečky vyhorieť, potom ich zhasli, a keď posledná sviečka bola uhasnutá, dostali deti dovolenie, aby stromček oberali. Vrhli sa naň, až to v konároch zapraskalo. Keby nebol býval hrotom a zlatou hviezdou pripevnený k povale, iste by ho boli prevrátili. Deti tancovali izbou i so svojimi nádhernými hračkami, nikto si viac jedličky ani nevšimol, okrem starej slúžky, ktorá sa pozorne dívala medzi vetvičky, či tam nebolo snád' zabudnuté nejaké jabĺčko alebo nejaký orech.

„Pohádku, pohádku, rozprávajte pohádku,“ kričali deti a ťahali malého tučného mužíka k stromčeku. Posadil sa práve pod jedličku. „Tak,“ povedal, „teraz sedíme pekne pod zeleným, a stromčeku to tiež neuškodí, keď bude poslúchať a vezme si z toho naučenia. Ale budem rozprávať len jednu pohádku. Mám rozprávať o „Ivede-Avede“ alebo o „Klumpe-Dumpe“, ktorý zo schodov spadol a predsa stal sa zo všetkých najvznešenejším a princeznú dostal?“

„Ivede-Avede!“ volali jedni, „Klumpe-Dumpe!“ kričali druhí. Bol to zmätený pokrik, len jedlička mlčala a myslela si: „Mňa sa nikto nespýta? Ja pritom nemám nijaké povinnosti?“ Pravda, ona svoj úkol už vykonala.

A teraz rozprával muž o „Klumpe-Dumpe“, ktorý zo schodov spadol a predsa sa stal najvznešenejším a princeznú dostal. A deti sa radovali a volali: „Ešte, ešte! Chceme tiež pohádku o „Ivede-Avede“ počuť!“ Ale z toho nebolo nič, a museli sa uspokojiť s pohádkou o „Klumpe-Dumpe“. Jedlička tam stála cele sama, tichá a zamyslená; vtáci v lese nikdy nič takého nerozprávali.

„Klumpe-Dumpe“ spadol zo schodov a dostal predsa princeznú — áno, áno, tak je to na svete,“ myslela si jedlička a mala to všetko za pravdu, pretože pán, ktorý to rozprával, bol taký vľúdny. „Áno, áno, snád' spadnem tiež zo schodov a dostanem princeznú!“ A už sa tešila na budúci deň, kedy zase bude ozdobená sviečkami a hračkami, zlatom a ovocím.

„Zajtra sa nezatrasiem,“ myslela si, „zajtra sa chcem tešiť z celého srdca zo svojej nádhery. Snád' počujem zase rozprávku o „Klumpe-Dumpe“ a snád' i o „Ivede-Avede“.“

Celú noc stála jedlička tichá a zamyslená.

Druhého dňa zavčas ráno došiel sluha a slúžka.

„Teraz začne nádhera znova,“ myslela si jedlička, ale vyvliekli ju z izby von, po schodoch hore až na pôjd a tam ju postavili do tmavého kúta, kam ani denné svetlo nevnikalo. „Čo to má znamenať?“ myslel si strom. „Čo tu mám začať? Čo mi tam chcú povedať?“ Oprel sa na stenu a dumal a dumal. A času mal k tomu veru dosť, lebo uplynulo mnoho dní a nocí, bez toho, aby človek tam hore došiel a keď konečne niekto prišiel, stalo sa to len preto, aby postavil niečo do kúta. Teraz stála jedlička tak ukrytá, že sa mohlo myslieť, že je cele zabudnutá. „Teraz je vonku práve zima,“ myslela si, „zem je zamrznutá a snehom pokrytá, teraz ma nemôžu ľudia zasadiť, a iste preto mám tu zostať v dobrom zaopatrení. Keby tu len nebola taká tma a tak strašná samota. Ani zajačik si tu neposkočí. To bolo predsa lepšie vonku v lese, kde ležal sneh a zajac okolo mňa poskakoval, ba i keď mňa preskočil. Vtedy ma to síce ani dosť málo netešilo, ale tu hore je to hrozne smutné!“

„Pip, pap,“ povedala zrazu malá myška a mihla sa okolo neho, a hneď za ňou šuchla druhá. Liezli okolo stromčeka a liezli i po ňom.

„Tu je veľmi zima,“ povedali myšky, „ale ináč je tu cele príjemne, či nie je pravda, stará jedlička?“

„Ja nie som stará,“ odpovedala jedlička, „je ich mnoho, ktoré sú staršie, než ja.“

„Ako si sem prišla?“ pýtali sa myši. „Čo si zažila?“ Boli strašne zvedavé. — „Rozprávaj nám o najkrajších miestach na svete. Či si už bola tam, kde ležia veľké bochníky syra na doskách a šunky visia od povale, kde sa tancuje na lojových sviečkach, kam prideme chudé a odkiaľ vychádzame tučné?“

„Nie, také miesta neznám,“ povedal strom, „ale les znám, kde slnko svieti a kde vtáci spievajú.“ A potom im rozprával poviedku o svojej mladosti. Niečo takého myši dosiaľ nepočuli, načúvali pozorne a povedali: „Čo si ty všetko videl, ty si bol naozaj šťastný!“

„Ja?“ odpovedal strom a len teraz rozmýšľal o vlastnej svojej rozprávke. „Áno, boli to veľmi krásne časy.“ A potom im rozprával o večere vianočnom, kedy bol ozdobený sviečkami a cukríkmi.

„Ach, ty si bol predsa len šťastný,“ volali myšky, „áno, šťastný si bol, ty starý stromček!“

„Ale ja nie som starý,“ bránil sa strom, „prišiel som len tejto zimy z lesa a som v najlepších rokoch. Ja len tak silne vyrástol.“

„A ako pekne vieš rozprávať,“ povedali myšky a najbližšej noci prišli zase, ale so štyrmi inými malými myškami, ktoré tiež chceli počúvať, čo strom bude rozprávať, a čím viac rozprával, tým zreteľnejšie sa rozpomínal na všetko a myslel: „Áno, to boli vtedy predsa len dobré časy! Ale môžu sa ešte vrátiť! Klumpe-Dumpe spadol zo schodov a predsa dostal princeznú, snáď ja tiež dostanem nejakú.“ A pri tom musel myslieť na útlú malú brezu, ktorá vonku v lese rástla a ktorá sa mu videla byť živou princeznou.

„A kto je Klumpe-Dumpe?“ pýtali sa myši. Tu rozprávala jedlička celú tú rozprávku, ako si ju slovo za slovom pamätala, a myšky boli by samou radosťou nad tým div do vrcholku stromu nevyskočili. Budúcej noci zhromaždilo sa ešte viac myši okolo stromu, a v nedeľu prišli i dvaja potkani. Ale títo tvrdili, že táto rozprávka nie je pekná, a to rmútilo myšky, lebo teraz i im sa rozprávka omnoho menej páčila, než predtým.

„A znáte len túto jedinú poviedku?“ pýtali sa potkani.

„Isteže!“ odpovedal strom. „Počul som ju v najšťastnejší svoj deň, ale vtedy som ani nevedel, ako som bol šťastný.“

„To je cele biedna rozprávka, neviete žiadnu o slanine a lojových sviečkach? Žiadne rozprávky zo sypární nepoznáte?“

„Nie,“ odpovedal strom.

„Za druhé vám teda pekne ďakujeme,“ povedali myši a odišli do svojich dier.

Ani myši už neprišli a strom nariekal: „Bolo to predsa len pekné, keď veselé myšky okolo mňa sedeli a mňa počúvali. Teraz to všetko minulo. Ale iste zase bude lepšie, až sa dostanem odtiaľto.“

Ale kedy prišiel tento vytúžený deň? Jedného rána konečne prišli ľudia na pôjd a mali tam čo robiť. Debny tam boli postavené na iné miesto a strom bol vytiahnutý. Hodili ním predsa len trochu divo na zem, ale hneď ho odvliekol jeden sluha po schodoch dolu, kde denné svetlo žiarilo.

„Teraz začne nový život,“ myslel si strom. Cítil svieži vzduch a prvý lúč! Bol na dvore. Všetko šlo tak rýchlo, že strom zabudol seba pozorovať; bolo toho tam toľko nového! Dvor hraničil so záhradou, kde všetko bolo v kvete; ruže viseli svieže a vonné cez ohradu, lipy kvitli, lastovičky lietali a štebotali: „Kire, kire, víť, môj muž prišiel!“ ale nemysleli pritom na stromček.

„Teraz chcem žiť!“ povedala jedlička a rozťahla svoje konáre do ďaleka. Ach, aké boli všetky žlté a suché, a ona ležala medzi prhľavami v kúte. Hviezda zo zlatého papiera sedela ešte na jeho hrote a trblietala sa v jasnej žiari slnečnej.

Na dvore hralo sa niekoľko detí z tých, ktoré na štedrý večer okolo stromčeka tancovali a tak veselé boli. Jeden z nich, malý chlapec, pribehol k stromu a strhol z neho zlatú hviezdu.

„Pozrite sa,“ volal, „čo ešte zostalo na tom starom peknom strome!“ a stúpil na konáre, až pod jeho nohami zaprašťali. Vtedy strom pozoroval samého seba a žiadal si, aby radšej bol zostal v svojom tmavom kúte na pôjde. Myslel na svoju krásnu mladosť v lese, na veselý štedrý večer, na myšky, ktoré tak rady počúvali rozprávku o Klumpe-Dumpe. „Preč, preč, všetko minulo!“ vzdychal úbohý strom, „že som sa vtedy netešil, keď som mal z čoho! Všetko to tam, všetko to tam!“

Potom prišiel domovník a rozsekal strom na samé malé kúsky; bola ich celá hŕba, a jasne to zaplanulo pod veľkým kotlom v kuchyni. Jedlička zavzdychala hlboko a každý vzdych zaznel ako malý výstrel; deti sa zbehli, posadili sa okolo ohňa, dívali sa do neho a kričali: „Pif, paf!“ Ale pri každej rane, ktorá bola vzdychom, myslel strom na letný deň v lese, na jednu zimnú noc vonku, kedy hviezdy žiarili. Spomínal na štedrý večer a na pohádku o Klumpe-Dumpe, tú jedinú, ktorú počul a vedel rozprávať. A potom bol strom spálený.

Chlapci sa hrali na dvore a najmenší si pripol zlatú hviezdu, ktorú mal strom v najkrajší svoj deň na vrcholku, na svoje prsia. Ten večer už bol dávno ten tam a s ním i strom a jeho poviedka. To tam! To tam! to je osud všetkých rozprávok!

Kovové prasiatko

V meste Florencia v Taliansku, neďaleko námestia, zvaného piazza del granduca, je malá priečna ulička, nazvaná porta rossa. V tejto je bývalá tržnica, kde sa predávala zelenina, a tam leží kovové prasiatko, znamenite umelecky vypracované. Čerstvá, svieža voda pramení z rypáku tohoto zvierata, ktoré vekom už celé ozelenelo. Len rypáček sa blyští ani vycibrený, a on je veru leštený stom a stom chudobných detí, ktoré ho oblapia rukami a ústa kladú k rypáčku, aby sa napili. Je to utešený obrázok, vidieť to pekné zvieratko, oblapené polonahým chlapčekom, ktorý svoje svieže pery prikláňa k rypáčku.

Každý, kto Florenciu navštívi, nech sa spýta trebárs prvého žobráka na kovové prasiatko, a iste ho nájde.

Bol neskorý zimný večer, hory boli pokryté snehom, ale mesiac svietil a mesačný svit v Taliansku vydáva toľko svetla, že sa vyrovná temnému dňu na severe, ba, je ešte lepší, lebo vzduch svieti, vzduch povznáša, ale severný chladný, šedivý, olovený deň nás tisne k zemi, studenej a mokrastej, ktorá raz zataží našu rakvu.

V záhrade veľkovejvodovej, pod krovím píní, kde i v zime na tisíce ruží kvitne, sedel po celý deň malý, otrhaný chlapec, ktorý mohol predstavovať Taliansko, taký bol krásny, usmievavý a trpiaci. Bol hladný a smädný, nikto mu nedal ani haliera, a keď sa zotmelo a záhrada bola zavretá, vrátnik ho vyhnal. Dlhو stál zadumano na moste nad Arnom a díval sa na hviezdy, ktoré sa odrážali medzi ním a skvostným mramorovým mostom vo vode.

Vydal sa ku kovovému prasiatku, tu dopoly pokľakol, ovinul mu ruky okolo hrdla, nasadil svoje malé ústa k jeho lesklému rypáčku a dlhými dúškami sal čerstvú vodu. Hneď vedľa neho ležalo niekoľko listov šalátových a niekoľko gaštanov, to mu bola večera. Na ulici nebolo ani ľudskej duše; bol cele sám, posadil sa kovovému prasiatku na chrbát, naklonil sa dopredu, tak že jeho kučeravá hlávka spočinula na hlave zvierata a zaspal skôr, než myslel.

Bola polnoc, kovové prasiatko sa pohlo; chlapec počul, že cele zreteľne povedalo: „Ty, chlapček malý, drž sa pevne, lebo teraz pobežím!“ Potom s ním odbehlo; bol to podivný beh. Najprv sa dostali na piazza del granduca. Kovový kôň, nesúci sochu vojvodovu, hlasne zarehotal. Pestrý štít na starej radnici svietil, ako by bol priesvitný a Michel Angelov Dávid mával svojím kyjakom. Všade sa to hemžilo obdivuhodným životom; skupiny, predstavujúce Persea a únos Sabinky, ožili až priveľa. Smrteľný výkrik niesol sa od nich cez nádherné, osamelé námestie.

U paláca Uffizzi, pod besiedkou, kde šľachta slávila karneval, kovové prasiatko zastalo.

„Drž sa dobre!“ povedalo, „drž sa dobre, teraz to pôjde hore schodmi.“ Chlapec ešte vždy ani slova neprehovoril, triasol sa i bojzlivosťou, i šťastím.

Dostali sa do dlhej galérie, ktorú dobre poznal; už tu bol predtým. Steny sa skveli obrazmi. Stáli tu sochy a poprsia, všetko v najkrajšom svetle, ako by bol jasný deň, ale najkrajšie bolo, keď sa otvorili dvere k postranným komnatám. Ba, na túto nádhru sa chlapec rozpamätal, avšak tejto noci bolo všetko v najskvelejšej žiare.

Stála tam obnažená nádherná žena, krásna, ako len príroda a najväčší majster mramoru vytvoriť vedeli. Pohybovala pôvabnými údmi, delfíny sa jej vinuli pri nohách, nesmrteľnosť žiarila z jej očí. Svet ju menuje Venušou medičejskou. Jej po oboch stranách sa skveli mramorové sochy, skvostní mužovia. Jeden brúsil meč, menujú ho brusičom; druhú skupinu tvorili zápasníci: a meč bol brúsený a zápasníci zápasili o bohyňu krásy.

Chlapec bol oslepený všetkým tým leskom; steny hýrili farbami a vo všetkom bol život a ruch. Dvakrát sa zjavil obraz Venuše, Venuše pozemskej, bujný a ohnivý, ako ju videl Tizian. Dva skvostné obrazy žien! Krásne, nezastreté údy rozkladali sa po mäkkých paplónoch, prsia sa dvíhali a hlava sa pohybovala tak, že bohaté vrkoče splývali po oblých šijach a tmavé oči vyslovovali myšlienky. Avšak žiaden obraz netrúfal sa cele z rámca vystúpiť. Sama bohyňa krásy a zápasníci zostali na svojich miestach, lebo ich spúťavala glória, žiariaca z Madony, Ježiša a Jána. Obrazy svätých neboli už obrazmi, ale svätcami samými.

Aký lesk a aká žiara, sieň za sieňou! A chlapec videl všetko; kovové prasiatko šlo krok za krokom všetkou tou krásou a nádhrou. Pohľad bol zatienovaný pohľadom, ale len jeden obraz utkvel cele v jeho duši, to snáď pre tie veselé, šťastné deti, ktoré na ňom videl a ktorým raz už za dňa kynul.

Premnohí iste prejdú okolo tohoto obrazu, a predsa obsahuje poklad poézie: je to Kristus, zostupujúci do pekla, nevidieť však okolo neho zatratených, ale pohanov. Obraz ten namaľoval Florentin Angiolo Brnozino a najkrajšie je na ňom vyjadrená istota detí, že majú prísť do neba: dve deti sa už objímajú, jeden chlapček podáva ruku druhému, stojacemu dosiaľ v hlbine a ukazuje na seba, ako by chcel povedať: „Ja mám ísť do neba!“ Ostatní všetci stoja v neistote, dúfajúc, alebo sa skláňajú s pokorou a modlitbou pred Pánom Ježišom.

Na tento obraz díval sa chlapec dlhšie, než na iné. Kovové prasiatko dlho sa tíško pred ním zastavilo. Bolo počuť tichý vzdych. Vychádzal z obrazu, či z prs dieťaťa? Chlapec vzťahol ruku k usmievavým deťom — a v tom už zviera uháňalo odtiaľ, rovnou, otvorenou predsieňou.

„Vďaka! Buď požehnaný, ty znamenitý tvor!“ povedal chlapec a hladkal kovové prasiatko, ktoré s ním skákalo po schodoch dolu.

„Vďaka a požehnanie tebe!“ povedalo kovové prasiatko, „ja som pomohlo tebe a ty si pomohol mne, lebo len vtedy, keď mám na chrbte nevinné dieťa, nadobúdam síl k behu. Ba, hľa, smiem vstúpiť i pod papršky lampy pred obrazom Madony. Môžem ťa zaviesť všade, len do kostola nie. Ale zvonku, keď pri mne zostaneš, môžem sa dívať otvoreným portálom. Nezostupuj s môjho chrbta, lebo keď tak učiníš, budem zase tak mŕtvy, ako vo dne, v ulici porta rossa.“

„Zostanem s tebou, ty roztomilé zviera!“ povedal chlapec a ďalej to šlo ulicami florentinskými, až von na priestranstvo pred kostolom Santa Croce.

Veľké dvere sa rozleteli, svetlá žiarili od oltára kostolom na osamelé námestie.

Podivuhodný lesk prýštil tu z náhrobku ľavej lodi, tisíce pohyblivých hviezd tvorilo okolo svätú žiaru. Na hrobe vynikal znak, červený rebrík v modrom poli, ktorý horel ako oheň. Bol to hrob Galilea Galilei; je to prostý znak, ale červený rebrík v modrom poli je významný znak a patrí celému umeniu, lebo v ňom vždy vedie cesta hore po plamennom rebríku, avšak k nebesám. Všetci proroci ducha vchádzajú tak do neba ako prorok Eliáš.

V ľavej chodbe ako by každá socha bohatých náhrobkov ožila. Tu stál Michael Angelo, tam zase Dante s vavrínmi na suchách, Alfieri, Macchiavelli, odpočívajú tu vedľa seba, rekovia ducha, pýcha Talianska. Je to skvostný kostol, o mnoho krajší, hoci nie tak veľký, ako mramorový dóm florentinský.

Zdalo sa, ako by tie mramorové sochy sa pohybovali, ako by veľké tie postavy hlavy vyššie vztyčovali a za spevu harmonických zvukov dívali sa nocou k oltáru, planúcemu svetlami a farbami, kde bielo oblečení chlapci kývali kadidelnicami. Silná vôňa kadidla prúdila z kostola až na námestie.

Chlapec vztiahol ruku po žiari svetiel, avšak v tej chvíli dalo sa kovové prasiatko na útek; chlapec sa musel pevne k nemu privinúť; vietor svištal mu okolo uší, počul, ako dvere kostolné sa škripavo vo verajach otáčajú, zavierajúc sa, avšak súčasne ako by ho opúšťalo vedomie, cítil ľadový chlad a otvoril oči.

Bolo ráno; sedel u kovového prasiatka, s ktorého bol sa dopoly zviezol na zem, a ktoré stálo, ako vždy, v ulici porta rossa. Úzkosť a strach premohli chlapca pri spomienke na tú, ktorú nazýval svojou matkou, ktorá ho včera poslala, aby zohnal nejaké peniaze.

Nemal žiadne, bol hladný a smädný. Ešte raz objal kovové prasiatko, pobožkal ho na rypáčik, pokynul mu a potom sa náhlil ďalej do jednej z najužších uličiek, kde by sotva bol prešiel osol s väčším nákladom. Veľké, železom pobité dvere stáli tu dopoly otvorené, vyšiel po kamenných schodoch so špinavými stupňami a hladkým povrazom namiesto zábradlia a prišiel do otvorenej galérie, ovesenej handrami. Odtiaľ viedli schody na dvor, odkiaľ boli zo studneiahnuté silné drôty do všetkých poschodí domu a po nich sa vynášalo vedro za vedrom, valec škripel a vedrá tancovali vo vzduchu, až voda na dvor striekala. A zase stúpala po rozpadnutých schodoch. Dvaja námorníci, Rusi, skákali veselo dolu a boli by neborkého skoro ovalili; vracali sa z nočných radovánok, ženská postava, nie už mladá, ale silná, bujných, čiernych vlasov, šla s nimi. Bola to chlapcova matka. „Čo nesieš domov?“ pýtala sa chlapca.

„Nehnevaj sa na mňa!“ prosil, „nedostal som nič, celkom nič!“ Chytil matku za sukňu, ako by ju chcel pobožkať. Vstúpili do izby; nebudeme ju opisovať, len to povieme, že stál v nej kotlík so žeravým uhlím, nazývaný „marito“. Tento vzala do rúk, ohrievala si prsty a kričala: „Iste že máš peniaze! Daj sem peniaze!“

Dieťa plakalo, kopala ho nohami, ono hlasno zanariekalo. „Budeš mlčať, ty krikľúň, lebo ti hlavu rozrazím!“ povedala a mávala kotlíkom v ruke. Chlapec sa s krikom učupil na zem. V tom vstúpila susedka, tiež s maritom v ruke. „Felicita! čo to robíš s tým dieťaťom?“

„Je to moje dieťa!“ odpovedala Felicita. „A keď chcem, môžem ho i zabiť a teba tiež, Gianino!“ a mávala kotlíkom. Susedka podvihla na obranu svoj kotlík do výšky a tak na seba narazili, až črepy, oheň a popol lietali po izbe — — — ale chlapec bol v okamihu zo dverí, cez dvor a z domu. Chudiatko malé, utekal, až nemohol ani dychu popadnúť. Zastal len pri kostole Santa Croce, pri tom kostole, ktorého hlavný vchod sa pred ním minulej noci otvoril, a vošiel dnu. Všetko žiarilo! Pokľakol pri prvom hrobe; bol to hrob Michel Angelov, a skoro hlasne narieskal. Ľudia prichádzali a odchádzali, bola slúžená svätá omša a nikto sa o chlapca nestaral. Len jeden starší občan zastal, pozoroval ho a potom odišiel ako ostatní.

Hlad a smäd trápili chlapca, bol chorý a blízky mdlobe. Zaliezol do kútika medzi stenou a mramorovým pomníkom a zaspal. Bolo už k večeru, keď bol prebudený tým, že ním niekto zatriasol. Vyskočil a stál pred ním tenže starší občan.

„Si chorý? Kde je tvoj domov? Ty si tu bol celý deň?“ znely niektoré otázky z mnohých, ktoré mu starec dával. Boli zodpovedané a starec ho vzal so sebou do malého domčeka, ktorý bol na blízku v jednej z postranných ulíc. Bola tam rukavičkárova dielňa; do tej vošli. Malý, biely, boloňský psík, ostríhaný tak krátko, že bolo vidieť jeho ružovú kožu, poskakoval na stole a ukazoval chlapcovi svoje kúsky, aké vedel.

„Nevinné duše sa poznávajú,“ povedala pani a pohladkala psíka i chlapca. Dobrí tí ľudia dali mu jesť a piť a povedali mu, že smie u nich zostať cez noc. Budúceho dňa potom chcel otec Giuseppe

prehovoriť s jeho matkou. Dostal malé, chudobné lôžko, ale on, ktorý často bol nútený spávať na tvrdej kamenej podlahe, považoval to za lôžko priamo kráľovské. Spal výborne a sníval o bohatých obrazoch a o kovovom prasiatku.

Otec Giuseppe odišiel budúceho dňa, a úbohé dieťa nič sa z toho netešilo, lebo vedelo, že tá chôdza je za tým účelom, aby ho vrátili jeho matke; chlapec plakal a bozkal malého psíka, a pani im obom kynula vľúdne.

Ale ako sa vrátil otec Giuseppe? Hovoril dlho so svojou ženou, ona kývala a hladkala chlapca. „Je to dobrý chlapec!“ povedala. „Môže z neho byť dobrý rukavičkár, ako ty si býval. Prstočky má jemné a ohybné! Madona určila, aby sa stal rukavičkárom!“

A chlapec zostal v dome a pani sama ho učila šiť. Dobre jedol, dobre spal, rozveselil sa a začal sa hrať s Bellissimou — tak sa menoval psík. Pani mu pohrozila prstom, vadila sa a hnevala a chlapec si to vzal k srdcu. Zamyslený sedel v svojej komôrke, s oknom na ulicu, kde sa sušili kože. V oknách boli silné mreže — on nemohol spať, myslel na kovové prasiatko a zrazu počul vonku kroky: „Capl! capl!“ To bolo iste prasiatko! Priskočil k oknu, ale nevidel nič, všetko zmizlo.

„Pomôž pánovi odnieť skrinku s farbami!“ povedala ráno pani, keď mladý sused, maliar, sám si ju prinášal súčasne s veľkým kusom zbaleného plátna. Dieťa vzalo skrinku, nasledovalo maliara a dali sa na cestu ku galérii, išli po týchže schodoch, ktoré poznal od onej noci, kedy išiel na kovovom prasiatku. Poznával zase sochy a obrazy, nádhernú mramorovú Venušu a všetkých, ktorí vtedy žili v plných farbách; videl zase Madonu, Ježiša a Jána.

Potom zastali pred obrazom Bronzinovým, kde Kristus zostupuje do pekla a deti sa okolo neho usmievajú v istej nádeji na nebesá. Úbohé dieťa sa tiež zasmialo, lebo tu bolo v svojom nebi.

„Teraz choď domov!“ povedal maliar, keď chlapec tam stál dotiaľ, dokiaľ maliar rozostavil svoj podstavec.

„Smiem sa dívať?“ pýtal sa chlapec. „Smiem vidieť, ako ten obraz namaľujete na ten kus bieleho plátna?“

„Teraz ešte nebudem maľovať!“ odpovedal maliar a vytiahol čiernu kriedu. Ruka rýchlo sa pohybovala, oko meralo veľký obraz a sotva sa čierne čiary pod kriedou objavili, hneď sa tu vznášal Kristus ako na farebnom obraze.

„Ale teraz už choď!“ povedal maliar a chlapec tíško putoval domov, posadil sa za stôl a — učil sa šiť rukavice.

Avšak po celý deň bol myšlienkami v obrazárni — a preto sa pichol do prstov a počínal si veľmi neobratne, ale s Bellissimou sa už nehral. Keď nastal večer a dvere na ulicu boli práve otvorené, vykradol sa von. Bolo zima, ale hviezdato, krásno a jasno. Putoval ulicami, už stíchnutými a skoro zastal pred kovovým prasiatkom. Naklonil sa nad ním, pobožkal jeho lesklý rypáčik a posadil sa mu na chrbát. „Ty si dobré zviera!“ povedal, „ako sa mi po tebe cnelo! Musíme si spolu dnes v noci zase vyjsť!“

Kovové prasiatko ležalo nepohnuto a svieža voda prýštila mu z úst. Chlapček sedel ako rytier, keď tu zrazu ho niekto zaťahal za rukáv. Obzrel sa, bola to Bellissima, malá, do hola ostrihaná Bellissima. Pes vykradol sa tiež z domu a nasledoval chlapca, bez toho, aby to tento spozoroval. Bellissima zabrechala, ako by chcela povedať: „Hľa, tu som; prečo si sa tam posadil?“ Ani ohnivého šarkana by sa chlapec nebol tak naľakal, ako tohoto psíka na tomto mieste. Bellissima na ulici a k tomu neoblečená, ako stará matka hovorievala — čo z toho bude! Pes v zime nikdy nevychádzal bez pokrývky z ovčieho kožuchu, pekne podšitéj a pristrihanej. Kožuštek dal sa pripevniť červenou stuhou na hrdle, kde boli tiež hrkálky pripevnené; tiež pod bruchom bol priviazaný. Pes vyzeral skoro ako kozľa, keď v zime smel v tomto kroji so signorinou ísť na prechádzku. Teraz bola Bellissima tu a neoblečená — čo z toho bude! Všetky sny zmizli, avšak predsa chlapec pobožkal kovové prasiatko, vzal Bellissimu, trasúcu sa zimou a bežal s ňou domov, čo mu nohy stačili.

„S čím to utekáš?“ volali dvaja strážnici, ktorých stretol, a Bellissima zabrechala. „Kde si ukradol toho krásneho psíka?“ pýtali sa ho a vzali mu ho.

„Ach, vráťte mi môjho psíka!“ nariekal chlapec.

„Keď si ho neukradol, môžeš doma povedať, aby si pre psa prišli na strážnicu,“ a povedali kam a odišli s Bellissimou.

Ach, to bola bieda s núdzou. Nevedel, či má skočiť do Arna alebo ísť domov a ku všetkému sa priznať. Tam ho iste zabijú, myslel si. „Ale ja sa dám rád zabiť, prídem potom k Ježiškovi a k Madone!“ A šiel domov, hlavne preto, aby ho zabili.

Dvere boli zavreté, nemohol dosiahnuť na kľučku, a na ulici nebolo nikoho; ale našiel kameň a tým zabúchal na dvere.

„Kto je to?“ volal niekto vnútri.

„Ja som to,“ kričal, „Bellissima je preč! Otvorte a zabite ma!“

To bolo ľaknutie pre Bellissimu, najmä u signoriny. Hneď sa pozrela na stenu, kde visela psova prikrývka, a kožušinka tam tiež visela.

„Bellissima na strážnici! Ty zlé dieťa! Čo si to vykonal, že si ju pustil von? Veď tam zmrzne! Úbohé zviera medzi surovými vojakmi!“

A otec hneď musel ísť. Pani nariekala a chlapec plakal. Všetci ľudia z domu sa zbehli a maliar s nimi. Vzal chlapca na lono, dopytoval sa ho a kúsok po kúsku dozvedel sa celý príbeh o kovovom prasiatku a obrazárni. Nebol veľmi zrozumiteľný, ale maliar tíšil chlapčeka a dohovárал starej, ale táto sa neuspokojila prv, než starý prišiel s Bellissimou, ktorá sa vrátila veselá. Potom nastala veľká radosť, a maliar hladkal úbohého chlapca a dal mu plné hrsti obrázkov.

Aké to boli znamenité kúsky, aké smiešne hlavy! Ale predovšetkým tam bolo kovové prasiatko ako živé! Niekoľkými čiarami tam bolo naznačené, i dom za ním tam bol nakreslený!

„Kto vie tak kresliť a maľovať, tomu patrí celý svet!“

Druhého dňa chopil sa chlapec v prvej osamelej chvíľke tužky a skúsil na bielej strane jedného obrázku vykresliť kovové prasiatko; a podarilo sa mu to! Bolo síce trochu krivé, sem a tam hrb, jedna noha slabá, druhá noha silná, ale predsa bolo možné ho poznať; sám nad tým zajasal. Tužka dosiaľ nechcela ísť tým smerom, ako by mala, to spozoroval. Avšak druhého dňa bolo tu nové kovové prasiatko vedľa starého a stokrát lepšie; a tretie už bolo tak dobré, že ho každý poznal na prvý pohľad.

Ale so šitím rukavíc to vyzeralo smutno; v svojom remesle pokračoval veľmi slabo, lebo kovové prasiatko ho naučilo, že všetky obrazy sa dajú preniesť na papier, a mesto Florencia je pravá obrázková kniha, len keď v nej vieme listovať. Na piazza della Trinita stojí štíhly stĺp a na ňom bohyňa spravodlivosti so zaviazanými očami; skoro sa skvela na papieri, a bol to malý rukavičkárov chlapec, ktorý ju tam vpravil. Obrázková zbierka sa množila, ale len mŕtve predmety jej doposiaľ boli látkou. Jedného dňa však priskákala k nemu Bellissima. „Stoj tíško!“ volal na ňu, „budeš zvečnená a prídeš medzi moje obrazy!“ Avšak Bellissima nechcela stáť, preto ju musel zviazať. Priviazal ju za hlavu a za chvost, ona brechala a skákala, bolo treba povraz viac napnúť. V tom vstúpila signorina.

„Bezbožný chlapec! Úbohé zviera!“ to bolo všetko, čo mohla povedať. Odstrčila chlapca stranou, kopala ho, z domu ho vyhánala, nevďačníka, najbezbožnejšie dieťa. A s plačom bozkala svoju malú, dopoly zadusenú Bellissimu.

V tom však zostupoval maliar so schodov a — — — tu nastáva v poviedke obrat.

Roku 1834 bola vo Florencii v akadémii delle Arte výstava: dva obrazy, zavesené vedľa seba, lákali k sebe množstvo obdivovateľov. Na malom obraze bol namaľovaný svieži chlapec, ako sedí a kreslí. Modelom bol mu malý, biely, krátko pristrihnutý mopslík, avšak zviera, nechcejúce tíško stáť, bolo za hlavu a chvost priviazané niťou. Bol v tom život a pravda, ktoré sa každému páčili. Maliar bol, ako sa rozprávalo, mladý Florentán, ktorý vraj ako dieťa bol nájdený na ulici a vychovaný starým rukavičkárom. Kresliť sa naučil sám. Iný maliar, teraz už slávny, objavil jeho vlohy, keď chlapec mal byť vyhnaný, pretože zviazal a modelom si urobil malého mopslíka, miláčika panej.

Rukavičkárov chlapec sa stal veľkým maliarom, to bolo vidieť z tohoto obrazu a bolo to vidieť najmä z vedľajšej maľby. Na tej bola len jediná postava, pekný chlapec, v handry oblečený, sedel na ulici a spal. Opieral sa o kovové prasiatko v ulici porta rossa. Všetci diváci znali toto miesto. Ruky chlapcove spočívali na hlave prasiatka; chlapec stal cele bezstarostne, lampa pred obrazom Madony vrhala silnú žiaru na bledú, krásnu tvár dieťaťa. Bola to skvostná maľba; bola vo veľkom, zlatom rámci a nad ňou visel vavrínový veniec, ale medzi zelenými listami sa vinula čierna stuha a s venca splýval dlhý smútočný flór...

Lebo mladý maliar v týchto dňoch — zomrel...

Cisárov slávik

V Číne, ako asi vieš, je cisár Číňan a všetci, ktorých má okolo seba, sú Číňania. Je tomu už mnoho rokov, ale práve preto stojí za to, príbeh ten vypočuť, lebo ináč sa zabudne. Zámok cisársky bol najkrajší na svete, celý z jemného porcelánu, tak vzácny, ale spolu i tak krehký, tak citlivý voči každému dotyku, že sa musel mať každý pekne na pozore. V záhrade boli najčudnejšie kvety a na najkrajších boli pripevnené strieborné zvončeky, ktoré neprestajne znelý, aby nikto snád neprešiel tade a kvetov si nevšimol. Všetko bolo v záhrade cisárskej čo najmúdrejšie vymyslené a záhrada bola tak rozsiahla, že ani záhradník sám jej konca neznal; keď ste si statne vykročili, vstúpili ste do najnádhernejšieho lesa s vysokými stromami a hlbokými jazerami. Les končil pri mori, ktoré bolo modré a hlboké. Veľké lodi mohli prechádzať pod ovisnutými konármi, a v týchto býval slávik, ktorý tak krásne spieval, že i chudobný rybár, ktorý bol svojou prácou celkom zaujatý, tíško si ľahol a načúval, kedykoľvek v noci si vyšiel, aby rozhodil svoje siete, a čujúc spev, povedal: „Bože môj, ako ten to zná!“ ale potom musel ísť za svojou prácou a zabudol na vtáka. Ale keď tento v nasledujúcej noci zase spieval a rybár tam prišiel, zase riekol: „Bože môj, ako ten to vie!“

Zo všetkých zemí celého sveta prichádzali cestujúci do mesta cisárovoho, obdivovali sa mestu, zámku i záhrade, ale keď počuli slávika, povedali všetci: „Ten je zo všetkého to najlepšie!“

Cestujúci rozprávali o tom po svojom návrate a učenci písali knihy o meste, zámku a záhrade, ale na slávika nezabúdali, tomu bolo venované vždy miesto prvé, a tí, ktorí vedeli básniť, písali najkrajšie básne o slávikovi v lese pri hlbokom jazere.

Knihy boli prekladané do všetkých jazykov a niektoré z nich dostali sa tiež do ruky cisárovej. Tento sedel v svojom zlatom kresle, čítal a čítal a podchvíľou kývol hlavou, lebo ho tešilo čítať nádherné popisy mesta, zámku i záhrady. „Ale slávik je zo všetkého predsa len to najlepšie!“ bolo tam napísané.

„Čo to?“ pýtal sa cisár. „Slávik? Toho vôbec ani nepoznám. Je vskutku takýto vták v mojom cisárstve a k tomu v mojej vlastnej záhrade? O tom som nikdy nepočul! A toho sa musím len v knihách dočítať!“

Potom zavolať svojho dvorana, ktorý bol tak vznešený, že kedykoľvek ho niekto nižší oslovil, alebo len na niečo spýtať sa odvážil, len „P!“ odpovedal, a „P!“ predsa nič neznamená.

„Tu vraj býva veľmi pozoruhodný vták, ktorého slávikom volajú,“ oslovil ho cisár. „Hovorí, že vraj je to to najlepšie z celej mojej ríše! Prečo si mi nikdy nič o ňom neriekol?“

„Nikdy som ho predtým nepočul menovať,“ odpovedal dvoran, „nebol nikdy na dvore predstavený.“

„Chcem, aby sa dostavil dnes večer a spieval predom mnou,“ pokračoval cisár. „Celý svet vie o tom, čo mám, a ja sám neviem o tom nič.“

„Nepočul som ho nikdy predtým menovať,“ odpovedal dvoran, „ale pôjdem ho hľadať a nájdem ho!“

Ale bolo možné ho nájsť? Dvoran behal po schodoch hore a dolu, sieňami a chodbami, ale nikto, s kým sa zišiel, nepočul nikdy o slávikovi, takže dvoran zase bežal k cisárovi a tvrdil, že je to iste len výmysel spisovateľov kníh. „Vaše Veličenstvo si ani nevie predstaviť, čo všetko sa spíše. To sú všetky výmysly a patria k tak zvanému ‚čiernemu umeniu‘.“

„Ale kniha, v ktorej som sa o tom dočítal,“ odpovedal cisár, „bola mi od najmocnejšieho cisára japonského poslaná a preto to nemôže byť nepravda. Chcem počuť slávika! Dnes večer musí byť tu! Teší sa mojej najvyššej milosti! A keď nepríde, dám po večeri celému dvoru bruchá pošliapať.“

„Tsing-Pé!“ povedal dvoran a zase bežal po schodoch hore a dolu, všetkými sieňami a chodbami. Pol dvora behalo s ním, lebo nikto si nechcel dať rád pošliapať brucho. To bolo dopytovania po čudnom slávikovi, ktorého celý svet poznal, ale nikto pri dvore.

Konečne stretli malé, chudobné dievčatko z kuchyne, ktoré povedalo: „Ach, Bože, čo slávik! Toho dobre poznám! Ten vie spievať! Každého večera smiem svojej chudobnej mamičke doniesť niečo zbytkov. Býva dolu pri brehu morského, a tak, keď sa vraciam a som ustatá a v lese odpočívam, čujem slávika spievať. Slzy mi pri tom stúpajú do očí, pripadá mi to práve tak, ako by ma moja mamička bozkala.“

„Malá kuchárka,“ povedal dvoran, „zabezpečím ti stále miesto v kuchyni a dovolenie vidieť cisára, ako obeduje, keď nás dovedieš k slávikovi, lebo dnes večer sa má k cisárovi dostaviť a spievať.“

Potom sa všetci vydali do lesa, kde spieval slávik; pol dvora bolo s nimi. Keď boli v najlepšom pochode, začala krava mučať.

„Aj!“ povedal jeden mladý dvoran, „teraz ho máme! Je predsa cele zvláštna sila v tak malom zvierati. Iste som ho už drier častejšie počul.“

„Nie, to krava mučí!“ povedala kuchárka, „sme ešte ďaleko vzdialení od toho miesta.“

Teraz škrekotali žaby v močiare.

„Nádherné!“ povedal čínsky zámocký propošt. „Teraz ho čujem; znie to práve ako malé kostolné zvončeky.“

„Nie, to sú žaby!“ odpovedala kuchárka, „ale teraz už, ako myslím, skoro počujeme slávika.“

V tom slávik začal glgotať.

„Tu je!“ zavolalo dievčatko, „čujte! čujte! — a tam sedí!“ a pri tom ukázala na malého, sivého vtáčika hore v konároch.

„Je to možné?“ povedal dvoran, „tak by som si ho nebol predstavoval! Ako proste vyzerá! Iste obledol, že vidí toľko vznešených ľudí okolo seba.“

„Malý sláviček,“ cele hlasne zavolala kuchárka, „naš najmilostivejší cisár si žiada, aby si mu zaspieval.“

„S najväčšou radosťou!“ odpovedal slávik a potom hneď spieval, až bolo radosť!

„Znie to práve ako sklenené zvončeky,“ povedal dvoran, „a hľadte len to malé hrdielce, ako ho namáha! Je čudné, že sme ho drier už nepočuli. Bude mať veľký úspech u dvora!“

„Mám spievať ešte raz pred cisárom?“ pýtal sa slávik, ktorý sa domnieval, že cisár je prítomný.

„Výborný, milý sláviček!“ povedal dvoran, „je mi veľkým potešením, na dnes večer vás pozvať k dvornej slávnosti, kde máte jeho cisársku milosť svojim rozkošným spevom okúzliť!“

„V zeleni sa to vyníma najlepšie!“ povedal slávik, ale šiel predsa s nimi, keď počul, že cisár si toho praje.

Na zámku bolo všetko v slávnostnom úbore. Steny a podlahy porcelánov žiarili v svetle tisícich zlatých lúčov. Najkrajšie kvety, ktoré vedeli hodne hlasne cengať, boli rozostavené po chodbách. Tu bolo behania sem i tam, i povstal veľký prievan, ktorým všetky zvončeky bez prestania zvonili, že nebolo ani vlastného slova rozumieť.

Uprostred sály, kde cisár sedel, bol vytýčený malý, zlatý stĺp, na ktorý sa mal slávik posadiť.

Celý dvor sa tam zhromaždil, a malá kuchárka dostala dovolenie stať za dvermi, lebo jej naskutku bol udelený titul dvornej kuchárky. Všetci mali na sebe svoje sviatočné šaty a všetci sa dívali na malého, šedivého vtáčika, ktorému cisár pokynul.

Slávik spieval tak ľubežne, až cisárovi slzy do očí stúpili; slzy stekali mu dolu lícami a tu spieval slávik ešte ľubežnejšie a krajšie, až to preniklo až k srdcu. Cisár bol tak veselý a spokojný, že ráčil určiť, že má slávik zlatú topánku okolo hrdla nosiť. Ale slávik ďakoval, dostal vraj už dostatočnej odmeny.

„Videl som slzy v oku cisára, to je mi poklad najbohatší! Slzy cisárske majú podivuhodnú moc! Boh vie, som dosť už odmenený!“ A potom spieval zase svojim sladkým okúzľujúcim hlasom.

„To je najutešenejší spôsob, ako sa stať obľúbeným,“ povedali dámy a naberali vody do úst, aby vzlykali, keď niekto s nimi bude hovoriť. Považovali sa potom tiež za slávikov. Ba i sluhovia a komorné vyslovili svoju najvyššiu spokojnosť a to už niečo znamená, lebo práve tí robia najväčšie nároky. Hej, slávik urobil skutočné šťastie.

Mal teraz zostať pri dvore, dostať vlastnú kľetku a užívať slobody, dvakrát denne a raz v noci vonku poletovať. Dvanásť sluhov ho malo sprevádzať, ktorí ho všetci držali za stužku na jednej nôžke uviazanú. Neboli žiadnou radosťou takéto výlety.

Celé mesto hovorilo teraz o podivuhodnom vtákovi, a keď sa dvaja stretli, tu riekol jeden „slá“ a druhý riekol „vik,“ potom zavzdychali a už si obidvaja rozumeli. Áno, jedenásť kramárskych detí bolo pomenovaných po slávikovi, hoci ani jedno z nich ani trochu hlasu nemalo.

Raz bola cisárovi oddaná veľká debna s nápisom: „Slávik!“

„Tu máme zase novú knihu o našom slávnom vtákovi!“ povedal cisár; ale nebola to kniha, ale malý umelecký strojček, ktorý v skrinke ležal, umelý slávik, ktorý mal živého napodobniť, ale hojne diamantami, rubínmi, zafírmami a briliantami bol posádzaný. Sotva bol umelý vták natiatnutý, mohol zaspievať jeden z tých kúskov, ktoré skutočný slávik spieval, a pri tom hýbal chvostom hore a dolu a žiaril striebrom a zlatom. A na hrdle visela mu stužka s nápisom: „*Slávik cisára japonského je chudobný pri porovnaní so slávikom cisára čínskeho.*“

„To je rozkošné!“ povedali všetci, a ten, ktorý umelého vtáka cisárovi oddal, dostal hneď titul „cisárskeho hlavného dvorného dodávateľa slávikov“.

„Teraz budú spievať spolu, aké to bude dueto!“

A tak museli spolu spievať, ale nešlo to nijako dobre, lebo skutočný slávik spieval podľa svojho spôsobu a umelý slávik podľa valčekov. „Ten tým nie je vinný,“ hovoril majster, ktorý hru riadil, „ten je obzvlášť istý v takte, je cele z mojej školy.“ Teraz mal umelý vták sám spievať. — Mal práve také šťastie, ako skutočný, a okrem toho bol omnoho krajší, lebo len tak sa jagal žiarou, ako náramky a náprsné ihlice.

Tria tridsaťkrát spieval jeden a tenže kúsok a neustal. Boli by ho zase znova od začiatku počuli, ale cisár myslel, aby teraz zase živý slávik niečo predniesol. — Ale kam zmizol tento? Nikto nespozoroval, že otvoreným oknom vyletel preč, k svojim zeleným lesom.

„Ale čo je to?“ pýtal sa cisár; a všetci dvorania hrešili a vraveli, že slávik bol vták veľmi nevďačný. „Najlepšieho vtáka máme predsa,“ tešili sa, a tak musel umelý vták zase spievať, a to bolo po štyriatridsiaty raz, čo im tenže kúsok vyhrával, ale neznali ho ešte vždy tak dobre, aby s ním mohli spievať, lebo bol to kus veľmi ťažký. Riaditeľ hry vychvaľoval slávika nado všetko, ba uisťoval, že je lepší, než skutočný slávik, a to nielen čo sa týka odevu a tých mnohých žiarivých diamantov, ale i vnútorného zariadenia.

„Lebo ráčte nahliadnuť, moje panstvo a zvlášť Vy, Cisárska Milosť, predovšetkým, u slávika skutočného nikdy nemožno vypočítať, čo sa môže stať, ale u vtáka umelého je všetko presne určité. Tak je to a iné to nebude. Možno z toho počet zložiť, možno vtáka otvoriť, výpočtom ľudským dokázať a ukázať, ako valčeky ležia, ako sa otáčajú, a ako jedno z druhého sa odvíja.“

„To sú cele moje myšlienky!“ tvrdili všetci, a majster hry dostal dovoľenie, že najbližšej nedele má ľudu ukázať vtáka. „Nech ho tiež čujú spievať!“ povedal cisár, a počuli ho a boli takí rozveselení, ako by sa boli čajom opili, lebo to je cele čínske. A všetci skríkli: „Ach!“ a vytýčili prst do výšky, čo sa volá „slikpot!“ a kývali pritom hlavami. Ale chudobní rybári, ktorí počuli skutočného slávika, si mysleli: „To znie síce celkom pekne, a dosť podobne, ale niečo tomu predsa chýba, sám neviem čo!“

Skutočný slávik bol zo zeme i ríše vyobcovaný.

Umelý vták bol uložený na hodvábnnej poduške hneď vedľa cisárskej postele. Všetky dary, ktorých sa mu dostalo, ležali koldokola a v titule postúpil až na „vysokého cisárskeho speváka po tabuli“ a s hodnosťou radcu prvej triedy po cisárskej ľavici. Cisár považoval totiž onú stranu za najvzácnejšiu, kde srdce leží, a srdce i u cisára leží na ľavej strane. Majster hry však napísal dvadsaťpäť silných zväzkov o umelom vtákovi. Bolo to dielo tak učené a tak dlhé, len sa hemžilo najťažšími čínskymi výrazmi, že všetci ľudia tvrdili, že ho prečítali a jemu rozumeli, lebo ináč boli by hlúpi a boli by im bruchá zošliapané.

Tak to chodilo po celý rok. Cisár, dvor a všetci ostatní Číňania znali spamäti každý tón v speve umelého vtáka, ale práve preto sa im najlepšie páčil. Mohli spolu spievať a robili to. Uličníci pokrikovali: „Cicici klukklukkluk!“ a tiež cisár to spieval, bolo to krásne!

Ale raz večer, keď umelý vták práve čo najkrajšie spieval, a cisár v posteli ležal a načúval, zaznelo to vo vnútornostiach vtáka „klap!“ Niečo tam prasklo, „hrrrr!“ Všetky kolieska sa rozbehli a potom hudba zatíchla.

Cisár vyskočil hneď s postele a dal si zavolať svojho životného lekára, ale čo ten mohol pomôcť! Potom poslali pre hodinára a po dlhom vypytovaní a mnohom skúmaní zostavil tento vtáka aspoň tak, že kolieska držali spolu, ale hneď doložil, že musí byť veľmi šetrený, lebo ozubené kolieska boli už otretené a bolo by nemožné zasadiť tam nové tak, aby hudba iste hrala. I nastal tu veľký smútok! Umelý vták smel spievať len raz do roka, a i to bolo už veľkou odvážnosťou. Ale potom mal riaditeľ hry malú reč a mnohými a ťažkými výrazmi uisťoval, že spieval práve tak dobre, ako predtým, a potom to bolo práve tak dobré, ako predtým.

Uplynulo päť rokov, keď naraz celá zem mala skutočne veľkú príčinu k veľkému smútku. Všetci si vážili veľmi svojho cisára a teraz ochorel a nemohol, ako sa hovorilo, ďalej žiť. Nový cisár bol už vopred vyvolený a ľud stál vonku na ulici a pýtal sa dvorana, ako sa vodí pánovi.

„P!“ odpovedal dvoran a potriasol hlavou.

Chladný a bledý ležal cisár v svojej veľkej, nádhernej posteli, celý dvor ho mal už za mŕtveho a každý bežal, aby sa poklonil novému cisárovi. Komorníci vybehli, aby o tom pohovorili, a zámocké slúžky si vystrojili veľkú kávovú spoločnosť. Koldokola vo všetkých sieňach a chodbách boli natiahnuté koberce, aby ani kroku nebolo počuť, a preto bolo všade dookola také ticho, ticho. Ale cisár ešte nebol mŕtvy. Stuhnutý a bledý ležal v nádhernej posteli s dlhými zamatovými záclonami a ťažkými zlatými strapcami. Veľmi vysoko pri povale bolo otvorené okno, a mesiac svietil sem na cisára a na umelého vtáka.

Úbohý cisár nemohol ani dýchať; bolo mu, ako by mu niečo ležalo na prsiach. Otvoril oči a tu videl, že to bola Smrť, ktorá mu sedela na prsiach. Tá si nasadila jeho zlatú korunu a držala v jednej ruke zlatú šablňu a druhej jeho nádhernú vlajku. Zo záhybov veľkých zamatových nebies nad posteľou dívali sa čudné hlavy, niektoré veľmi strašlivé, iné zase jemné a mier sľubujúce. Boli to všetky dobré a zlé skutky cisárovi, ktoré sa naň dívali teraz, keď Smrť sedela na jeho srdci.

„Spomínaš si na to?“ šepkala jedna po druhej. „Spomínate si na to?“ a potom mu toho toľko rozprávali, až mu pot na čele splýval.

„To som nikdy nevedel!“ vzdychol cisár. „Hudbu! Hudbu! Veľký čínsky bubon! Nech nečujem všetko, čo hovoria!“

Ale nezatíchli a Smrť kývala ako Číňan ku všetkému, čo bolo hovorené.

„Hudbu! Hudbu!“ kričal cisár. „Ty malý, milý zlatý vtáčik, spievaj, len spievaj! Ja ti dal zlato a klenoty, ja ti zavesil i svoju zlatú topánku okolo hrdla, len mi zaspievaj!“

Ale vták mlčal. Nebolo tu nikoho, kto by ho natiahol a ináč nespieval. Ale Smrť neprestala sa naň dívať svojimi veľkými prázdnyimi dutinami očnými, a okolo bolo tak ticho, prišerné ticho.

Tu zaznel naraz, hneď pri samom okne najnádhernejší spev. Bol to spev živého slávika, ktorý sedel vonku na konáriku. Počul o biede cisárovi a prišiel, aby mu svojím spevom vliat útechu i nádej. A ako spieval, bledli mátožné obrazy vždy viac a viac, rýchlejšie prúdila krv v slabom tele cisárovom, ba sama Smrť načúvala a hovorila: „Pokračuj, milý sláviček, pokračuj!“

„Áno, keď mi dáš nádhernú zlatú šablňu cisársku, keď mi dáš nádhernú zástavu a korunu cisársku.“

A smrť dala každý klenot za jednu pesničku, a slávik neomdlieval v speve. Spieval o tichom cintoríne, kde biele ruže rastú, kde vonia orgován a kde svieža tráva je zavlažovaná slzami tých, ktorí po

nich zostali. Tu zachvátila Smrť túžba za jej záhradou a ona ako studená, biela hmla odvanula oknom von.

„Vďaka! Vďaka!“ zavolal cisár, „ty nebeský malý vtáčik, ach, poznám ťa, poznám ťa! Teba som vypovedal zo svojej ríše a zeme a ty si práve odspieval zlých duchov od mojej postele i Smrť z môjho srdca si zahnal. Ako sa ti odmením?“

„Dost som odmenený,“ povedal slávik, „slzy prelievali tvoje oči, keď som ti po prvý raz zaspieval; toho ti nikdy nezabudnem, to sú drahé kamene, ktoré lahodia srdcu spevákovi. Ale spi teraz, buď svieži a zdravý. Ukolembám ťa!“

A spieval — — a cisár upadol do sladkého spánku: bol to ľahký a blahodarný spánok!

Lúče slnečné padali naň oknom, keď posilnený a zdravý sa prebudil. Ani jeden z jeho sluhov sa dosiaľ nevrátil, lebo ho považovali za mŕtveho, ale slávik sedel tu ešte a spieval.

„Musíš vždy zostať pri mne!“ povedal cisár; „budeš spievať len, kedykoľvek sa ti zapáči, a umelého vtáka rozbijem na tisíc kusov!“

„Nerob toho!“ povedal slávik, „to dobré, čo vedel, predsa vykonal; nechaj si ho tak ako skôr! Ja nemôžem bývať v zámku, ale dovoľ, aby som prišiel, kedykoľvek ma chuť sama k tomu doženie! Potom chcem večer tam pri okne sedieť na vetvách a tebe spievať, aby si bol veselým, ale tiež aby si sa zadumal. Chcem spievať o šťastných i o tých, ktorí trpia, chcem spievať o dobrom a zlom, ktoré sa pred tebou zatajuje. Malý spevákik letí odtiaľto ďaleko k úbohému rybárovi, na strechu roľníka, ku každému, kto je ďaleko od teba i tvojho dvora. Tvoje srdce mám radšej, než tvoju korunu, ale predsa i koruna má na sebe vôňu akejsi svätosti. — Prídem a zaspievam ti! Ale jedno mi musíš sľúbiť!“

„Všetko!“ povedal cisár a stál tu v svojom cisárskom plášti, do ktorého sa sám obliekol a položil šablňu z ťažkého zlata k srdcu.

„O jedno ťa prosím! Nerozprávaj nikomu, že máš malého vtáčika, ktorý ti všetko povie, potom bude všetko ešte lepšie!“

A slávik potom odletel.

Sluhovia vošli, aby sa pozreli na mŕtveho cisára — tak tam stáli celí zmeravení a cisár im hovoril: „Dobré ráno!“

Ružový škriatok

Uprostred záhrady rástol ružový ker, plný ruží. V jednej z nich, v najkrajšej zo všetkých, býval škriatok; bol taký malúcky, že ho ľudské oko ani nemohlo zbadať. Za každým ružovým lístkom mal svoju spálňu. Bol tak dobre vychovaný a tak krásny, ako deti bývajú, a s ramien mu siahali krídla až k nohám. Ó, aká vôňa naplňovala jeho izby a aké čisté a krásne boli ich steny! Veď to boli jemné, bledé lístky ruží.

Celý deň sa veselil v teplom svite slnečnom a lietal s kvetu na kvet, tancoval na krídlach letiaceho motýľa a počítal, koľko by musel urobiť krokov, keby chcel prejsť všetky chodníčky a cestičky v lipovom liste. Čo my menujeme na liste žilkami, považoval on za cesty a chodníčky. Ba, boli to preň cesty priamo nezmerné, lebo slnko zapadlo skôr, než došiel k svojmu cieľu. Bezpochyby, že sa na svoje putovanie vydal veľmi neskoro.

Teraz už nastal chlad, padala rosa a dvíhal sa vietor. Bolo najlepšie vrátiť sa domov. Ponáhľal sa, ako mohol, avšak ruža sa zavrela — nemohol sa dostať do vnútra — ani jediná ruža nezostala rozvitá. Úbohý malý škriatok sa veľmi naľakal. Nikdy dosiaľ ešte nestrávil noc vonku, vždy sladko driel na teplými lístkami ružovými. Ach, to bude jeho smrť!

Na druhej strane záhrady bola, ako dobre vedel, besiedka, porástla krásnou jeriškou ružou. Jej kvety sa podobali veľkým, pestro maľovaným rohom; do niektorej z nich zamýšľal vklásť a vyspať sa tam do rána.

Letel tam. Čuj, v besiedke boli dvaja ľudia; mladý, pekný muž a krásne dievča sedeli vedľa seba a želali si, aby tento okamih trval večne. Mali sa veľmi radi; radšej, než najlepšie dieťa miluje svojich rodičov.

„A predsa sa musíme rozlúčiť,“ riekol mladý muž, „tvoj brat nepraje našej láske. Preto musím ja odísť za jeho rozkazom ďaleko cez hory a doľu! S Bohom, moje sladké dievča, lebo moja si a moja zostaneš!“

Potom sa pobožkali a mladé dievča plakalo a darovalo mu ružu. Avšak prv, než mu ju podala, vdýchla na ňu bozk, tak oddaný a vrúci, že sa kvet roztvoril. Malý škriatok hneď do nej vletel a oprel si hlávku o jej jemné, vonné steny. Nepozorovane sa takto stal svedkom nežnej rozlúčky a cítil, že ruža bola umiestnená na mladíkovej hrudi. Ó, ako mu srdce bilo! Mladý škriatok ani nemohol zaspáť, ako srdce búchalo!

Avšak ruža nespočívala mu dlho na hrudi; mladý muž ju vzal a pobožkal ju, a božkal ju neprestajne, kráčajúc sám tmavým lesom, a božkal ju tak často a tak pevne ju tisol na pery, že mladý škriatok sa bál, že ho rozgniavi. Cítil to i cez lístky, ako mladíkove pery boli horúce, ako planuli a ruža sa rozvila, ako v poludňajšom slnku.

Zrazu prišiel iný muž, zamračený a plný zášti a nenávisti. Bol to brat onoho mladého dievčaťa. Vytiahol nôž, dlhý a ostrý, a zatiaľ čo mladík tisol ružu na svoje vrele pery, zlý muž ho prebodol, hlavu mu odrezal a pochoval i s telom pod lipou do mäkkej prsti.

„Teraz zmizol a je zabudnutý,“ pomyslel si zlý brat; „ten sa už nevráti. Nech si ide na ďalekú cestu cez hory a vrchy a vody, tam ľahko môže prísť o život, a to sa mu veru i tak stalo. Nevráti sa a mňa sa sestra nikdy nesmie po ňom pýtať.“

Potom nahrabal nohou suchého lístia na rozrytú zem a šiel temnou nocou zase k domovu. Ale nešiel sám, ako sa domnieval; sprevádzal ho malý škriatok. Sedel v suchom, zvinutom liste lipovom, ktorý zlému mužovi pri jeho strašnom čine sa zniesol s lipy do vlasov. A pretože si muž zase potom nasadil klobúk, bola tam taká tma, že sa škriatok celý chvel a triasol strachom i hnevom nad tým zlým činom.

Len na svite sa ten zlý človek dostal domov. Odložil klobúk a šiel do spálne svojej sestry. Tam ležalo to krásne dievča v plnom rozkvetu a snívalo sa mu o tom, ktorého tak ľúbila a o ktorom sa domnievala, že putuje cez hory a lesy. Zlý brat sa nad ňu naklonil a pri tom sa smial tak výsmešne a potupne, ako len diabol sa smiať vie. Pri tom spadol mu zvädnutý list z jeho vlasov na prikrývku; on však toho nespozoroval a šiel, aby sa do rána ešte trochu vyspal. Avšak škriatok vyletel zo zvädnutého listu, pritúlil sa k uchu spiaceho dievčaťa a rozprával mu, ako sen, o strašnej vražde, popísal mu miesto, kde jej brat ho zabil a mŕtvolu jeho pochoval, rozprával o kvitnúcom strome lipovom hneď vedľa a dodal: „Aby si nemyslela, že to všetko, čo ti túto rozprávam, je len púhy sen, nájdeš na svojom lôžku zvädnutý list!“ — A ona ho našla, keď sa prebudila.

Ako usedavo plakala, a predsa sa nikomu nesmela zveriť so svojím žiaľom. Okno zostalo po celý deň otvorené, tak že sa malý škriatok ľahko mohol dostať k ružiam a ostatným kvetom, avšak nebol v stave, aby zarmútenú dievku opustil. Na okne stál trs mesačných ruží; v jednej z nich sa usadil a odtiaľ úbohý pozoroval. Jej brat prišiel k nej niekoľkokrát do izby, hneď bol veselý, hneď zase mrzutý, avšak ona ani slovíčkom sa neodvážila zmieniť sa o svojom žiale.

Keď nastala noc, vykradla sa z domu, vyhľadala v lese miesto, kde stála lipa, odhrabala lístie zo zeme, kopala tam a skoro našla zavraždeného. Horko plakala a prosila Boha, aby ju tiež skoro k sebe povolal.

Rada by bola vzala mŕtvolu k sebe domov, avšak to nebolo možné. Vzala teda aspoň bledú hlavu so zapadnutými očami, pobožkala chladné ústa a vytriasla zem z jej krásnych kučeravých vlasov. „Ty zostaneš moja!“ riekla a keď bola mŕtve telo uložila do zeme a do lístia, vzala hlavu a vetvičku jazmínu kvitnúceho v lese, tam, kde jej miláčik bol zabitý, a odniesla domov.

Vráťtí sa do svojej izby, vyhľadala najväčší kvetináč. Tam položila hlavu nebohého, zasypala ju zemou a zasadila onú sneť jazmínovú.

„S Bohom! S Bohom!“ zašepkal mladý škriatok. Nemohol sa dlhšie dívať na jej trúchlenie a odletel k svojej ruži do záhrady. Avšak tá už zatiaľ odkvitla; na zelenom kriaku viselo niekoľko bledých lístkov.

„Ako skoro pominie všetka krása a všetko dobro!“ vzdychol si škriatok. Konečne zase našiel ružu a za jej jemnými, vonnými lístkami si našiel nový domov.

Každého rána zaletel k oknu úbohej dievky, ktorá vždy plačúc stála pri kvetináči. Jej trpké slzy padali na vetvičku jazmínovú, a čím viac sama bledla, tým sviežejšia bola ratolesť. Výhonok sa objavoval za výhonkom, malé, biele púčiky sa rozvíjali do kvetov, ktoré pokrývala bozkami. Avšak zlý brat ju hrešil a pýtal sa jej, či má zdravý rozum. Nevedel, či oči tam zapadli a či pery sa tam menili v prach. Sklonila hlávku nad jazmínom a malý škriatok ju tam našiel spiacu. I prikradol sa jej k uchu a rozprával jej o onom večeru v besiedke, o voni ruží, o láske víl a škriatkov. Tak sladko snívala a vo sne jej prchal život. Tichá smrť sa k nej sklonila, a ona sa ponáhľala do neba za tým, ktorého tak ľúbila.

A kvety jazmínové roztvorili svoje biele, veľké kalichy; voňali zázračne sladko; nemohli ináč nebohú oplakávať.

Avšak zlému bratovi sa páčil krásny, kvitnuci ker, prisvojil si ho ako svoje dedičstvo a postavil ho do svojej spálne hneď k svojej posteli, lebo bola radosť sa naň dívať a jeho vôňa bola sladká a príjemná. Malý ružový škriatok ho nasledoval a poletoval od kvetu ku kvetu. V každom bývala nežná bytnosť a týmto rozprával o zavraždenom mladom mužovi, ktorého hlava sa rozpadla v zemi, rozprával o zlom bratovi a úbohej sestre.

„My to vieme!“ vraveli bytnosti vo všetkých kvetoč, „my to vieme. Či sme nevyrástli z očí a pier zavraždeného?“ a podivne pri tom pokyvovali hlavami.

Ružový škriatok nevedel pochopiť ich zdanlivý klud a vzletel k včielkam, zbierajúcim med, rozprával im príbeh o zlom bratovi, a včely podali o tom správu svojej kráľovnej, ktorá rozkázala, aby nasledujúceho rána vraha usmrtili.

Avšak v noci pred tým — bola to prvá noc po smrti sestrinej — keď brat spal na svojej posteli hneď pri vonnom kvete jazmínovom, otvorili sa všetky kalichy. Neviditeľné, avšak so všetkými hrotni vystúpili duše kvetov, usadili sa najprv pri jeho ušiach a rozprávali mu hrozné sny. A potom sa vrhli na jeho pery a zabodli svoje jedovaté hroty v jeho jazyk. „Teraz sme mŕtveho pomstili!“ vraveli a uchýlili sa zase do bielych kvetov jazmínu.

Keď nastalo ráno a okno spálne bolo zrazu otvorené, priletel ružový škriatok s kráľovnou včiel a celým rojom, chtiac ho usmrtiť.

On však už bol mŕtvy. Pri posteli stáli ľudia, tvrdiac: „Vôňa jazmínu ho usmrtila.“

Teraz len pochopil ružový škriatok pomstu kvetov a rozprával to kráľovnej včiel, a táto bzučala s celým svojim rojom okolo jazmínu. Nebolo možné včely odohnať. Vzal teda jeden muž jazmín, aby ho odniesol, avšak jedna z včiel ho bodla do ruky, tak že jazmín upustil a tento sa rozbil.

Tu uvideli bledú lebku umrlčiu a poznali, že nebohý tu na posteli bol vrahom.

A kráľovná včiel bzučala vzduchom a spievala o pomste kvetov a o ružovom škriatkovi a o tom, že i za najmenším lístkom býva niekto, ktorý môže o spáchanom zlu rozprávať a zlo to pomstiť.

Pod vrbou

Okolie mesta Gjöge je lysé a prázdne; mesto síce leží na morskom brehu, čo je vždy krásne, ale mohlo by byť krajšie, než je: kol dokola len plochý kraj a kus cesty do lesa; ale keď sa niekde cítíme naozaj doma, nájdeme tam vždy niečo, po čom sa nám i v najkrajšej končine sveta cnie. A musíme priznať, že v odľahlej časti mesta Kjöge, kde sa niekoľko chudobných záhrad prestiera až k potoku, ktorý neďaleko odtiaľ priamo do mora vteká, že tam v lete môže byť dosť pekne. To si mysleli najmä dve deti zo susedstva, Knut a Hanička; hrávali sa tu spolu pod krami egrešovými. V jednej záhrade stál ker bazový, v druhej stála vrba a pod touto sa deti veľmi rady hrali a bolo im to dovolené, napriek tomu, že vrba stála tesne pri potoku, do vody jeho mohli deti veľmi ľahko spadnúť; lež dobrý Boh nikdy neodvracia zraku svojho od malučkých, ináč by to s nimi často veľmi zle dopadlo. Deti tiež boli veľmi opatrné, ba chlapec bol v tomto ohľade tak bojazlivý, že nebolo ho ani v lete možné prísť, aby sa, sediac na brehu, vo vode kúpil, zatiaľ čo všetky deti ostatné veľmi rady stúpali do vody až po kolená, odvažnejšie až po pás, a kúpali a hrali sa v nej. Preto často bolo mu počuť posmešné poznámky svojich kamarátov a dosť vytrpel ich posmechom. Raz sa však snívalo susedovej Hanácke, že plávala zátokou u Kjöge na člnu a Knut že šiel priamo k nej; voda vraj mu šla najprv až po krk, a potom sa nad ním zavrela. Od tej doby, kedy Knut o tomto sne počul, nestrpel, aby sa mu vysmievali, že sa bojí vody, ale poukazoval na Haničkin sen; bol jeho pýchou — avšak do vody predsa nešiel.

Ich chudobní rodičia často sa schádzali, a Knut a Hanička hrali sa v záhradách a pri hradskej, pozdĺž ktorej sa po oboch stranách tiahly priekopy, vrúbené radom vrb. Pekné neboli tieto stromy, ich koruny boli osekané, ale veď tu neboli pre okrasu, lež pre úžitok. Krajšia bola stará vrba v záhrade a pod touto často spolu sedávali.

V Kjöge býval starý, slávny trh, a tou dobou boli tu celé ulice búd s hodvábnymi stuhami, topánkami a všetkým možným. Pri tom panovala tu vždy veselá trma vrma a obyčajne tiež pršalo a potom bolo cítiť výpary z hrubých sedliackych šiat, avšak tiež medovníky sálali sladkou vôňou. Bola ho tu plná búda a najkrajšie na tom všetkom bolo, že muž, ktorý ho predával, býval vždy v dobe trhu u Knutových rodičov a prirodzene že tu i tu Knut dostal kus medovníka, z ktorého sa kúsok i Hanácke ušiel. Ale ešte krajšie bolo to, že medovníkár vedel rozprávať podivuhodné rozprávky a to o čomkoľvek i o medovníkoch; ba o tomto ráz večer rozprával takú krásnu poviedku, ktorá na deti pôsobila mocným dojmom, že na ňu nikdy nezabudli, a preto bude najlepšie, keď si ju tiež vypočujeme, najmä preto, že je krátka.

A rozprával: „Raz boli na búde dva perníkové panáky; jeden mal podobu muža s klobúkom na hlave, druhý podobu panenky bez klobúka, ale s troškou peny na hlave pre okrasu. Obličaje mali len na tej strane, ktorou ležali navrch, a s tej strany bolo treba ich pozorovať a nie zozadu, odkiaľ sa nikdy ma ľudí nemáme dívať. Muž mal na ľavej strane horkú mandľu, ktorá bola jeho srdcom, panenka bola z čistého marcipánu. Ležali v búde medovníkárovej na ukážku, ležali dlho a tak sa do seba zaľúbili, len že si to navzájom neriekli, a to je predsa nutné, keď z toho má niečo byť.

„On je muž, on sa musí najprv vysloviť,“ myslela si ona, ale bola by ju potešila zvesť, že jej láska je opätovaná.

On bol v svojich myšlienkach chtivejší, čo je vždy tak u mužov; zdalo sa mu, že je živým chlapcom, že má šesták, že si ju kúpil a zjedol.

Dni a týždne ležali na búde, až uschli; a myšlienky panenkine zjemnili a zoženštili. „Stačí mi, že som vedľa neho ležala na stole!“ vravela a pukla práve v prostriedku.

„Keby bola znala moju lásku, bola by dozaista trochu dlhšie vydržala!“ myslel si on.

„To je celá poviedka a tu sú obidvaja!“ skončil medovníkár. „Sú pamätihodní svojím životom a svojou mlčanlivou láskou, ktorá nikdy nikam nevedie. Hľa, tu ich máte!“ a potom dal Hanácke panáka ešte celého, a Knut dostal prasknutú bábiku — deti boli poviedkou tak dojaté, že nemali to srdce, aby bábiku zjedli.

Druhého dňa šli s nimi na cintorín, kde stena cintorína bola porastená rozkošatým brečtanom, ktorý ju v zime i v lete pokrýval najkrajším kobercom. Do brečtanových halúz postavili medovníkových panáčikov na slnko a rozprávali hŕbe zvedavých detí poviedku o mlčanlivej láske, lebo poviedka tá bola roztomilá, ako všetci vyhlásili. Keď sa potom zase obzreli na medovníkových zaľúbencov, zbadali, že akýsi výrastok z čirej zlomyseľnosti zjedol puknutú bábiku. Deti ju oplakali a potom — pravda len preto, aby chudák medovníkový mládenec nebol na svete taký osamelý, zjedli ho tiež, ale na rozprávku o ňom nikdy nezabudli.

Deti boli vždy spolu a to alebo pod bazou, alebo pod vrbou a dievčatko striebro jasným hláskom spievalo utešené piesne. Knut bohužiaľ nebol v hudbe zbehlý, ale rozumel aspoň slovám a to je predsa niečo. Ľudia v Kjöge, dokonca i starinárka, sa zastavovali a načúvali, keď Hanička spievala. „Tá malučká má sladký hlások!“ hovorievali.

Boli to utešené a rozkošné dni, ale netrvali večne. Susedia sa rozlúčili; matka dievčaťa zomrela, otec sa chcel v Kodani opätovne oženiť a mal sa tam dostať do úradu; bolo mu sľúbené miesto posla, a to vraj bolo zamestnanie veľmi výnosné. Susedia sa rozlúčili srdečne a najmä deti horko plakali. Ale starí

si sľúbili, že si budú aspoň raz ročne písať. Knut bol daný do učenia k obuvníkovi, rodičia ho nemohli nechať len tak sa povalovať. A potom bol birmovaný.

A rád bol by šiel v slávnostný tento deň do Kodane, uvidieť milenú Haničku, ale nedostal sa tam a tiež tam ešte nikdy nebol, hoci Kodaň je od Kjörge len päť míľ. Ale Knut videl už veže, čnejúce za zálivom, keď bolo jasno v deň birmovania, videl zreteľne i zlatý kríž, lesknúci sa na kostole Panny Márie.

Ach, ako myslel na Haničku! Či si ona naň ešte spomína? Iste! — O Vianociach došiel list od jej otca pre Knutových rodičov; vedie sa mu vraj v Kodani naď pomyslenie dobre a Hanička vraj urobí veľké šťastie svojím hlasom. Bola prijatá u divadla, tam, čo sa spieva; dostala za to tiež už peniaze, a z tých posielala milým susedom v Kjörge celý toliar, aby si na sviatky niečo mohli dožičiť. Nech pijú na jej zdravie, to sama pripísala v dodatku, a ešte tam stálo: „Knutu pekne pozdravujem!“

Plakali všetci napriek tomu, že to bolo veľmi potešiteľné: plakali radosťou. Denne prebývali Knutove myšlienky u Haničky a teraz videl, že i ona spomína. Čím bližšia bola doba, kedy sa mal stať tovarišom, tým jasnejšie čítal v svojej duši, že Haničku vrúčne ľúbi a chce, aby sa stala jeho drahou ženou. Zahral úsmev na jeho perách a ráznejšie ťahal dratvu a noha prudkejšie napínala kožu, z ktorej topánky šil. I šidlom sa bodol do prstu, ale to mu nevadilo. On dozaista nebude taký, ako tie medovníkové panáky; tá poviedka bola mu naučením, dodávajúcim neohrozenosť.

A tak sa stal tovarišom a zviazal si batôžok. Konečne mal prvý raz v živote sa dostať do Kodane a mal tam už i majstra. Ako Haničku prekvapí a poteší! Bolo jej teraz sedemnásť a jemu devätnásť rokov.

Už v Kjöge chcel jej kúpiť zlatý prsteň, potom si to predsia rozmyslel, že v Kodani dostane iste prsteň o mnoho krajší. Potom sa rozlúčil s rodičmi a na jaseň, neďbajúc dažďa, vydal sa pešo na cestu. Listie padalo so stromov, premoknutý až na kožu vstupoval prvý raz do Kodane a predstavil sa svojmu novému majstrovi.

Najbližšej nedele mienil navštíviť Haničkinho otca. Navliekol si nové šaty a nasadil si nový, ešte v Kjöge kúpený klobúk, ktorý mu veľmi pekne stál. Pred tým chodieval vždy len v čiapke. — Našiel hľadaný dom, a stúpал po mnohých schodoch. Až závrat sa oň pokúšala, ako tí ľudia v tých mestách sú na seba stisnutí v nerozlúštiteľnej trme vrme ulíc.

Zariadenie bytu svedčilo o bohatstve a blahobyte a Haničkin otec prijal ho veľmi vľúdne. Jeho druhá pani, hoci Knuta neznala, predsia mu podala ruku a naliala kávy.

„Hanička sa bude veľmi tešiť, až ťa uvidí!“ riekol otec. „Z teba sa stal pekný mladík! — Teraz sa uvidíte! Chlapec môj, Hanička, to je dievča! Robí mi veľkú radosť a s božou pomocou ešte mnoho mi jej urobí! Býva v svojej osobitnej izbe a platí nám z nej nájomné.“ Potom zaklopal otec na jej dvere, ako by bol cudzí, a na jej „vstúpte!“ vošli dnu. Ako to bolo skvostné všetko, takej izby iste nebolo v celej Kodani, ani kráľovná sama nemala krajšej! Podlahu pokrývali koberce, záclony splývali až na zem, ba veru, bola tu i zamatová pohovka, všade kvety a obrazy, i zrkadlo tam bolo, veľké ako dvere, takže si musel dávať pozor, aby si doň nestúpil. Knut všetko to badal jedným pohľadom, a predsia videl len Haničku, stojacu tu pred ním, dospelé dievča: bola cele iná, než si ju predstavoval; v ničom sa nepodobala svojim rovesníckam v Kjöge, a aká bola jemná a vznešená! Ale na Knuta sa dívala cudzo. Avšak len na okamih, potom mu letela v ústrety, ako by ho chcela pobožkať. Neurobila tak, ale mnoho nechýbalo. Bolo na nej badať úprimnú radosť, že vidí priateľa z detstva; slzy radosti stáli jej v očiach. Vypytovala sa veľmi mnoho a mnoho rozprávala, od rodičov Knutových až po bazový ker a starú vrbu, ktorých tiež nazývali otcom a matkou, ako by tie stromy ľuďmi boli. Tiež o medovníkových panákoch si porozprávali, o ich nemej láske, ako ležali na medovníkárovej búde a ako pukli a srdečne sa tomu smiali. Ale krv horela Knutovi na líkach a srdce bilo prudkejšie, než inokedy! — Nie, pyšnou sa Anička rozhodne nestala! — Ona tiež spôsobila, že jej rodičia pozvali Knuta i na večer. Ona nalievala čaj, sama mu ponúkla šálku a potom vzala knihu a čítala. Knutovi sa zdalo, že to, čo prečíta, práve o jeho láske pojednáva, tak to súhlasilo s jeho myšlienkami. Potom zaspievala prostú pieseň, ale v jej ústach sa stala veru poviedkou, bolo to, ako by jej vlastné srdce pretekalo. Ba, iste že mala Knuta rada. Mimovoľne mu tiekli slzy po líkach. Nemohol prehovoriť ani slovo, myslel, že je tak hlúpy, ale ona mu predsia stisla ruku a vravela: „Máš dobré srdce, Knut! Zostaň vždy taký, aký si!“

Bol to večer nevysvitelnej krásy; nebolo možné po ňom spať, a Knut tiež nespал. Pri rozchode riekol mu Haničkin otec: „Snáď na nás cele nezabudneš; nenechaj uplynúť celý mesiac, aby si sa k nám nepodíval.“ Preto v nedeľu môže zase smelo prísť a tiež si to predsavzal. Ale každého večera po práci — a oni pracovali pri svetle — vychádzal Knut; prechádzal ulicou, kde Hanna bývala a díval sa v jej okno, ktoré skoro vždy bolo osvetlené. Ktoréhosi večera dokonca uvidel tónu jej milej tvári na záclone; bol to krásny večer! Majstrová to nemala rada, že sa každého večera potuluje, ako ona to nazývala a krútila nad tým hlavou, ale majster sa smial: „Veď je mladý!“ hovorieval.

„V nedeľu sa uvidíme, a ja jej to poviem, ako len ona celú moju dušu naplňuje a že sa musí stať mojou milou žienkou; hoci som len chudobným obuvníckym tovarišom, môžem sa stať majstrom, budem pracovať a snažiť sa —! Áno, poviem jej to, nemá láska nevedie nikam, to som sa naučil od perníkových panákov.“

A nastala nedeľa a Knut prišiel, ale stala sa nehoda! Všetci boli kamsi pozvaní a jemu museli odriecť. Hanička mu tísila ruku a pýtala sa: „Bol si už niekedy v opere? Tam musíš! V stredu budem spievať a keď máš čas ísť, pošlem ti lístok. Otec vie, kde tvoj majster býva.“

Ako to bolo pekné od nej! V stredu na poludnie skutočne došiel zapečatený list, bez slovíčka, ale bola v ňom vstupenka a večer šiel Knut prvý raz v svojom živote do divadla a čo videl? Videl Haničku, zázračne krásnu, skutočne pôvabnú. Bola síce vydatá za kohosi cudzieho, ale to bola len komédia; niečo, čo len hrali, to Knut vedel, ináč by predsa nebola taká a neposlala mu lístok, aby sa na to díval. Všetci ľudia ťľapkali a vyvolávali ju a Knut volal: „hurá!“

Sám kráľ sa na Haničku zasmial, ako by tiež on sa z nej radoval. Bože, ako neskonalo malúčkým si pripadal Knut, ale miloval ju tak vrúcne a tiež ona ho mala rada a predsa je na mužovi, aby sa vyslovil prvý, ako medovníková panenka myslela; v tej poviedke skutočne bolo skryté mnoho.

Budúcu nedeľu k nej Knut zase došiel. Myšlienky jeho boli tak slávnostné, ako pri posvätnom predsavzatí. Hanička bola sama a otvorila mu; nemohlo sa to lepšie vydať.

„Dobre, že ideš!“ vravela, „už som po teba chcela poslať otca, ale mala som tušenie, že dnes večer prídeš; musím ti povedať, že v piatok odcestujem do Francie, je to nutné, aby som to niekam priviedla.“

Knutovi bolo razom, ako by izba sa s ním zatočila, ako by mu srdce pukalo, ale ani slza mu nevstúpila do očí, hoci bolo vidno, ako hlboko tou správou bol dojatý. Hanna to videla a tiež jej bolo do plaču. „Poctivá, verná duša,“ vravela — a toto prívetivé oslovenie rozviazalo Knutovi jazyk a on doznal, ako vrúcne ju ľúbi a že sa musí stať jeho milovanou ženou. Hovoriac to, spozoroval, ako Hanna na smrť bledne; pustila jeho ruku a vážne a smutno vravela: „Nerob seba i mňa nešťastným, Knut! Zostanem ti vždy dobrou sestrou, na ktorú sa môžeš spoliehať — ale ničím viac!“ a mäkkou rukou svojou hladkala ho po vlasoch na horúcom čele. „Boh dá nám k mnohému silu, len keď chceme!“

V teže chvíli vstúpila jej macocha.

„Knut je celý zúfalý, že tak skoro odcestujem!“ vravela. „Bud' predsa mužom!“ a pri tom potľapkala Knuta po pleci; robila, ako by neboli hovorili o inom, ako o ceste. „Dieťa!“ vravela, „teraz musíš byť zase tak dobrý a rozumný, ako vtedy, keď sme boli deťmi a hrali sme sa pod vrbou-matičkou!“

Knutovi bolo, ako by sa bol utrhol kus sveta, myšlienky jeho boli ako uvoľnené vlákno, bezmocne napospas vydané vetrom. Zostal, nevediac, či ho pozvali, ale boli prívetiví a dobrí. Hanna nalievala mu čaj a spievala, ale to nebol starý zvuk a predsa bol tak neporovnateľne krásny; srdce sa mu pri tom chcelo utrhnúť; a potom sa rozlúčili. Knut jej ani ruky nepodal, ale ona ho vzala za ruku a riekla: „Podáš predsa svojej sestre ruku na rozlúčku, brat môj milý, z detskej, šťastnej doby!“ Usmiala sa v slzách, ktoré jej voľne stekali po krásnych líčkach a opakovala: „Brat môj!“ Ba, nič nezmôžeme! — To bola rozlúčka.

Ona odcestovala do Francie a Knut putoval špinavými ulicami Kodane. — Ostatní tovariši v dielni dopytovali sa ho, prečo tak bez cieľa a smutno blúdi a o čom rozmýšľa; zvali ho do zábav a na rozličné miesta, veď je v ňom snáď tiež mladá krv!

Šiel s nimi do tanečnej siene. Bolo tu mnoho krásnych dievčat, ale prirodzene žiadna taká, ako Hanna, a tu, kde sa domnieval, že na ňu bude môcť zabudnúť, práve tu je stále jasne pred jeho dušou. „Boh dá nám k mnohému silu, len keď chceme!“ tak mu riekla. Vrúcna zbožnosť opanovala jeho myseľ, zopál ruky — a husle plakali a dievčatá tancovali... Naľakal sa, napadlo mu, to že nie je miesto, kam by mohol uviesť Hannu, a ona predsa neprestajne bývala v jeho srdci — a preto odišiel preč, pobiehal ulicami a šiel i okolo domu, v ktorom bývala. Bolo tam tma, všade bolo tma, pusto a prázdno; svet šiel svojou cestou a Knut tiež.

Bola zima a vody zamrzli, bolo, ako by všetko sa chystalo na smrť. Ale keď nastala jar a prvý parník odplával, zatúžil Knut ďaleko, kamsi ďaleko preč odtiaľ, do cudziny, ďaleko do sveta, len nie na blízko Francie.

Zviazal si teda svoj batôžok a putoval do Nemecka, od mesta k mestu, bez kľudu a pokoja. Len keď dospel starého, krásneho Norimbergu, zmocnil sa ho zase kľud a bol v stave zostať.

Je to podivuhodné mesto, Norimberg, ako vystrihnuté z obrázkovej knižky. Ulice idú ako sa im zachce, domy nezakladajú si na tom, aby stáli v jednom rade. Parkany a arkiere s vežičkami, stĺpkami a okrasami vynikajú až nad chodník a hore so striech podivne zašpicatených vybiehajú až do ulice strechové žľaby v podobe šarkanov a psov.

Tam stál Knut s batôžkom na chrbte; stál pri jednej studni, kde medzi pyšnými vodotryskami sú rozostavené skvostné kovové postavy z biblie i z dejín. — Šumné dievča tam bolo práve pre vodu; občerstvila Knuta sviežim dúškom a z kytice ruží, ktorú mala v ruke, dala mu jednu, a to sa mu zdalo dobrým znamením.

Z blízkeho kostola prenikal k nemu zvuk organu; znel tak slávnostne a po domácky, ako by vychádzal z kostola v Kjöge a Knut preto vstúpil do veľkého chrámu. Slnko svietilo pomalovanými oknami medzi vysokými, štíhlymi stĺpmi. Dušu jeho premohla zbožnosť, kľud sa dostavil do jeho mysli.

Hľadal a našiel dobrého majstra v Norimbergu a zostal tam a naučil sa tamjšej reči.

Staré hradobné priekopy okolo mesta sú premenené na malé kuchynské záhrady, avšak dosiaľ sú tam vysoké múry s ťažkými vežami. Povrazník robí tu svoj povraz na drevenom stojane pri múre, a všade

zo škár stien a múrov vyrastajú bazové kry, vešajúce svoje sneti a haluze nad malé, nízke domčeky u vnútornej strany hradobnej steny. V jednom takom domčeku býval majster, u ktorého Knut pracoval, a cez okno podkrovnej komôrky, kde spal, rozprestieral ker voňavej bazy svoje vetvičky.

Býval tu cez leto i cez zimu, ale keď prišla jar, nemohol to dlhšie vydržať; baza bola v plnom kvete a kvitla tak po domácky, ako v záhrade v Kjöge — a preto Knut majstrovi dal výpoveď a odsťahoval sa k inému, kde bazy nebolo.

Dielňa jeho bola tesne pri starom, kamennom moste, a hneď pod dielňou stál nízky mlyn, večne klepotajúci. Za ním prúdila, dravá rieka, ktorá sa tiež vinula medzi dvoma radmi domov, na ktorých boli všade prilepené malebné, starobylé besiedky. Vyzeralo to, ako by sa chceli vrhnúť do vody. Tu nerástla ani baza, ani iných kvetov tu nebolo, ale práve oproti stála stará vrba, ktorá sa primykala k blízkemu domu, aby ju prúd nestrhol. Rozpínala svoje konáre nad riekou, práve ako vrba pri potoku v Kjöge.

Skutočne presťahoval sa od otca bazy k matke vrbe. Tento strom, zvlášť pri svite mesačnom, vyznamenával sa čímsi, pri čom cítil

„... jak doma v Dánsku,

keď luna plá!“

Ale nebol mesiac toho príčinou, nie, bola to stará vrba.

Nemohol to znieť; a prečo? Opýtaj sa vrby, opýtaj sa kvitnúcej bazy! — a tak dal svojmu majstrovi v Norimbergu „zbohom“ a putoval ďalej.

Nikomu nerozprával o Haničke; na dne srdca ukrýval svoj žiaľ a poviedke o perníkových panádoch prikladal zvláštnu dôležitosť. Teraz pochopil, prečo mal panák na ľavej strane horkú mandľu, tiež on cítil horkastú príchúť a Hanička, vždy tak mierna a usmievavá, tá bola len z marcipánu. Zdalo sa mu, že remeň jeho vaku ho veľmi tisne, že sotva dýchať môže; uvoľnil ho, ale nič to nepomohlo. Len polovica sveta bola mimo neho, druhú polovicu nosil v sebe a tak tomu bolo!

Len keď uvidel vysoké hory, zjavil sa mu svet väčším, myšlienky jeho sa zase vrátili na tento svet a slzy mu vystúpili do očí. Alpy sa mu zdali ako slúžené krídla zemegule. Čo, keby ich podvihla, keby rozprestrela svoje mocné perute s pestrými obrazmi čiernych lesov, hučiacich vôd, mračien a večných, večných snehov!

„V deň súdny dvihne zem svoje veľké krídla, vzletí k Bohu a zanikne ani bublina mydlová v jeho jasných lúčoch! O, keby už radšej bol deň súdu!“ riekol.

Ticho putoval krajom, ktorý sa mu zdal žirnym ovocným sadom; z drevených besiedok kynuli mu dievky, paličkujúce čipky, vrcholy hôr planuli v rudom slnku večernom, a keď uvidel zelené jazerá v tmavom stromoví — tu si spomenul na breh u zálivu v Kjöge; a stesk, nie však bôľ, naplnil jeho prsia.

Tam, kde sa Rýn ako jediná dlhá vlna napred valí, rúti, pení a v snehobiele mraky mení — a dúha nad ním ako voľná stuha sa mihá a trepoce — tam si spomenul na mlyn u Kjöge, kde voda hučí a sa pení.

Rád by bol zostal v tichom meste nad Rýnom, ale bolo tu príliš mnoho krov bazových a niekoľko vrb — a preto spel ďalej, cez vysoké, mocné hory, rozsadinami skalnými a po cestách, ktoré na skalných stenách ako lastovičie hniezda boli prilepené. Voda hučala v hĺbinách, mraky táborili pod ním; po plesnivcoch a alpských ružiach a snehu kráčal v teplom slnku letnom — a potom dal „s Bohom“ krajom severným a zostupoval pod gaštany, medzi vinohradmi a kukuricovými poľami. Pohorie vystavalo hrádzu medzi ním a starými spomienkami a tak to malo byť.

Pred ním rozprestieralo sa veľké, nádherné mesto, volalo sa Miláno a tu našiel majstra, ktorý ho prijal do práce. Dostal sa do dielne starých, ctihodných manželov. Tí si skoro obľúbili tichého tovariša, ktorý síce málo hovoril, ale tým viac pracoval a bol tak skromný a zbožný. Jemu sa tiež zdalo, že mu Boh to ťažké bremä sňal už so srdca. Najväčším potešením mu bolo vystúpiť na strechu veľkého mramorového chrámu, ktorý sa mu zdal byť vytvorený zo snehu jeho otčiny, odkiaľ videl rozmanité sochy, obrazy, hrotité veže a otvorené siene, plné kvetín. Z každého kútika, každého hrotu, každého oblúka usmievali sa naň biele stĺpy. — Nad sebou mal modré nebo, pod sebou mesto a zelenú, do ďaleka sa rozprestierajúcu rovinu Lombardie, a k severu vysoké pohorie s večným snehom a tu spomínal na kostolíček v Kjöge, porastený brečtanom po červených múroch — ale netúžil tam, tu za horami chcel byť pochovaný.

Žil tu rok; uplynuli už tri roky od onoho dňa, kedy opustil domovinu, keď raz jeho majster ho zaviedol do divadla, nie do cirkusu, kde by videl krasojazdcov, nie, do cirkusu, nie, ale do veľkej opery, a to bola veru budova a sály, ktoré stáli za podívanie. Vo všetkých siedmich poschodiach nad sebou viseli hodvábné záclony a od podlahy až k povale v závratnej výške sedeli najvznešenejšie dámy s kyticami v rukách, ako by išli do plesu. Páni boli v plnom lesku a mnohí jagali sa od zlata a striebra. Sál planul svetlami ako vo dne a zrazu zavírala hudba, hurtom, ale prekrásne. Bola tu neporovnateľne väčšia nádhera, než v opere Kodaňskej, ale tam bola Hanička — Akože? Boli to kúzla, či čo? Opona sa rozhrnula a tiež tu stála Hanička, oblečená do zlata a striebra, so zlatou korunou na hlave. Spievala, ako len anjel boží môže a vie spievať; predstúpila, čo mohla, usmievala sa tak, ako len ona to vedela; dívala sa práve na Knuta.

Chudák Knut chytil majstra za ruku a zvolal hlasno: „Hanna!“ Ale rušná hudba na šťastie prerušila zvolanie. Majster prisvedčil: „Áno, menuje sa Hanna!“ a potom mu ukázal tlačенú ceduľu, kde stálo jej meno, celé jej meno.

Nie, nebol to sen! Všetci poslucháči jasali nadšením a hádzali jej vence a kytice a sotva odišla, zase bola vyvolávaná; odchádzala a zase a zase prichádzala.

Vonku na ulici zhromaždili sa ľudia pri jej povoze a tiahli ho a Knut bol zo všetkých prvý a najšťastnejší. Keď došli k jej nádhernému skvelo osvetlenému domu, stál Knut tesne pri dvierkach kočiara. Tie sa otvorili a ona vystúpila. Svetlo padalo práve na jej rozkošnú tvár a ďakovala prívětivo sa usmievajúc. Dávala sa Knutovi priamo do očí, avšak nepoznala ho. Akýsi pán s hviezdou na prsiach jej ponúkol rameno — hovorilo sa, že sú spolu zasnúbení.

Knut šiel domov a zviazal si svoj batôžok; chcel a musel domov, odpočinúť si pod bazovým krom a pod vrbou — ach, pod vrbou!

Prosili, aby zostal; nič ho nemohlo zadržať; pripomenuli mu, že tiahne zima, že v horách už sneh napadal — ale nadarmo.

A neprestajne a bez únavy stúpал hore k horám a šiel cez doly a hory, už bol vysilený a vyčerpaný a predsa nikde domu nevidel. Už hviezdy nad ním vzplanuli a nohy zamdlievali, hlavu pojímala závrat. Hlboko v údolí zasvietili teraz tiež hviezdy, akoby nebo i pod ním sa prestieralo. Cítil sa chorý. Hviezdy v údolí sa množili a stávali sa jasnejšími, a žmurkali sem i tam. Bola to malá dedinka, z ktorej svetlá sa jagali a len vtedy, keď si to uvedomil, napol posledné svoje sily a potom sa mu v dedine dostalo skromného útulku.

Zostal tam po celý deň, lebo jeho telo vyžadovalo kľud a opateru. V údolí bolo hmlisto a daždivo. Keď však ráno došiel kolovrátkar a zahral pesničku z Knutovej domoviny, z Dánska, nemohol to už dlhšie zniesť — šiel mnoho, mnoho dní a tak náhlo, ako by tam mal dôjsť prv, než všetci zomrú. Ale nikomu nepovedal o svojej túžbe, nikto netušil, že srdce jeho zvierá bôľ, najťažší a najžeravejší bôľ, aký kedy bol. On sa uzavierať svetu, nedožiči si žiadneho potešenia, uzavierať sa i priateľom, on nemal priateľov. Cudzi putoval cudzími krajinami k domovu, na sever. V jedinom liste z domova, ktorý mu pred rokom rodičia poslali, bolo napísané: „Nie si pravým Dánom, ako my ostatní doma; my sme ešte zo starej školy, ale ty máš zaľúbenie len v cudzích krajinách!“ Tak písali rodičia — ako málo ho znali!

Bol večer — šiel osamelou širokou cestou, počalo mrznúť; krajina bola plochá a polia a lúky sa prestierali do nedohľadnej diaľky. Tu pri ceste stála veľká vrbá; a všetko bolo ako doma, v Dánsku! Posadil sa pod vrbu, bol zamdletý, hlava mu klesala, oči sa zavierali, on však cítil a pozoroval, ako vrba k nemu skláňa svoje vetve. Strom pripadal mu ako stará, mocná postava, bola to sama matka vrba, ktorá ho brala do náručia a vyčerpaného synka niesla domov do dánskej zeme, na šíre, piesčité pobrežie, v rodné mesto Kjöge, v kvetnatú záhradu jeho detstva. Áno, bola to vrba z Kjöge, vyšla ho do sveta hľadať a našla ho a odniesla do záhradky pri potoku, a tu stála Hanička v svojej sláve so zlatou korunou na hlave, ako ju naposledy videl, a volala mu: „Buď vítaný!“

A práve pred nimi stáli dve podivné postavy, vyzerali už ako ľudia, i ony sa zmenili. Boli to medovníkoví panáci.

„Ďakujem ti!“ vraveli Knutovi, „ty si rozviazal naše jazyky, naučil si nás, že je nutné svoje myšlienky nahlas vyjadrovať, síce z ničoho nič nie je! Ale teraz z toho predsa niečo pošlo! — Sme zasnúbení!“

Potom šli mestom, ulicami, šli rovnou cestou do kostola a Knut s Haničkou ich nasledovali. Tiež oni šli ruku v ruke. Kostol tu stál ako predtým, s červenými múrmi, zarastenými bujným brečtanom. Hlavný vchod sa otvoril dokorán, organ znel a oni po dvoch pristupovali k oltáru. „Milostivá vrchnosť najprv!“ vraveli, „medovníkoví snúbenci!“ S tým ustúpili Knutovi a Hanácke a oba párky pokľakli pri oltári. Hanička sklonila hlávku svoju k jeho tvári a ľadové slzy jej kanuli z očí. Bol to ľad, ktorý okolo jej srdca jeho vreľá láska roztopila, kanuli na jeho planúce líca, a — on sa tým prebudil a sedel pod starou vrbou v cudzej zemi, v mrazivej noci. Ľadová srieň mu pokrývala tváre.

„To bola najkrajšia chvíľa môjho života!“ riekol, „a tá bola len sen. — Bože môj, daj mi ho ešte raz snívať!“ A zavrel oči, spal, sníval...

K ránu napadal sneh, pokryl nohy. Knutove, ale on spal. Dedinčania išli do kostola; hľa, tu sedel akýsi tovariš, mŕtvy, zmrznutý — pod vrbou-matičkou...

O dieťaťi v hrobe

Bol smútok v dome — bol smútok v srdciach, zomrelo najmladšie dieťa, štvorročný chlapec, jediný syn, potešenie rodičov a nádeja budúcnosti. Mali síce ešte dve dcéry, staršia z nich mala byť toho roku birmovaná, boli to dve veľmi milé dievčatá, avšak stratené dieťa je vždy najdrahšie a toto bolo najmladšie a bol to syn! Bola to ťažká skúška. Sestry trúchlili a žiaľili, ako mladé srdcia vedia žiaľiť, dojaté najmä bôľom rodičov; otec bol smutný, avšak matka bola ťažkou stratou zúfalá a bez útechy. Dňom i nocou bola na nohách, ošetrovala choré dieťa, brala ho na ruku a nosila. Cítila u poznávala, že to bola časť jej vlastnej bytnosti. Ani si to nemohla predstaviť, že je mŕtve, že má byť vložené do rakvy a zovreté stenami hrobu. Domnievala sa, že Boh nemôže jej to dieťa odňať a keď sa tak predsa stalo a vec bola istá, riekla matka v zúfalom žiali:

„Boh o tom nevedel, má na tomto svete neciteľných sluhov, konajúcich, ako na im zapáči, neslyšiacich na vrúcnu modlitbu matkinu.“

Stratila dôveru v Boha a s tým súčasne sa jej zmocnili ťažké myšlienky, myšlienky na smrť, strach pred večnou smrťou, strach, že sa človek premení v prach a popol a tým že sa všetko skončí. A takto zmýšľajúc, nemala ničoho, k čomu by sa jej duša upäla, klesla do bezodnej strašnej zúfalosti.

V hodinách najťažších už ani plakať nemohla. Nemyslela na svoje mladé dcéry; slzy manželove kanuli jej na čelo a ona sa na neho ani nepozrela; jej myšlienky ostávali pri mŕtvom dieťaťi a každý jej dych mal jedine ten cieľ, vyvolať spomienku na jej dieťa, na jeho nevinné bľabotanie.

Nastal deň pohrebu; nespala pred tým ani jednej noci; zrána ju premočila únava a zaspala na krátko. Zatiaľ bola rakva odnesená do odľahlej izby a veko bolo pribité tak, aby nepočula úderý kladív.

Keď sa prebudila, vstala a chcela vidieť svoje dieťa; lež manžel jej riekol so slzami v očiach: „Pribili sme už veko, muselo to byť!“

„Keď Boh je ku mne taký nemilosrdný,“ zavolala matka s horkosťou, „prečo by ľudia mali byť ku mne lepší!“ a začala usedavo plakať.

Rakva bola odnesená, aby mohla byť pochovaná, bezútešná matka sedela u svojich dcér, dávala sa na ne, bez toho, aby ich videla, myšlienky jej sa vôbec nezaoberali v ničom s ostatnou jej rodinou; oddávala sa svojmu smútku a tento ňou šmýkal, ako more loďou, strativšou veslo i veslára. Tak minul deň pohrebu a po ňom viac dní v rovnakom, jednotvárnom, ťažkom bôli. Ostatní pozorovali ju so slzami v očiach a smutnými pohľadmi; nepočula ich útešných slov, čo by jej konečne mohli hovoriť, keď sami boli smutní a zarmútení.

Zdalo sa, že nemá už spánku, a len tento jej mohol byť najlepším priateľom, posilniť jej telo a v dušu jej zase privolať mier a klud. Ale primali ju aspoň k tomu, že sa položila do postele a ležala ticho, ako by spala. Raz v noci počul jej manžel hlboké výdychy a preto sa domnieval s určitosťou, že našla konečne pokoj a osvieženie, preto zopol ruky, pomodlil sa a skoro zaspal zdravým, pevným spánkom. Preto nespozoroval, že sa dvihla, obliekla sa a potom ticho opustila dom, aby sa dostala tam, kde dňom i nocou bdeli jej myšlienky, ku hrobu, ktorý uzavieral jej dieťa. Šla záhradou, vyšla na šire polia, ktorými viedol chodníček okolo mesta na cintorín; nikto ju nevidel a tiež ona nikoho nevidela.

Bola krásna, hviezdnatá noc, vzduch bol ešte vlhý a mierny, bolo to v septembri. Vošla na cintorín a kráčala k hrobčeku, ktorý vyzeral ako jediný, veľká, vonná kytica. Posadila sa a sklonila hlavu na hrob, ako by vysokou vrstvou hliny chcela uvidieť svojho milého chlapca, na ktorého úsmevy tak rada si spomínala. Na utešený výraz jeho očí, aký mal ešte i v chorobe, na ten nebolo možné zabudnúť. Aký veľavravný bol ten jeho pohľad, keď sa nad ním skláňala a keď uchopila jeho mäkkú rúčku, ktorú sám už nemohol podvihnúť. Ako pri jeho posteli, tak sedela teraz pri jeho hrobe; avšak tu sa uvoľnil prúd slz, padajúcich na hrob.

„Ty chceš dolu k svojmu dieťaťu!“ zaznel zrazu hlas práve vedľa nej; znel jasno a hlboko, znel jej priamo do srdca. A pred sebou videla muža zahaleného v dlhý smútočný plášť, ktorý kapucu mal zhrnutú cez hlavu. Avšak ona pozrela mu pod ňu do tváre, do jeho prísnych, avšak predsa dôveru budiacich čŕt, oči jeho sa leskli, ako keby bol mladý.

„Dolu k môjmu dieťaťu!“ opakovala a znela v tom úpenlivá prosba zúfania.

„Odvážiš sa za mnou?“ pýtal sa muž. „Som Smrť!“

Ona prisvedčila. Zrazu sa jej zdalo, ako by všetky hviezdy nad ňou zažiarili mesačnou skvelosťou, videla pestrú, farebnú nádheru kvetov na hrobe, povrch zemský zvolna povoľoval ako vznášajúci sa háv, matka klesala a postava rozprestrela okolo nej svoj plášť. Nastala noc, noc smrti; matka klesala hlbšie, než dosiahne rýľ hrobárov, cintorín sa rozprestieral ticho nad jej hlavou.

Záhyb plášťa povolil; stála v rozsiahlej sieni, veľkej a útulnej. Šero všade panovalo, ale pred ňou stálo a v tej chvíli hneď sa k nej privinulo jej dieťa. Usmievalo sa na ňu a žiarilo krásou, väčšou než prv. Matka skríkla — nebolo však počuť, lebo hneď pri nej a hneď zase neďaleko a hneď zase zblízka zaznievala krásna hudba. Nikdy pred tým nepočula matka hudby tak krásnej; zaznievali za hustou, ako noc čiernou oponou, ktorá túto sieň delila od nekonečných krajín večnosti.

„Sladká, drahá mamička!“ vravelo jej dieťa. Bol to známy, milovaný hlas; a bozky sa hrnuli jeden za druhým v nebeskej blaženosti. Dieťa ukázalo na tmavú oponu.

„Tak krásne predsa nie je na zemi! Vidíš, mamička, vidíš všetkých? Aká je to blaženosť!“

Avšak matka nič nevidela, ani tam, kam dieťa ukazovalo, nič, než tmavú noc; dívala sa zrakom pozemským, nevidela tak, ako dieťa, ktoré Boh k sebe povolal. Počula zvuky a hlasy, nie však slová.

„Musím teraz lete, mamička!“ povedalo dieťa, „musím lete so všetkými ostatnými veselými deťmi priamo k dobrému Pánu Bohu. Ja by som tak rád išiel, ale keď ty plačeš, ako teraz, nemôžem sa od teba odtrhnúť, a ja by som tak rád išiel! Či nesmiem? Ty predsa prídeš za krátko sem ku mne, zlatá mamička!“

„Ach, zostaň, len zostaň!“ odvetila, „len ešte chvíľku! Len raz sa chcem ešte na teba poďívať, pobožkať ťa, pohladkať!“

A bozkala ho a tisla na prsia. Zrazu zaznelo zhora jej meno. Zvuky tie boli plné žiaľu. Čo to bolo?

„Čuješ?“ pýtalo sa dieťa. „To otecko ťa volá!“

A zase po niekoľkých chvíľach ozvali sa hlboké vzdychy, akoby plačúcich detí.

„To sú moje sestričky!“ povedalo dieťa. „Mamička, či ty si ich zabudla?“

A tu si matka spomenula na pozostalých, zmocnila sa jej nevýslovná úzkosť, dívala sa a videla pred sebou vznášať sa vždy nové postavy, z ktorých niektoré myslela, že poznáva. Vznášali sa sieňou smrti k tmavej opone a za to zmizli. Či sa objaví i jej manžel a jej dcéry? Nie, ich volanie, ich vzdychy dosiaľ zaznievajú zhora; skoro by pre mŕtveho bola zabudla na živých.

„Mamička, teraz znejú zvony nebeského kráľovstva!“ povedalo dieťa. „Mamička, teraz vychádza slnko!“

I k nej prenikol prúd oslňujúceho svetla; — dieťa zmizlo a ona cítila sa byť vynášaná nahor. — Pocítila chlad, podvihla hlavu a videla, že leží na hrobe svojho syna. Ale Boh snom podporou bol jej krokov, svetlom jej rozumu, klesla na kolená a modlila sa:

„Odpusť mi Pane, Bože môj, že som chcela nesmrteľnú dušu zadržať v jej lete a že som zabudla na povinnosti, ktoré si mi uložil k živým!“ Pri týchto slovách sa znateľne uľahčilo jej srdcu. V tom vyšlo slnko, malý vtáčik jej zaspieval nad hlavou a kostolné zvony zvali k rannej modlitbe. Všade bolo posvätné ticho, ako v jej srdci! Poznala zase svojho Boha, poznala svoje povinnosti a roztúžená ponáhľala sa domov. Sklonila sa k svojmu manželovi, jej vrele bozky ho prebudili a hovorila k nemu slovami, tryskajúcimi z hĺbky srdca; bola zase silná a zhovievavá, ako len žena vie byť, a sama teraz bola mužovi bohatým zdrojom útechy.

„Čo Boh činí, dobre činí!“

A muž sa jej pýtal: „Kde si nadobudla zrazu toľko síl, kto utešil tvoje srdce?“

Pobožkala ho a pobožkala i svoje dve dcéry.

„Udelil mi to Boh, a moje dieťa v hrobčeku.“

Divé labute

Ďaleko, ďaleko odtiaľ, kam lastovičky v zime odletujú, býval raz jeden kráľ, ktorý mal jedenásť synov a jednu dcéru. Táto sa volala Elenka. Jedenásť bratov, mladých princov, chodilo s rádovou hviezdou na prsiach a so šablou po boku do školy. Písali diamantovými griflíkmi na zlaté tabuľky a učili sa veľmi dobre; bolo hneď vidieť, že sú to princovia. Sestra Elenka sedela na stoličke z krištáľového skla a mala obrázkovú knihu, ktorá stála pol kráľovstva.

Hej, deťom sa vodilo veľmi dobre, ale dlho to tak nemohlo byť. Ich otec, ktorý bol kráľom celej zeme, oženil sa so zlou kráľovnou, ktorá nemala rada úbohé deti a to mohli spozorovať hneď prvého dňa. Na zámku bola totiž veľká slávnosť a deti sa hrali „na návštevu“. Ale keď inokedy dostali koláčov a pečených jabĺk a všetkého, čo sa kde len nájsť dalo, dostali teraz od novej kráľovnej len piesok do hrnca na čaj a k tomu im hovorila, že si s tým môžu tak počínať, ako by to bolo niečo dobrého.

Nasledujúceho týždňa odviezla sestru Elenku na vidiek k sedliackej rodine a netrvalo to dlho, zaujala kráľa tak proti mladým princom, že sa o nich už ani nestaral.

„Rozlette sa von do šireho sveta a starajte sa sami o seba,“ povedala zlá kráľovná, „leťte ako veľkí vtáci bez hlasu!“ Ale tak zle, ako by si to sama rada bola želala, to urobiť predsa nemohla. Premenili sa totiž v nádherné divé labute a s podivným krikom vyleteli zámockými oknami von ďaleko cez les i sad.

Bolo ešte skoro z rána, keď leteli okolo sedliackeho majetku, kde Elenka ešte ležala spiac v svojej postieľke; tam zakrúžili nad strechou, krútili dlhými krčkmi a bili krídlami, ale nikto toho nevidel a nepočul a tak museli zase ďalej, vysoko k oblakom, ďaleko do šireho sveta. Leteli k veľkému temnému lesu, ktorý sa tiahol až na breh morský.

Úbohá malá Elenka stála v sedliackej izbe a hrala sa so zeleným listom, lebo inej hračky nemala. Urobila dierku do listu a dávala sa ňou k slnku. A tu jej bolo, ako by videla jasné zraky svojich bratov, a kedykoľvek teplé lúče slnečné na líčku jej zaihrali, musela si spomínať na všetku ich lásku a ich bozky.

Deň sa po dni míňal. Keď vietor vanul ponad ružové kríky pred oknami, šepkal ružiam: „Kto je krajší než vy?“ Ale potom ruže zatriasli hlávkami a povedali: „Elenka je krajšia!“ A keď v nedeľu večer stará pani pred dverami sedela a v spevníku si čítala, tu obrátil vietor listy v knihe a povedal: „Kto môže byť teba pobožnejší?“ — „Elenka!“ odpovedal spevník, a čo spevník a ruže hovorili, to bola čistá pravda.

Keď Elenka mala 15 rokov, mala sa vrátiť domov. Ale keď kráľovná videla, aká je Elenka krásna, naplnilo sa jej srdce proti nej hnevom a zášťou. Bola by ju najradšej premenila tiež na divú labuť, ale toho sa predsa neodvážila, lebo kráľ si žiadal vidieť svoju dcéru.

Druhého dňa skoro ráno šla kráľovná do kúpeľa z mramoru vystavaného a mäkkými vankúšikmi a čarokrásnymi kobercami vystrojeného, vzala tri ropuchy, pobozkala ich a povedala prvej: „Sadni si na hlavu Elenky, akonáhle vstúpi do kúpeľa, aby sa stala taká hlúpa, ako ty!“ — „Sadni si jej na čelo!“ povedala druhej, „aby sa stala taká škaredá, ako ty, aby jej otec ju nepoznal.“ — „Spočín na jej srdci,“ povedala tretej, „a vdýchni jej zlobu, ktorá by i iným zlo pôsobila.“ Potom dala ropuchy do čistej vody, ktorá hneď ozelenela, zavolala Elenku, vyzliekla ju a nakázala jej, aby vstúpila do vody. Akonáhle sa Elenka ponorila, vložila jej jednu ropuchu do vlasov, druhú na čelo a tretiu na srdce; ale Elenka ako by toho ani nespozorovala, a sotva sa zase vzpriamila, plávali tri červené divé maky na vode. Keby žaby neboli bývali jedovaté a vybozkávané od bosorky, boli by sa premenili na tri ruže, ale stali sa kvetmi predsa, pretože ležali na hlave a na prsiach Elenky. Bola veľmi pobožná a nevinná a preto čary nemali moci nad ňou.

Keď to zlá kráľovná videla, natrela Elenku šľavou zo škrupín orechových, tak že bola celá čiernohnedá, krásnu tvár jej pomazala páchnucou masťou a rozstrapatila jej nádherné, dlhé vlasy, tak že nebolo možné poznať v nej krásnu, dobrú Elenku.

Keď otec ju takto uvidel, veľmi sa naľakal a s určitosťou vyhlásil, že nie je jeho dcérou. Nikto sa k nej nehlásil, len pes, ktorý ležal v dvore na reťazi, a lastovičky, ale to boli len úbohé zvieratá, ktoré museli mlčať.

Neborká Elenka plakala a myslela len na svojich jedenástich bratov, ktorí všetci zmizli. Zarmútená vykradla sa zo zámku a putovala celý deň cez polia a močiare, až prišla do veľkého lesa. Nevedela ani, kam chce, ale v svojom veľkom zármutku zatúžila po svojich bratoch, ktorí tiež ako ona, boli vyhnaní do šireho sveta; chcela ich teraz vyhľadať.

Nebola ešte dlho v lese, keď nastala noc. Poblúdila cele s cesty a nevedela kade kam. Tu si ľahla na mäkký mach, odriekala svoju večernú modlitbu a oprela hlavku na kmeň. Bolo cele ticho, vzduch bol mäkký a jemný, všade dookola v machu žiarili svetlušky, podobajúc sa zelenkastým plamienkom a keď sa Elenka poľahunky dotkla jednej vetvičky, padali jej žiarivé svetlušky ako hviezdny dážď do dlaní.

Celú noc sa jej snívало o jej bratoch. Hrali sa ako deti, písali diamantovými griflíkmi na zlaté tabuľky a prezerali si skvostnú knihu pohádok, ktorá stála pol kráľovstva, ale na tabuľky nepísali teraz už, ako kedysi, samé čiarky, ale smelé skutky, ktoré previedli, a všetko, čo videli a skúsili, a v knihe pohádok všetko ožilo: vtáci spievali, ľudia vystupovali z knihy a hovorili s Elenkou a s jej bratmi; ale keď sa list obrátil, skočili rýchlo zase naspäť, aby v obrázkoch nenastal neporiadok.

Keď sa prebudila, stálo slnko už vysoko na nebi. Elenka ho nemohla vidieť, lebo vysoké stromy rozkladali svoje konáre husto dookola. Ale lúče hrali tam hore ako zlatý flór, skvostná vôňa prúdila zo zelených listov a vtáci priskakovali bližšie, div sa Elenke na ruku neusadzovali. Počula vody šumieť, lebo v lese bolo dosť žriedel, ktoré stekali do jedného rybníka, na dne ktorého sa ten najkrajší piesok ligotal. Všade dookola bujnela živá húšťava, ale na jednom mieste urobili jelene veľký otvor a tým išla Elenka k vode, do ktorej sa zahľadela. Voda bola taká jasná, že keby vietor vetvami nehýbal, bola by musela veriť, že konáre a stromy sú na dne namaľované, tak znateľne sa každý lístok vo vode zrkadlil.

Ale sotva Elenka zbadala svoju vlastnú tvár, naľakala sa, taká bola tmavá a škaredá; ale keď svoju rúčku do vody zahrúžila a oči i čelo si pretrela, zabelela sa zase jej bieloskvúca pleť. Potom sa vyzliekla rýchlo zo svojich šiat a vošla do sviežej vody a nebolo krajšej princeznej na celom svete.

Keď sa zase obliekla a uplietla si dlhé vlasy, napila sa z jedného pramienka z dlane a začala blúdiť najtmavšou časťou lesa, bez toho, aby vedela, kam. Myslela na svojich bratov a na milého Boha, ktorý ich iste neopustí, a tu On, ktorý všelikým stromom rásť dáva, aby hladných nasýtil, ukázal jej tiež taký hojnými plodmi obťažený strom. Tam sa naobedovala, podoprela konáre, klesajúce pod ťarchou plodov a zašla ešte hlbšie do lesa. Koldokola bolo úplné ticho, tak že mohla počuť svoje vlastné kroky i každý list, na ktorý stúpila; nikde na okolí nebolo vidieť ani vtáčka, ani lúč neprenikal veľkými, hustými konármi stromov, vysoké kmene stáli tak husto pri sebe, že sa jej zdalo, keď hľadela priamo pred seba, ako by bola obklopená hustými mrežami brvien. Ach, taká samota tam bola, akej nikdy predtým nepoznala.

V noci sa zotmelo cele. Ani jediná svätajánska muška nezaligotala sa v machu a smutná ľahla si Elenka k spánku. A bolo jej ako by vrchovce kmeňov nad ňou stranou sa pošmykli a ako by milý Boh vľúdny okom na ňu sa díval, zatiaľ čo malí, svetlí anjeli nad jeho hlavou a pod jeho ramenami vykukovali.

Keď sa Elenka druhého dňa prebudila, nevedela, či sa jej to snívало, alebo to bola čistá skutočnosť.

Keď zase kus cesty popošla, stretla starú ženu s košíkom jahôd na ruke. Starenka jej dala hrst jahôd a Elenka sa jej pýtala, či nevidela jedenástich princov lesom uháňať.

„Nie,“ odpovedala starenka, „ale včera som videla jedenásť labutí so zlatými korunami na hlavách tu cez potok plávať.“

Doviedla Elenku kus cesty ďalej k nízkemu svahu, u jeho päty potok plynul. Stromy na brehu splietli dlhé svoje listnaté konáre, a keď následkom svojho prirodzeného rastu nemohli na seba dosiahnuť, tu vytrhli svoje korene zo zeme a viseli nad vody s konármi, do seba vpletenými.

Elenka sa rozlúčila so starenkou a išla pozdĺž potoka, až tam, kde ústil do šireho, otvoreného mora.

Nádherné modré more vystieralo sa teraz pred dievčatkom, ale nebolo na ňom ani jedinej lodi, ani jediného člňa; ako by sa mohla dostať ďalej? Pozorovala nespočetné kamene na pobreží vodou cele do guľata obrúsené. Sklo, železo a kamenie, krátko všetko, čo tam bolo naplavené, dostalo vodou, ktorá bola mäkkšia, než jej ruka, svoj tvar. Vtedy si Elenka pomyslela: „Neúnavne sa to valí a valí a tak sa pomaly všetko tvrdé vyrovná, chcem byť tiež taká neúnavná. Vďaka vám za toto naučenie, vy čisté, valiace sa vlny! Raz, to mi moje srdce vraví, ma donesiete k mojim bratom!“

Na vlhkej morskej trávě ležalo jedenásť bielych pier labutích, tie si zrovnala do kytice; triasli sa na nich kropaje vody, ale či to boli slzy, alebo rosa, to nikto nemohol rozoznať. Bolo pusto na brehu, ale ona toho necítila; lebo more jej poskytovalo neprestajnú zmenu scenérie. Keď veľký, čierny mrak tiahol nad vodou, bolo to, ako by more chcelo hovoriť: „Tiež mračiť sa viem!“ A potom zadul vietor a vlny sa penili a keď potom oblaky rudou žiarou zapla nuly a vietor sa utíšil, potom vyzeralo more ako lístok ruže, hneď bolo zelené, hneď biele, ale nech akokoľvek kľudne a pokojne more odpočívalo, predsa sa na brehu objavoval vždy nový ruch, voda sa dvíhala a klesala tíško ako prsia spiaceho dieťaťa.

Keď slnko bolo na západe, spozorovala Elenka jedenásť divých labutí so zlatými korunkami na hlavách, ako priletovali na pevninu, jedna za druhou plávala, tak že to vyzeralo ako dlhá, biela stuha. Vtedy vybehla hore na svah a za kriakom sa skryla. Labuti sa zniesli cele blízko k nej a bili svojimi veľkými, bielymi peruťami.

Sotva slnko zmizlo za obzorom, spadli im zrazu rúška labutie a stálo tam jedenásť krásnych princov, Elenkiných bratov. Elenka skríkla hlasne, lebo napriek tomu, že sa tak veľmi zmenili, predsa vedela hneď, že sú to oni, cítila, že to musia byť oni, a ponáhľala sa im v ústrety a okolo hrdla im padnúc, menovala ich podľa mien. A keď bratia svoju sestričku, ktorá v tej dobe tak vyrástla a skrásnela, videli a poznali, zaradovali sa veľmi. Smiali sa a plakali naraz a skoro sa spolu dorozumeli, aká zlá bola ich macocha na nich.

„My bratia,“ povedal najstarší z nich, „musíme lietať v tvaroch divých labutí, dokiaľ slnko na nebi svieti a len vtedy, keď zájde, dostávame zase svoju ľudskú podobu; a preto musíme vždy toho dbať, aby sme pred slnka západom vždy cítili pod nohami pevnú pôdu, lebo keby sme ešte v tej dobe hore pod oblakmi lietali, zleteli by sme v tvare ľudí dolu do hlbiny. Tu nebývame, ale tam za morom, kde je práve tak krásna zem, ako tu, ale cesta tam je veľmi ďaleká. Musíme lete cez veľké more a nestretneme žiaden ostrov na ceste, kde by sme mohli prenocovať. Len osamelý malý útes skalný vyčnieva z vln, práve tak

veľký, že v hustom zhľuku jeden popri druhom si tam môžeme odpočinúť; pri prílive strieka voda nad nami, ale i tak sme milému Bohu za to povďační. Tam prenocujeme v svojej ľudskej podobe, bez ktorej by sme svoju drahú vlasť ani vidieť nemohli, lebo dva najdlhšie dni potrebujeme k letu. Len raz za rok je nám dovolené, navštíviť domov, tam smieme jedenásť dní zostať a preletieť veľký les, v ktorom môžeme vidieť zámok, v ktorom sme sa narodili a kde náš otec býva, ako aj vysokú kostolnú vežu, u ktorej spí naša milovaná matka, k večnému snu pochovaná. Tam sa nám zdá, ako by stromy a kry boli nám naklonené, tam uháňajú kone cez ďaleké roviny, ako sme to vidali v svojej mladosti, tam spievajú uhliari svoje staré piesne, pri ktorých sme v detstve tancovali; tam nás to vždy zase ťahá a tam sme i teba našli, sestrička naša drahá! Dva dni smieme tu ešte zostať, potom musíme zase ďaleko za more do onej nádhernej zeme, ktorá však nie je naším domovom. Ako máme však teba vziať so sebou, keď nemáme ani lodi, ani člnka?“

„Čo môžem urobiť, aby som vás vyslobodila?“ pýtala sa sestra. Zabávali sa spolu skoro celú noc, len málo hodín zniesol sa spánok nad ich očami.

Elenka sa prebudila šumotom krídel labutí, ktoré nad ňou zašumeli, na labuti zase premenení bratia krúžili vo veľkých oblúkoch vždy vyššie a vyššie, až celkom zmizli. Ale jeden z nich, ten najmladší, zostal so sestrou. Položil hlavu na jej lono, ona hladkala jeho peruti a zostali celý deň spolu. K večeru prileteli zase ostatní a sotva slnko zapadlo, stáli tam zase v svojej prirodzenej podobe.

„Zajtra zase odletíme odtiaľto a nesmieme sa po celý rok vrátiť, ale teba tu nechať nemôžeme! Máš odvahu ísť s nami? Moja ruka je dosť silná, aby ťa preniesla cez les, či by krídla nás všetkých nemali silu, aby more s tebou preleteli?“

„Áno, vezmite ma so sebou!“ povedala Elenka.

Celú noc strávili tým, aby z pružných vrbových prútikov a tuhých trstín uplietli veľkú sieť. Do tej si Elenka ľahla, a keď slnko vyšlo, a bratia zase boli na labuti premenení, tu uchytili sieť svojimi zobákmi a vyleteli s drahou sestrou, ktorá tíško spala, vysoko do oblakov. Slnčné lúče padali jej priamo do tváre; tu sa vzniesla jedna z labutí nad jej hlavu, aby ju zatienila svojím krídlom.

Keď sa Elenka prebudila, boli už ďaleko vzdialení od zeme, a ona myslela, že ešte sníva, tak sa jej to zdalo čudné, že tak vysoko letela unášaná nad morom vzduchom. Vedľa nej ležala kytička zrelých jahôd a viazanička vonných korienkov, tieto zobral najmladší brat a jej ich tam položil. Usmiala sa naň vďačne lebo ho dobre poznala; on to bol, ktorý letel nad ňou a ju svojou peruťou zabláňal.

Boli teraz tak vysoko, že prvá loď, ktorú pod sebou uvideli, vyzerala ani čajka, na vode ležiaca. Vysoko ako hora stál veľký oblak za nimi a na tomto pozorovala Elenka svoju vlastnú tónu i tónu jedenástich bratov. Bol to krásny obraz, akého dosiaľ nevidela. Ale pomaly, keď slnko vyššie vystupovalo, a mrak ďalej za nimi zostal, zmizol tento obraz tône, spejúci za nimi.

Po celý deň leteli bez zastavenia ako šíp vzduchom, ale šlo to predsa pomalšie, než inokedy, lebo museli niesť sestru. Strhla sa búrka a večer sa blížil. S úzkosťou pozorovala Elenka, ako slnko viac a viac klesá a dosiaľ nebolo po osamelom útese v mori ani stopy. Zdalo sa jej, ako by labuti robili rýchlejšie údery svojimi krídlami, ach, ona bola vinná, že nemohli rýchlejšie napred! Sotva by slnko zapadlo, museli by sa zase stať ľuďmi a tak sa zrútiť do mora a utonúť. Tu sa modlila z najhlbšieho srdca k milému Bohu a prosila o pomoc; ale dosiaľ nebolo útesu nikde vidieť, skôr čierny mrak sa vždy približoval a silné nárazy víchru hlásali búrku. Oblaky sa zliali a jedinú zmarom hroziacu spúšť, ktorá sa ako olovo šinula napred; blesk križoval blesk.

Teraz slnko dostihlo skoro už hladiny vodnej; Elenke srdce búchalo. Vtedy labuti leteli tak rýchlo dolu, že myslela, že sa už nadol zrúti; ale nebolo tomu tak, zase sa vznášali ďalej. Slnko sa už skoro do polovice vln pohrúžilo, keď uvidela malý útes pod sebou. Nebol väčší než tuleň, ktorý svoju hlavu ponad vodu vystrčil. Slnko rýchlo zapadalo; teraz blysol už len užučky pruh jeho nad obzor, v tom sa dotkli ich nohy pevnej zeme, a slnečné svetlo zhaslo ako posledná iskierka dohárajúceho papiera a bratia oblapiac sa ramenami, ostali okolo nej, ale viac miesta než práve pre ňu a bratov na útese nebolo. Vlny hučali dookola a zrážali sa nad ich hlavami, nebo planulo ako by stálo v plameňoch, a rana hromu za ranou sa rozliehala. Ale sestra a bratia sa držali za ruky a spievali žalmy, z ktorých čerpali útechu i odvahu.

Keď svitalo, bol vzduch čistý a tichý, a sotva slnko vyšlo, leteli labuti s Elenkou zase ďalej. More sa ešte dulo, tak že hore nad morom plávajúcim sa zdalo, ako by biele peny na temnozelenom prúde boli milióny labutí na vode plávajúcich.

Keď slnko vystúpilo vyššie, spozorovala Elenka vo vzduchu, plávajúc pred sebou kraj hornatý s lesknúci sa končiarmi ľadovými a ich stredom rozprestieral sa zámok niekoľko míľ dlhý a s niekoľkými radmi stĺpcov nad sebou. V hĺbke vlnili sa palmové lesy a vzácné kvety, veľké ako mlynské kolesá. Elenka sa pýtala, či táto zem je cieľom ich cesty, ale labuti len potriasali hlavami; lebo to čo videla, bol nádherný, neprestajne sa meniaci oblakový zámok víly Fata Morgany. Tam nesmel nikto z ľudí prísť. Elenka oči od neho neodvrátila a tu sa zrazu hory, lesy a zámok od seba zrútili a miesto nich stálo tam dvadsať pyšných chrámov, všetky rovnaké s vysokými vežami a gotickými oknami. Zdalo sa jej, že počuje hlas organu, ale čo počula, bol len hlas hromu a hučanie mora. Už bola cele blízko ku kostolom, ale v tom sa tie premenili na loďstvo, pod ňou plynúce, a keď sa zase pozrela dolu, boli to len morské hmly, nad vodou sa ťahajúce.

Večná zmena sa naskytovala jej očiam, ale v tom už uvidela skutočnú zem, ku ktorej smerovali. Tam dvíhali sa nádherné, modré hory s cédrovými lesami, zámkami a mestami a dlho pred slnka západom sedela Elenka na skale pred veľkou jaskyňou, obrastenou jemnými úponkovitými rastlinami; vyzeralo to, ako by to boli tkané koberce.

„Teraz uvidíme, čo sa ti bude dnes v noci snívať,“ povedal k nej najmladší brat a ukázal jej spálňu.

„Daj nebo, aby sa mi snívalo, ako by som vás mohla oslobodiť,“ povedala ona. Táto myšlienka ju neprestajne zamestnávala, modlila sa vrúcne k Bohu o pomoc, ba i v spánku modlila sa v duchu ďalej. Tu jej bolo, ako by letela vysoko vzduchom k oblačnému zámku víly Fata Morgany a ako by jej víla vychádzala v ústrety, krásna a žiarivá a predsa len starénka z lesa podobná, ktorá jej dala jahody a rozprávala jej o labutiach so zlatými korunami.

„Tvoji bratia môžu byť vykúpení,“ vravela, „ale či tiež máš odvahu a vytrvalosť k tomu? Voda je síce tiež mäkkšia, než tvoje rúčky a predsa kameň pretvorí, ale nepocíti bolesti, ktorú by tvoje rúčky vytrpieť museli, voda nemá srdce a nepocíti úzkosti a muky, ktoré ty musíš vytrpieť. Vidiš tu tie prhlávy v mojej ruke? Toho druhu ich mnoho rastie v okolí jaskyne, v ktorej spíš. Len tieto a ktoré z hrobov na cintoríne rastú, sú tie pravé; to si dobre zachovaj! Len tie musíš trhať, i vtedy, keby sa ti pluzgiere na rukách urobili. Potom musíš prhlávy nohami trhať. Potom dostaneš ľan, z ktorého jedenásť pancierových košiel s dlhými rukávmi naplietť a ušiť musíš. Tieto hod na jedenásť labutí, a kúzlo bude zrušené. Ale pamätaj si dobre, že od počiatku tejto práce až do okamihu, kedy ju skončíš, čo by i roky to boli, ani slovíčka nesmieš prehovoriť; prvé slovo, ktoré by splynulo s tvojich pier, prešlo by ani smrtiaci dýka srdcom tvojich bratov. Na tvojom jazyku visí ich život, to si dobre pamätaj!“

Víla sa dotkla Elenkinej ruky prhlavou, ruka zahorela pod ňou ani oheň, takže Elenka sa prebudila. Bol jasný deň a práve na mieste, kde spala, ležala prhláva, ktorú vo sne videla. Vtedy padla na kolená, ďakovala milému Bohu a vyšla z jaskyne, aby hneď s prácou svojou začala.

Oboma rukami zasiahla do škaredých prhláv, ktoré ju pálili ako oheň, a skoro boli jej ruky i ramená plné veľkých pluzgierov; ale rada to chcela vytrpieť, len aby tam svojich bratov mohla vykúpiť. Potom začala prhlávy trhať i bosými nohami a začala z nich priať zelený ľan.

Po západe slnka prišli bratia a veľmi sa naľakali, keď zistili, že Elenka onemela. S počiatku mysleli, že je to nové kúzlo ich macochy, ale keď videli jej ruky, pochopili, že sa to deje k vôli nim. Najmladší brat začal plakať a kam slzy jeho padli, tam nepocítila Elenka žiadnej bolesti a pluzgiere zmizli.

Celú noc strávila prácou; lebo nenachádzala pokoja, dokiaľ by bratov nevykúpila; celý druhý deň za neprítomnosti bratov sedela o samote, ale nikdy jej čas tak rýchlo nemíňal. Jedna pancierová košeľa bola už hotová a hneď začala s druhou.

Zrazu zaznel lovecký roh na horách. Zachvátil ju strach, lebo zvuk sa vždy viac a viac blížil. Teraz počula i brechot psov a rýchlo zbehlá do svojej jaskyne, zviazala prhlávy, ktoré už nazbierala a nalámala, do viazaničky a posadila sa na ňu. Zrazu vyskočil z húšťavy veľký pes a hneď za chvíľu boli všetci poľovníci okolo jaskyne zhromaždení a najkrajší z nich bol kráľ tejto zeme. Pristúpil k Elenke, jakživ nevidel krajšieho dievčaťa.

„Ako si sa dostala sem, krásna žena?“ pýtal sa. Elenka len potriasla hlavou, veď nesmela hovoriť, lebo tu išlo o vykúpenie a život jej bratov. Ale ruky svoje skryla pod zásterou, aby kráľ nevidel, čo musí vytrpieť.

„Pod' so mnou,“ povedal kráľ, „tu zostať nesmieš. Keď si taká dobrá, ako si krásna, chcem ťa obliecť do hodvábu a zamatu, vsadím ti zlatú korunu na hlavu a budeš bývať v mojom najkrajšom zámku.“ A s tým ju podvihol na svojho koňa. Ona plakala a zalamovala rukami, ale kráľ povedal: „Chcel len tvojmu dobru a raz mi za to budeš ďakovať.“ Potom išiel tryskom do hôr, niesol ju pred sebou na koni a lovci uháňali bystro za ním.

Keď slnko zapadlo, ležalo nádherné mesto kráľovské so svojimi chrámami a palácmi pred nimi a kráľ si odviezol Elenku na svoj zámok, kde vo vysokých mramorových sieňach nádherné vodojemy šumeli a kde steny a múry boli bohato ozdobené maľbami. Ale ona nemala pre to zmysel, len plakala a trúchlila. Bez vôle dala sa komorným obliecť do kráľovských šiat, naplietť si perál do vlasov a navliecť si rukavice na popálené ruky.

Ako tam stála v plnej nádhere, bola tak oslnivo krásna, že dvor sa ešte hlbšie pred ňou uklonil a kráľ si ju zvolil za svoju nevestu, hoci arcibiskup hlavou vrtel a šuškal, že tá krásavica z lesov je iste len bosorka, ktorá zrak kráľov zaslepuje a srdce mu poblázni.

Ale kráľ toho nedbal, kázal, aby hudba zaznela, a aby boli donesené najvzácnejšie pokrmy, a aby najkrajšie dievčatá pred ňou tancovali, a potom ju nádhernými sadmi odvedli do nádherných komnát. Ale ani úsmev neobjavil sa jej na tvári, ani v očiach, ktoré javili len nekonečný žal. Teraz otvoril kráľ hneď vedľa jej komnaty tesnú malú komôrku, kde mala spať; táto bola ovešaná najdrahocenejšími zelenými kobercami a na vlas sa ponášala na jaskyňu, kde kráľ Elenku našiel. Na zemi ležalo niečo ľanu, ktorý už bola upriadla z prhláv, a pod prikrývkou ležala už jedna hotová pancierová košeľa. Všetko to bol vzal jeden z lovcov so sebou ako zvláštnu pamiatku.

„Tu sa môžeš myslou vrátiť do svojho bývalého domova,“ povedal kráľ. „Tu máš prácu, ktorou si sa zamestnávala. V terajšej nádhere ťa poteší, keď si kedy-tedy spomenieš na onú dobu.“

Akonáhle Elenka uvidela, čo jej tak ležalo na srdci, zahrál úsmev okolo jej úst a krv sa jej vrátila do líc. Myslela na vykúpenie svojich bratov, pobožkala kráľovi ruku a on ju privinul k srdcu a kázal všetkými zvonmi ohlásiť svoju svadbu. Krásna, nemá žena z lesa bola teraz kráľovnou v zemi.

Arcibiskup síce našepkával kráľovi zlé slová do ucha, ale tie neprenikli k jeho srdcu a bola svadba. Arcibiskup sám musel Elenke na hlavu korunu vsadiť. Tu jej vtisol tenkú obrúčku koruny tak hlboko do čela, že ju to iste zbolelo, ale ona necítila žiadnej bolesti telesnej, lebo o mnoho užšia obrúčka tisla jej srdce, a to bola starosť o bratov. Ale zostali naďalej nemé jej ústa, lebo jediné slovíčko mohlo bratov pripraviť o život. Ale z jej očí hovorila vrúcna láska k dobrému, krásnemu kráľovi, ktorý všetko robil, aby ju potešil. Deň za dňom mala ho radšej a želala si z celého srdca, aby sa mu mohla zdôveriť a vyžalovať. Ale to práve nesmela. A tak v noci od neho ukradomky odchádzala do svojej tichej komôrky, ktorá bola upravená ako jaskyňa a plietla tam jednu pancierovú košeľu za druhou; ale keď došlo na siedmu, už nemala ľanu.

Ako vedela, rástli prhlavy, ktoré jedine mohli potrebovať, na cintoríne, a ona ich musela sama natrhať; ako to len mala urobiť?

„Ale čo je všetka bolesť na rukách v porovnaní s mukami, ktoré v srdci trpím?“ myslievala si. „Ale ja sa toho musím odvážať a dobrý Boh mi iste pomôže!“ S úzkosťou, akoby niečo zlého zamýšľala, vkradla sa v lunojasnej noci do záhrady a šla dlhým stromoradiem a osamelými ulicami na cintorín. Tam videla ako na jednom z najširších kameňov náhrobných sedia v kruhu hnusné, staré bosorky. Vyzliekli sa zo svojich handár, ako by sa chceli kúpať a hrabali dlhými chudými prstami v sviežich hrobchoch, vyťahovali z nich mŕtvolu a jedli ich mäso. Elenka musela prejsť blízko nich a tu upierali na ňu oči. Elenka sa však ticho modlila, zbierala prhlavy a vrátila sa s nimi na zámok.

Jediný človek ju videl, totiž arcibiskup. On ešte bdel, keď všetci spali. Teraz myslel, že mal pravdu, keď tvrdil, že nie je u kráľovnej všetko tak, ako by malo byť. Bola naozaj bosorka a preto zmútila kráľa i celý národ.

Druhého dňa rozprával kráľovi v kostole, čo videl a čoho sa obával, ale zatiaľ čo jeho sväté slová plynuli z úst, potriasali vyrezávaní svätí anjeli hlavami, ako by chceli riecť: „Elenka je nevinná!“ Arcibiskup si to však vykladal ináč, tvrdiac, že tak svedčia proti kráľovnej a že potriasajú hlavami nad jej hriechmi. Vtedy stiekli kráľovi dve veľké slzy dolu lícami a s ťažkými pochybnosťami v srdci odišiel domov. Nasledujúcej noci robil, ako by spal, a tu spozoroval, ako Elenka vstala a sa vzdialila. To sa opakovalo každej noci a kráľ vždy šiel za ňou a videl, ako vždy potom v komôrke svojej zmizla.

Každým dňom sa tvár jeho zachmurovala viac. Elenka to dobre videla, ale nechápala prečo. Chovanie sa kráľa pôsobilo jej úzkosť, ale ešte väčšiu cítila v srdci pre svojich bratov. Na kráľovský zamat a purpur tiekli jej slzy, ležali tam ako iskriace sa diamanty a všetci, ktorú túto bohatú nádheru videli, žiadali si tiež byť kráľovnou. Zatiaľ blížila sa jej práca ku koncu, chybovala jej len jediná pancierová košeľa. Ale nemala už ľanu a ani jedinej prhlavy. Raz, ešte len jediný raz musela na cintorín, aby niekoľko ich natrhala. S veľkou úzkosťou pomýšľala na tú osamelú púť a na tie strašné bosorky; ale jej vôľa bola práve tak neochvejná, ako jej dôvera v Boha.

Elenka šla. Ale kráľ a arcibiskup ju nasledovali. Videli, ako vchádza do vrát cintorína, ako v nich mizne, a keď pokročili bližšie, uvideli bosorky na hrobných kameňoch práve tak, ako ich Elenka vídávala. Vtedy kráľ v úzkosti sa obrátil, lebo sa domnieval, že ona je medzi nimi, ona, ktorej hlava na jeho hrudi odpočívala.

„Ľud sám nech vysloví rozsudok!“ povedal, a ľud ju odsúdil k upáleniu na hranici.

Z nádherných komnát bola teraz odvečená do tmavej vlhkej diery, kde vietor prefukoval mrežami. Miesto zamat a hodvábu dali jej viazanicu prhlav, ktoré nazbierala, na tie musela hlavu položiť, a tvrdé pálivé košeľe pancierové mali jej byť lôžkom i prikrývkou. Ale nemohli jej dať nič milšieho. Chopila sa hneď svojej práce a modlila sa vrúcne k Bohu. Na uliciach sopliaci spievali posmešné pesničky o nej, nikto ju ani vlúdnym slovom nepotešil.

Tu k večeru zrazu udrela labutia peruť na mreže. Bol to jej najmladší brat, ktorý konečne sestru našiel.

Zaplakala hlasne radosťou, hoci vedela, že budúca noc bude jej noc posledná, ale teraz i jej práca skoro bude skončená a bratia sú na blízku. Teraz prišiel i arcibiskup, aby s ňou strávil jej posledné chvíle, lebo bol to kráľovi prisľúbené. Ale Elenka zavrtila hlavou a prosila ho pohľadom a posunkom, aby zase odišiel. Lebo Elenka v tejto noci musela ukončiť svoju prácu, ináč by bolo všetko márne — všetko, bolesť, slzy i bezsenné noci. So zlými slovami vzdialil sa arcibiskup, ale úbohá Elenka vedela dobre, že je nevinná.

Malé myšky behali po dlážke a prinášali jej prhlavy k nohám, aby jej tiež trochu pomohli; drozd si sadol na mrežu okna a spieval celú noc tak krásne a veselo, ako len vedel, aby Elenka nestratila odvahy.

Hodinu pred východom slnka, sotva sa briezďilo, objavilo sa dvanásť bratov pred zámkom a žiadali, aby boli pripustení ku kráľovi. Ale bolo im odpovedané, že je to nemožné, že je vraj ešte noc, kráľ

spí a nesmie byť prebudený. Ale bratia prosili a hrozili, až prišla stráž, ba i kráľ sa dostavil a pýtal sa, čo znamená ten krik a hluk. Ale v tej chvíli slnko vyšlo a bratov už nebolo vidno, len nad zámkom odletelo jedenásť divých labutí.

Z brán mestských valil sa teraz všetok ľud, aby videl, ako budú bosorku páliť. Chudý kôň tiahol vozík, na ktorom Elenka sedela. Obliekli ju do sukne z domáceho hrubého plátna, jej nádherné, dlhé vlasy splývali jej rozpustené dolu s krásnej hlavy, jej líca boli na smrť bledé, pery sa pohybovali v tichej modlitbe, a jej prsty dosiaľ plietli zelený ľan. Ani na ceste k popravisťu neprerušila svoju prácu, lebo desať košiel pancierových ležalo hotových u jej nôh a na jedenástej plietla so zimničnou pilnosťou.

„Hľadajte na bosorku, ako mrmle čosi pred sebou! Ani spevníka v ruke nemá, sedí tam len so svojimi hnusnými kúzlami. Mali by sa jej roztrhať na tisíc kusov!“

Všetko sa tislo k nej a chcelo jej dielo z rúk vytrhnúť — v tom priletelo jedenásť divých labutí, sadlo si dookola na voz a bilo veľkými bielymi perutami. Zástup ľudí naľakano ustúpil.

„To je znamenie z neba, že je nevinná!“ šepkali poniektorí, ale neodvážili sa to vysloviť nahlas.

Teraz ju vzal šarha za ruku. Tu ona v najväčšej súre hodila jedenásť pancierových košiel na labuti a hneď stálo okolo nej jedenásť krásnych princov. Ale ten jedenásty mal labutie krídlo miesto ramena, lebo práve na jedinej košeli, ktorá nebola cele hotová, chyboval ešte rukáv.

„Teraz môžem hovoriť,“ vravela. „Som nevinná!“ A ľud, ktorý videl, čo sa stalo, klaňal sa pred ňou ako pred svätou. Ale ona klesla v mdlobe do náručí svojich bratov, tak ju napätie, úzkosť a bolesť dojali.

„Áno, ona je nevinná!“ povedal najstarší z bratov a teraz rozprával všetko, čo sa stalo a medzitým čo rozprával, rozšírila sa okolo vôňa ako z milióna ruží; lebo každé poleno hranice dostalo korene a vyhánalo konáre. Teraz tam stálo celé vonné krovisko vysoko a plne pokryté červenými ružami. Ale najvyššie sedela veľká, biela, svietiaci kvetina, ktorá žiarila ani hviezda, túto si odtrhol kráľ a položil ju na prsia Elenkine. A ona sa prebudila s mierom a blaženosťou v srdci.

A všetky zvony chrámové začali samé od seba zvoniť; vtáci prilietali v zástupoch a bol to svadobný sprievod k zámku, tak krásny, akého posiaľ žiaden kráľ ešte nevidel.

Čo otec robí, vždy je dobré

Teraz vám budem rozprávať poviedku, ktorú som počul, keď som bol ešte malý chlapec a kedykoľvek si od tej doby na ňu spomeniem, zdá sa mi byť vždy krajšia. Je to s rozprávkami práve tak, ako s niektorými ľuďmi, bývajú vekom vždy krajší a je to tak milé!

Bol si, čitateľu, iste tiež už na vidieku a videl tam pravý sedliacky majetok? Na slamenej streche rastie byť a mach, bocianie hniezdo visí na hrebeni strechy — pravda ani bocian nesmie tam chybovať. Steny sú krivé, okná nízke a len jedno z nich možno otvárať. Pec vyčnieva ako malé, tučné brucho z múru a orgován sa skláňa ponad plot, pri ktorom je močiar s kačicami pod zakrpatenou vrbou. Okrem toho býva tam tiež pes na reťazi, ktorý breše na každého bez výnimky.

Práve taký sedliacky majetok stál na vidieku a v ňom bývali starí ľudia: sedliak a jeho žena. Mali málo majetku, ale mysleli, že by sa mohli predsa ešte bez jedného zaobiť, totiž bez koňa, ktorý sa pásol na kraji priekopy pri ceste. Na tomto koni jazdieval otec do mesta, susedia si ho časom vypožičali, splácajúc podobnými drobnými službičkami. Ale sedliak a sedliacka mysleli, že by to bolo predsa užitočnejšie, keby koňa predali alebo vymenili za niečo, čo by im mohlo poskytovať ešte väčšie výhody. Ale čo by to len mohlo byť?

„Tomu ty, starký, najlepšie budeš sám rozumieť,“ povedala sedliacka. „Je práve výročný trh v meste, dôjdi tam a predaj koňa, alebo ho vymeň, čo ty urobíš, tu bude vždy dobré!“ Potom mu uviazala nákrčník, lebo to vedela urobiť lepšie než on. Urobila mu pekné dva konce, vyzeralo to tak pekne figliarsky. Potom prešla plochou dlaňou jeho klobúk, aby tam ani prášku nezostalo, pobozkala ho na teplé ústa, a on potom odišiel na koni, ktorý mal byť predaný alebo vymenený.

„Veď hej, tatko sa v tom vyzná najlepšie,“ zašepkala si sama pre seba.

Slnko pieklo na bezmračnom nebi, na ceste sa hrozne prášilo, lebo išlo tade mnoho ľudí, ktorí sa tiež vybrali na trh, na vozoch, na koňoch, alebo šli tiež pešo; bez jediného stromu tiahla sa cesta do ďaleka.

Medzi tými, ktorí išli pešo, bol tiež muž, ktorý hnal kravu pred sebou. Krava bola taká pekná, ako len krava byť môže. Vtedy si pomyslel sedliak: „Iste dáva dobré mlieko; kravu za koňa by bola iste dobrá výmena!“

„Počujže, ty s tou kravou, navrhoval by som ti niečo,“ zavolať. „Vidíš, kôň stojí viac než krava, ale mne je to jednotajné, pretože krava je zase užitočnejšia! Zrobíme výmenu?“

„S radosťou!“ povedal muž s kravou a tak si obidvoje vymenili. Keď sa tak stalo, mohol sa sedliak zase obrátiť a ísť domov, veď už vykonal, čo chcel. Pretože však zamýšľal ísť na trh, chcel tam byť skutočne, trebárs by sa tam len tak pozrel, a tak išiel i so svojou kravou ďalej. Ponáhľal sa čo mohol a kravu hnal pred sebou. Po krátkej dobe stretol muža, ktorý viedol ovcu na predaj. Bola to plná, dobre vykŕmená ovca s hustou, vlnitou srstou.

„Tú by som rád mal,“ myslel si sedliak, „pri priekope by mala trávy dosť a v zime by sme ju mohli vziať do izby. Vlastne by to bolo správnejšie, aby sme miesto kravy ovcu držali.“

„Počuj, nevymeníme si tie zvieratá?“ pýtal sa muža s ovcou. Ten prirodzene hneď súhlasil, výmena bola vykonaná a teraz kráčal sedliak s ovcou ďalej.

Tu spozoroval na chodníčku do cesty vedúcom muža nesúceho pod pazuchou veľkú hus.

„Do paroma, je to krásna hus, ktorú máš!“ oslovil náš sedliak muža. „To bude peria a masti a ako by sa v našej močiarine pekne vynímala! To by bolo niečo pre mamu, ako by mohla využívať všetky odpadky, vždy hovorila: Keby som len mala hus na kŕmenie! Teraz by ju mohla mať a bude ju tiež mať! Chceš meniť? Dám ti ovcu za hus a ešte ti pekne poďakujem!“

Muž pravda zvolil k výmene a tak dostal sedliak hus. Bol už dosť blízko mesta a stisk na ceste bol vždy väčší a väčší. Hemžilo sa to ľuďmi a dobytkom na ceste i v priekopách a u mýta sa tiesnil zástup na zemiakové pole výberčieho, kam tento priviazal svoju sliepku, aby sa mu v tom zmätku nestratila. Bola to pekná sliepka, s krátkymi perami na chvoste a škúlila na jedno oko. „Kdák, kodkodák!“ hovorila, ale čo si pri tom myslela, to nemôžem povedať, milé dieťa; keď však sedliak sliepku uvidel, pomyslel si: „To je najkrajšia sliepka, akú som kedy videl, tá je ešte krajšia než kvočka pána farárova. Tú by som chcel mať! Sliepka si vždy nájde zrnko, netreba sa vôbec o ňu starať. Myslím, že by to bola dobrá výmena, keby som ju dostal za hus. — „Hoj, vy tam! Nevymeníme si tie zvieratá?“ pýtal sa výberčieho.

„Výmena? To by nebolo zlé!“ povedal tento. A tak si to vymenili. Sedliak dostal sliepku a výberčí dostal hus.

Sedliak dobre svoj čas využíval. Čo všetko už vykonal! Teplo bolo a on bol ustatý ako sa patrí. Pohár pálenky a kus chleba bol si už podľa svojej mienky plne zaslúžil a keď stál práve pred hostincom, chcel vojsť, ale v tejszej chvíli vyšiel odtiaľ paholok s plným vrecom na chrbte.

„Čo to nesieš?“ pýtal sa sedliak.

„Zhnité jablká.“ odpovedal tento. „Plné vrece pre prasce.“

„Plné vrece jablák! Aké to množstvo! To by sa čudovala moja starká! Minulého roku mali sme z našej starej jablone pri humne jediné jablíčko, to sme schovávali a stálo na skrini, až zhnilo. Ukazuje to

vždy na akýsi blahobyť v dome, hovorieva matka. Ale toto by len bol blahobyť, žičil by som jej taký pohľad!“

„Čo by si mi dal za to vrece?“ pýtal sa paholok.

„Dal? Vezmi si moju sliepku.“

A tak zamenil sliepku za vrece jablák a vstúpil s týmto do krčmy. Oprel vrece o vykúrené kachle, čoho si ani nevšimol. V izbe bolo mnoho cudzincov, konských kupcov, paholkov, a tiež dvaja Angličania. Títo sú všetci tak bohatí, až sa im peniaze z vreciek tisnú, a radi uzavierajú stávky, čo je ich najväčšou zábavou, ako uvidíš.

„Ssss... ssss...“ čo to znelo tak čudne od kachiel? To sa jablká začali piecť.

„Čo je to?“ pýtali sa všetci odrazu.

A tak sa potom dozvedeli hneď celú udalosť, od koňa, ktorý bol za kravu vymenený, a ďalej, až to došlo na zhnité jablká.

„No, počkaj, žena ťa vybije, až prídeš domov!“ povedali Angličania, „tým si môžeš byť istý!“

„Čo? Vybije? Pobožká ma pekne a povie: Čo tatko robí, vždy je dobré!“

„Stavme sa!“ povedali Angličania. „Dostaneš zlata viac než dost, keď vyhráš!“

„Nuž, ja budem spokojný!“ povedal sedliak. „Ja však nemám, čo by som za seba do stávky dal, len tieto zhnité jablká!“

„Platí!“ zavolali Angličania a tým bola stávka uzavretá. Potom bol objednaný i povoz hostinského a sedliak so zhnitými jablkami i Angličania vyšli do dediny a čoskoro boli pred domom sedliakovým.

„Dobrý večer, mamička!“

„Dobrý večer, starký!“

„Tak som to už vymenil!“

„Nuž, veď ty tomu rozumieš!“ povedala sedlička, objímajúc sedliaka; ani vreca ani Angličanov sa ešte ani nevšimla.

„Vymenil som teda koňa za kravu!“

„Bohu vďaka!“ povedala žena, „teraz môžeme variť z múky a na stôl môže prísť i maslo i syr. To bola dobrá výmena!“

„Ale potom som vymenil kravu za ovcu.“

„To bolo ešte lepšie, ty myslíš vždy na všetko! Pre ovcu máme krmu dosť. Budeme mať ovčie mlieko a syr a vlnené pančuchy a nočné kabátiky. Krava nedáva vlny, lebo stráca chlpy.“

„Ale ovcu som vymenil za hus.“

„Tak si predsa toho roku pochutnáme na martinskej husacine. Ale starký, ty vždy myslíš na to, ako by si mi radosť urobil. To bol výborný nápad! Hus priviažeme vonku na povraz a do Martina môže sa ešte vykrmieť.“

„Ale, starká, hus som vymenil za sliepku.“

„Za sliepku? Tiež dobrá výmena! Sliepka kladie vajcia, liahne ich, budeme mať kuriatka, ba celý slepačí dvor. Ten som si v duchu už dávno žiadala.“

„Ale sliepku som vymenil za vrece zhnitých jablák.“

„Teraz ťa predsa musím vybozkať!“ zavolala žena plná radosti. „Ďakujem ti, najdrahší môj mužíček, a hneď ti musím niečo rozprávať. Keď si dnes ráno odišiel, rozmýšľala som, čo by som ti uvarila dobrého, až prídeš domov. Vajcia s pažitkou! Vajcia som mala, ale pažitky nie. Preto som zašla tu vedľa do školy, viem určite, že jej tam majú dosť. Ale pani je lakomá, hoci to nedáva znať. Prosila som ju, aby mi požičala trochu pažitky. Požičať? povedala, v našej záhrade nič nerastie, ani zhnité jablčko nie, ani to by som vám nemohla požičať. A ja jej teraz môžem požičať nie jedno, ale celé vrece! To ma teší, otecko.“ A dala mu pekný bozk práve na ústa!

„To sa mi páči,“ povedali Angličania jednohlasne, „čím ďalej, tým viac s kopca, ale vždy rovnako veselo! To stojí veru za peniaze!“

A potom vyplatili sedliakovi, ktorý nebol pobitý, plnú misu zlatiek na stôl. — Pravda, vždy sa to vypláca, keď žena uzná, že tatka je najmúdrejší, a keď vyzná, že to, čo on robí, je vždy dobré.

Hľa, to je moja poviedka!

Počul som ju ako chlapec, teraz si ju ty tiež počul, a vieš, že všetko, čo otec robí, je vždy dobré.

O korenárovej nočnej čiapke

V Kodani je ulica, ktorá sa menuje „domčeková“. Označenie toto býva však dosť komolené, lebo sa podľa malých domčekov pôvodne menovala menom nemeckým, ktoré v ústach ľudu bolo zmenené. Za starých čias — je tomu už mnoho, mnoho rokov — neboli tie domčeky iné, než drevené budy, asi také, ako tu i tu sa ešte na trhoch stavajú. Pravda, boli o niečo väčšie a mali okná, ich tabuľky však boli z rohoviny alebo z kožík zvierat, lebo vo vtedajších časoch bolo sklo vo všetkých domoch vec veľmi vzácna a drahocenná. Ale tomu je už veľmi dávno, že i dedkov dedko to dávnymi časmi nazýval, keď o tom rozprával. Je tomu už niekoľko sto rokov.

Kodaňský obchod bol vtedy ovládaný bohatými obchodníkmi brémskymi a lubeckými; oni sami sem neprichádzali, ale posielali sem svojich predavačov. Títo bývali v drevených búdach v „domčekovej ulici“ a predávali pivo a korenie. Nemecké pivo bolo vtedy znamenité a bolo ho mnoho druhov: brémske, emžské — i brunšvícky ležiak, a potom rozličné korenia, d'umbier, aníz, šafran a najmä čierne korenie (piepor). Toto bolo najdôležitejšie a preto nemeckí predavači v Dánsku sa volali „korenári“. A to bolo podivné, že týmto ľuďom vo vlasti bolo uložené za povinnosť, že sa v Dánsku nesmú oženiť. Mnohí z nich tak ostareli: boli nútení sami si obstarávať domácnosť, posteľ postierať, oheň zakúriť atď. Niektorí sa cele stránili sveta, ako starí mládenci, a vyznamenávali sa zvláštnym životom duševným a podivnými obyčajmi. Podľa nich tiež každý slobodný, starší muž bol menovaný „korenárom“; a to všetko je treba znáť, aby tento náš príbeh bol zrozumiteľný.

Starému mláďencovi sa ľudia posmievajú, hovoria, aby si vzal nočnú čiapku, stiahol ju cez uši a šiel spať.

*„Starý kocúr idúc spať,
čiapku si musí brať,
schová do nej uši,
pekne mu to sluší!“*

Áno, tak sa o nich spieva! Smejú sa starému mláďencovi a jeho nočnej čiapke — práve preto, že jeho i ju tak málo ľudia znajú — ach, nepravte si nikdy takej nočnej čiapky! A prečo? Teda čujte:

V najstarších dobách nebola domčeková ulička dláždená. Bola tu diera na diere ako vo vychodenom úvoze. Ulica bola úzka a domy boli tak proti sebe naklonené, že v lete často od domu k domu natáhovali povrazy a vzduch v nej bol cítiť korením, šafranom a d'umbierom. Za pultom v sklepe nestálo mnoho mladíkov, nie, boli to väčšinou starí chlapi a neboli snád', ako si myslíme, v parochniach alebo v nočných čiapkach, v nohaviciach len po kolená a vo vestách a kabátoch úzko zopätých; nie, tak sa nosil dedkov dedko a tiež je tak vymaľovaný; korenári však nemali k tomu prostriedkov, aby sa dali maľovať a predsa by dnes pre nás bolo veľmi cenné a zaujímavé, keby sme mali obraz niektorého z nich, ako stojí v sklepe za pultom, alebo ako v nedelu putuje do kostola. Ich klobúk mal široký okraj a bol neobyčajne vysoký, a často niektorý z mladších predavačov si ho okrášľil pierkom. Vlnená košeľa bola zopnutá preloženým golierom z bieleho plátna, halena, úzko priliehavá, bola zapnutá až celkom nahor, cez ňu voľne visel plášť a nohavice končili až v topánkach so širokými zobcami, lebo nenosili pančuchy. Za pasom mali nôž a lyžicu, áno i veľký nôž na obranu — toho v tých dobách často používali.

Práve tak šatil sa o sviatkoch starý Anton, jeden z najstarších korenárov v domčekovej ulici, len že nenosil vysoký klobúk, ale čiapku, a pod ňou ešte druhú, malú vlnenú pletenú čiapku, pravú to nočnú čiapku, ktorej tak privykol, že jej nikdy neodkladal — mal dve tohože druhu a vzor. Každý maliar by vedel nakresliť jeho podobu; bol vychudnutý ani lund, okolo očí a úst plno vrások, mal dlhé, kostnaté prsty a šedé, dlhé obočie. Nad ľavým okom spĺýval chumáč vlasov, čo síce nebolo práve krásne, ale bolo to výborným zvláštnym znamením. Bolo o ňom známo, že je z Brém a predsa vlastne tamodtiaľ nepochádzal, tam býval len jeho pán. On pochádzal z Durínska, z mesta Eisenachu, hneď pod Wartburgom. O tom pán Anton mnoho nerozprával, tým viac však o tom rozmýšľal.

Starí obchodní zriadení v tej ulici sa neschádzali často, každý zostal v svojom obchodíku, ktorý sa skoro z večera zavrel a potom bolo v celej ulici tma. Len malou tabuľkou z rohoviny predieral sa malý prísvit z podkrovnej komôrky, kde obyčajne v svojej posteli starý pán ležal so svojim nemeckým spevníkom a spieval svoju večnú pieseň. Niekedy pravda tiež dlho do noci bol hore a robil hneď to, hneď ono. Jeho zamestnanie iste nebolo zábavné. Je to horký osud, žiť ako cudzinec v cudzej zemi, kde sa o nás nikto nestará, snád' len ten, komu zavadziam.

Často, keď vonku bola pustá noc a dážď ševalil, bývalo tu dosť nevoľno a pusto. Lampáša ani vidieť nebolo, okrem jedného, veľmi malého, ktorý bol umiestnený až na konci uličky pod obrazom svätej Panny, namaľovaným na stene. Také večery boli veľmi smutné a veľmi dlhé, keď nič na práci nebolo. Nie je treba denne rozkladať alebo ukladať tovar, robiť vrecúška a čistiť misky váhy; niekedy je tiež treba robiť niečo iného, a to robil tiež pán Anton: pláťal si sám svoje jemné plátno a dokonca i na topánky si prišiel záplaty. Keď sa konečne vybral spať, nechal si podľa zvyku nočnú čiapku a len ju trochu viac na uši stiahol; ale skoro ju zase vyhrnul, aby sa presvedčil, či dobre svetlo zahasil, ohmatol ho, stisol knôt a potom si zase znova ľahol. Netrvalo to dlho, prevalil sa s boka na bok a zase stiahol čiapku. Často však ho razom napadlo, či tiež dolu v peci uhlie vyhorelo, alebo či ho riadne zadusil. Je možné, že tam zostala

malá iskierka, mohla by roznieť oheň a spôsobiť škodu. A zase vstal, zliezol po rebríku — schody to neboli — a keď prišiel k peci, nebolo v nej iskier a zase sa mohol vrátiť. Často však, sotva bol na polovičnej ceste, nebol si zase istý, či železnú haspru na dverách poriadne zastrčil a či okenice sú dobre zavreté. A potom na svojich tenkých nôžkach zase musel zliezť z rebríka. Bolo mu zima a zuby mu drkotali, keď si potom zase ľahol do postele, lebo zima sa nás chytí najprudšie, keď pozná, že musí ustúpiť. Skryl sa do pokrovca, stiahol nočnú čiapku hlboko do očí a teraz odvrátil svoje myšlienky od obchodu a denných starostí. Ale dobre mu predsa nebolo, lebo teraz sa objavili staré spomienky a rozprestrel pred ním svoje obrazy, a tie bývajú často pripevnené špendlíkmi, ktoré pichajú. „Ach!“ zavoláme, a pichnú až do krvi a spôsobia páľivú bolesť, až slzy vhrknu do očí. Tiež starému pánu Antonovi sa tak často viedlo, horké slzy, najčistejšie perly, tiekli mu po lícach. Dopadali na pokrývku alebo na dlážku a znelo to tak, ako by struna bôľne pukla. Vyvanuli, zaplanuli v jasnom plameni; ale tento mu potom v svojej žiari objavil obraz života, ktorý nikdy nezmizol z jeho srdca. Keď si potom osušil oči nočnou čiapkou, potlačil slzy i obraz, avšak prameň ich tu bol a zostal, tkvel v jeho srdci. Obrazy sa neobjavovali tak, ako v skutočnosti po sebe nasledovali, často sa dostavili len tie najsmutnejšie z nich, tiež vystupovali iné žiarivé, sladkobôľne, avšak práve tieto vrhali teraz najtemnejšie tieň.

„Krásne sú bukové lesy Dánska!“ hovorievalo sa, avšak o mnoho krajšie zjavili sa zraku Antonovmu bučiny v okolí Wartburgu; mocnejšie a ctihodnejšie zdali sa mu staré dúbravy okolo pyšného hradu, kde úponkovité rastliny viseli cez kamene skalných stien. Sladšie voňali tam kvety jabloní, než v zemi Dánskej. Cítil to a živo to pozoroval: slza mu skanula, zaznela, zasvietila. V jej lesku zreteľne zbadal dve malé deti, chlapca a dievča; hrali sa spolu. Chlapec mal červené líca, plavé, kučeravé vlasy, poctivé, modré oči. Bol to syn bohatého obchodníka, malý Anton — on sám. Dievčatko malo hnedé oči a čierne vlasy, bolo svieže a múdre, bola to Molly, dcéra starostova. Hrali sa s jablkom, triasli ním a počuli, ako jadierka vnútri hrčia. Rozkrojili jablko a každý dostal časť; rozdelili si tiež jadierka a zjedli ich až na jedno, o ktorom dievčatko vyhlásilo, že ho zasadí do zeme.

„Počkaj, uvidíš, čo z toho bude; z toho bude niečo, ani si nepomyslíš, čo, celá jablňo, ale nie hneď.“

A zasadili jadro do kvetináča; oba si pri tom počínali veľmi múdro: chlapec vytlačil prstom dierku do hliny, dievča tam vložilo jadierko a obidvaja ho prikryli zemou.

„Ale nesmieš ho hneď zajtra zase vyhrabať a dívať sa, či už má korienky,“ povedala Molly, „to nesmieš! Urobila som to dvakrát na svojich kvetoch, chcela som vidieť, či rastú. Vtedy som tomu tak nerozumela a kvety mi zomreli, zvädnutý.“

Kvetináč zostal u Antona, a po celú zimu sa naň každého rána díval, ale videl vždy len čiernu zem. Potom prišla jar, slnko zase teplo zažiarilo a z kvetináča vyklíčili dva zelené listy.

„To som ja a Molly!“ riekol Anton, „to je krásne, utešené!“

Skoro na to sa objavil tretí lístok, koho ten znamenal? A zase prišiel nový a zase nový. Každým dňom, každým týždňom bola rastlinka väčšia a konečne vyhnala v strom. To všetko sa zrkadlilo teraz v jedinej slze, ktorá bola stisnutá a zmizla. Ale mohla z toho prameňa zase vyplynúť, zo srdca starého pána Antona.

Blízko mesta Eisenachu tiahne sa dlhá reťaz skalistých hôr; medzi nimi vyčnieva jedna okrúhla, kužeľovitá, na ktorej nie sú ani stromy, ani tráva; menuje sa hora Venušina. Býva v nej pani Venuša, bohyňa z pohanských dôb, ktorá sa v tých dobách menovala pani Holle; to vedelo a ešte vie každé eisenachské dieťa. Tá k sebe získala a zlákala šľachetného rytiera Tannhäusera, básnika lásky z kruhu spevcov na Wartburgu.

Často stáli Molly s Antonom pri hore a ona raz riekla: „Odvážil by si sa zaklopať a riecť: Pani Holle! Pani Holle! Otvor, je tu Tannhäuser!“ Ale Anton sa toho neodvážil. Molly sa odvážila, ale len slová: „Pani Holle! Pani Holle!“ riekla hlasne a zreteľne, ostatné zašeptala do vetru tak nejasne, že si bol Anton istý, že vlastne nič neriekla. A vyzerala pri tom taká smelá, ako keď ho niekedy s cudzími dievčatami zastihla v záhrade, a všetky ho chceli bozkať len preto, že vedeli, že sa nechce dať pobožkať a bije okolo seba; len ona sa odvážila ho pobožkať.

„Ja ho smiem bozkať!“ povedala pyšne a chytila ho okolo krku. V tomto smere bola márnivá a Anton si na to zvykol a nič si pri tom nemyslel. Aká bola rozkošná a aká smelá! Pani Holle v hore tiež vraj bola krásna, ale hovorilo sa, že jej krása je hriechne zvodná, zlá. Najväčšia krása je vraj tá, akou sa skveje svätá Alžbeta, patrónka zeme, zbožná kňažná durínska, povesti a legendy o jej dobrodeniach okrášlili tu tak mnohé miesto. V kaplnke bol zavesený jej obraz, obklopený striebornými lampami; Molly sa jej však nepodobala.

Jablňo, ktorú deti zasadili, rástla rok za rokom. Vyrástla tak, že bolo treba zasadiť ju do záhrady, do voľného vzduchu, kde rosa padala, slnko hrialo a strom naberal síl, aby mohol vzdorovať zime. A keď prestál krutú zimu, vypučal v kvety, ako by tým svoju radosť prejavoval. Na jaseň mal dve jablká pre Molly a Antona; menej jablák nebolo by bývalo dobré.

Strom veselo vyrazil do výšky a Molly s ním súperila, bola svieža ako jablňový kvet. Ale dlho sa jeho oči nemali radowať z toho kvetu! Všetko sa strieda, všetko sa mení, všetko raz pominie! Mollin otec opustil starý domov a Molly šla s ním ďaleko, ďaleko. Dnes, vlakom, je tá cesta len niekoľko hodín, ale

vtedy bolo treba viac než deň a noc, dostať sa tak ďaleko na východ z Eisenachu, až na hranice Durínska, dostať sa až do mesta, ktoré ešte dnes sa volá Wiemar.

A Molly plakala a Anton plakal; — — — všetky tie slzy sa slúčily v jedinú slzu, ktorá zažiarila ružovým, skvelým svetlom radosti. Molly mu vyznala, že ho má radšej, než všetky krásy Výmaru.

Minul rok, minuly dva roky, tri roky a v tejto dobe prišli dva listy; jeden priviezol vozár a druhý bol sverený akémusi pocestnému. Cesta, ktorú listy vykonali, bola veľmi dlhá a ťažká, viedla rozličnými mestami a dedinami.

Ako často počuli Anton a Molly spolu príbeh o Tristanovi a Izolde, ako často si Anton v tom páru predstavoval Molly a seba, hoci meno Tristanovo znamenalo, že vyrástol v smútku. To sa na Antona nehodilo, a tiež by sa nikdy nebol spriatelil s myšlienkou, že „ona naň zabudla!“ Ale Izolda tiež nezabudla na priateľa srdca svojho a keď obidvaja zomreli a po stranách pri kostole boli pochovaní, prerástli lípy na ich hroboch strechu chrámovú a spojili svoje kvitnúce koruny. To sa zdalo Antonovi veľmi krásne a predsa veľmi smutné. Ale s ním a s Molly to nemohlo tak smutno dopadnúť a preto si písal pieseň lásky, Valtra z Vogelheide:

„Pod lipou, tam na lúkach!“

A zvlášť krásne v tom znelo:

„Pod lesíkom v údolí,

holaholalala!

sladko slávik šveholí!“

Túto pesničku mal neprestajne na jazyku, spieval a písal si ju v mesačných nociach, keď sa chcel dostať do Wiemaru a navštíviť Molly. Chcel prísť nečakaný a tiež neočakávane prišiel.

Prijali ho veľmi prívetivo, na privítanú mu podali pohár plný drahého vína, veselá spoločnosť, vybraná spoločnosť ho obklopila, útulná izba a mäkké lôžko bolo prichystané a predsa všetko bolo iné, než si myslel a než o tom sníval. Nerozumel sebe, nerozumel ostatným, ale my tomu lepšie môžeme rozumieť. Možno byť v dome, v rodine, a predsa tam nie sme ako doma; rozprávame si, ako vo vlaku, známe sa, ako z vlaku; jeden druhému zavadzia, prajeme si byť preč, alebo aby náš sused išiel do paroma. Takého niečo cítil Anton.

„Ja som poctivé dievča,“ riekla mu Molly, „poviem ti to sama. Mnoho sa zmenilo od tých dôb, ktoré sme strávili v detských hrách; vnútri i vonku všetko podľahlo zmenám. Zvyk a vôľa nemajú moci nad našim srdcom. Antonko, nerada by som, aby si na mňa spomínal v zlom, teraz, keď tak skoro odídem odtiaľ ďaleko — ver mi, vždy ťa verne zachovám v pamäti, však tiež ti pravdu hovorím, keď ti vyradím, že som ťa nikdy neľúbila tak, ako teraz viem, že iného celou dušou možno ľúbiť! — Do toho sa musíš vpraviť! — Buď s Bohom, Anton!“

A Anton tiež dal „s Bohom!“ ani slza mu do očí nevstúpila, ale cítil, že jeho láska k Molly zmizla z jeho srdca, žeravé i mrazivé železo rovnako nám drásajú kožu z pier, keď ho pobožkáme a on božkal rovnako mocne v láske i v nenávisti.

Ani celý deň nepotreboval Anton na návrat do Eisenachu, ale kôň, na ktorom šiel, bol strhaný.

„Čo je na tom!“ volal, „ja som tiež strhaný a zničený a zničím všetko, čo by mi ju pripomínalo, tiež teba, pani Holle, pani Venuša, žena pohanská! Jablň vyvrátim i s koreňom. Nikdy už nesmie kvitnúť, nikdy už nesmie na nej ovocie dozrieť!“

Ale strom nevyvrátil, svoje vlastné sily podkopával a v horúčke sa zmietal na lôžku. V čom, kde bola preňho pomoc? A tu sa dostavil liek, ktorý ho vedel vyliečiť, najtrpkejší, aký bolo možné nájsť, ktorý zoslabnuté telo a vyčerpanú dušu zase priviedol k životu: Antonov otec nebol už bohatým obchodníkom. Ťažká doba, doba skúšky stála pri dverách, prišla pohroma; ako veľké vlny bila v dom, ktorý bol raz tak bohatý. Otec schudobnel, vyšiel na mizinu, starosť a nešťastie ho ochromili. I bolo Antonovi myslieť na iné veci než na strach svojej lásky a na svoj hnev na Molly. Bolo mu nahrádzať v dome otca i matku, riadiť, pomáhať, byť naporúdzí a potom v ďaleký svet sa vydať, za chlebom.

Dostal sa až do Brém, naučil sa znať núdzu a ťažké dni, čím myseľ stvrdne alebo zmäkne, často až príliš zmäkne. Aký ten svet a tí ľudia boli v skutočnosti cele iní, než si to Anton v svojej mladosti predstavoval! Čím mu teraz boli piesne o láske? Nič, len hluché slová. Tak si myslel niekedy, ale inokedy zase rozochvievali ho tieto sladké spevy, dušou mu zunela sladká hudba a potom zase bol pobožnejší.

„Čo Boh činí, dobre činí!“ riekol si potom, „dobre tak bolo, že Boh srdce Molly ku mne nepripútnal; kam by to bolo viedlo, keď sa karta teraz tak zle obrátila. Odvrátila sa odo mňa, že znala alebo predvídala nastávajúci obrat osudu. Boh bol ku mne milostivý, je to tak najlepšie, ako sa to stalo. Všetko sa deje len z múdrej vôle Božej! Ona za to nemohla a ja som sa na ňu tak rozhneval!“

A prešli roky, otec Antonov zomrel, cudzí ľudia bývali v jeho rodnom dome. Jeho bohatý predstavený ho poslal na obchodné cesty a na týchto prišiel i do svojho rodného mesta Eisenachu. Starý Wartburg tu stál ešte cele nezmenený vysoko na skalnom končiarí, so skamenenými podobami mnícha a mníšky. Mocné duby obkľučovali všetko starými obrysami, tak ako za jeho detstva. Lysá hora Venušina len neznateľne sa odrážala v údolí svojim šedastým zafarbením. Rád by bol zavolať: „Pani Holle! Pani Holle! otvor mi horu, zostanem aspoň na pôde domoviny!“

Bola to hriešna myšlienka a on sa pobožne prekrížoval. V tom zaspieval vtáčik blízko v krovine a stará pieseň ľúbostná zase sa prebudila v jeho pamäti:

*„Pod lesíkom v údolí,
sladko slávik šveholí!“
holaholalala!*

Také sladké spomienky zase vystali v jeho duši, v slzách zase všetko prežil. Rodný dom jeho stál zase ako prv, ale záhrada bola čiastočne pozmenená. Poľná cesta viedla jedným kútom záhrady a jabloň, ktorej neznivočil, stála tu ešte, ale už nie v sade, bola na druhej strane cesty. Slnko žiarilo na ňu práve tak, ako pred rokmi, rosa ju osviežovala ako kedysi, mala bohaté ovocie, konáre sa skláňali až na zem.

„Tá rastie!“ riekol, „ona môže!“

Ale jeden z veľkých konárov bol nalomený, akési zlé ruky ho poškodili — veď stojí pri ceste!

„Trhajú jej kvety, nepoďakujúc sa, kradnú jej ovocie a lámu jej konáre. Tu by sa dalo povedať, keby sme o stromoch mohli hovoriť ako o ľuďoch: nepredvídalo sa pri tvojej kolíske, že tu tak budeš stáť. Tvoj život počal tak krásne — a čo z neho teraz zostalo? Si opustená a zabudnutá, strom u záhrady, vedľa poľa, pri ceste. Stojí tu bez ochrany, otriasaný, otrhávaný, s polámanými konármi. Neuschne preto síce, avšak časom bude vždy menej a menej kvetov, ovocie prestane a potom — ba, potom bude po všetkom!“

Na to myslel Anton tam pod stromom, na to myslel mnohú noc v osamelej komôrke svojho dreveného domčeka v cudzej zemi, v domčekovej ulici v Kodani, kam ho jeho bohatý pán, brémsky kupec, poslal s podmienkou, že sa neožení.

„Ženiť sa — hahaha!“ zasmial sa tak hlasne a akosi podivne.

Zima skoro nastala, mrzlo len to prašfalo a vonku bola suchá fujavica, tak že každý, kto len mohol, zostal doma pri peci. Preto sa tiež stalo, že susedia Antonovi nespozorovali, že jeho sklep po dva dni nebol otvorený a on sám že sa ani neukázal. Kto by za takého času vychádzal, keby to nemuselo byť!

Boli smutné, tmavé dni a v sklepe, ktorého okenné tabule neboli sklenené, panoval len súmrak, potom šero a potom tma ako v noci. Starý pán Anton po dva dni neopustil lôžko, nemal k tomu už síl. Krutú nepohodu už dávno cítil v svojich údoch. Opustený ležal tu starý ten mládenec a nemohol si pomôcť, sotva že mohol k ústam podvihnúť krčah s vodou, ktorý si postavil vedľa seba, a konečne bola voda vypitá do poslednej kvapky. Nebola to horúčka, nebola to choroba — staroba to bola, čo ho trápiť. Tam hore, kde ležal, panovala okolo neho vždy noc. Malý pavúčik, ktorého nemohol vidieť, snoval nad ním spokojne a čulo svoju sieť ako by tu aspoň nový, smútočný závoj mal zaviať, keby starčekovi oči zapadli!

Aký dlhý a ospalý bol ten čas! Síl nemal, ani bolesti; Molly nežila už v jeho myšlienkach. Cítil, že svet a jeho život nemá už s ním nič spoločného, že je už stranou všetkého. Veď si naň nikto ani nespomenul. V jednej chvíli sa mu zdalo, ako by mal hlad a bol smädný — áno, cítil to! Ale nikto ho neprišiel osviežiť, nikto neprichádzal. Spomenul si na tých, ktorí už odišli, spomenul si, ako svätá Alžbeta, keď ešte bývala na tomto svete, ona, tá svätica jeho domoviny a jeho detstva, šľachetná vojvodkyňa durínska, pani vznešená, i do najchudobnejších kútikov zostupovala a prinášala chorým útechu a osvieženie. V jasnom lesku vznášali sa jej šľachetné činy pred jeho dušou. Spomínal na to, ako prichádzala k trpiacim a hovorila k nim slová útechy, ako rany úbožiakom vymývala a hladným pokrmu prinášala, hoci jej prísny manžel sa preto na ňu hneval. Spomínal si na povest, ako šla kedysi s košom plným vína a zrazu jej manžel, ktorý striehol na každý jej krok, na ňu vystúpil a spýtal sa, čo to nesie? Naľakaná odvetila, že sú to ruže, ktoré v záhrade natrhala, a keď on potom podozrivo strhol pokrývku s koša — na spásu zbožnej ženy sa stal zázrak a víno a chlieb a všetko, čo v koši bolo, zmenilo sa na ruže.

Tak žila tá svätá v duši Antonovej, tak vznášala sa stelesnená pred jeho slabým zrakom, pri jeho posteli v neútulnej, drevenej búde v ulici domčekovej. Obnažil hlavu, hľadel do jej láskavých očí a všetko dookola bolo zaliate jasom a ružami a tieto šírili celou komôrkou takú ľúbeznú vôňu! Zrazu prenikla k nemu sladká vôňa jabloňová; videl, ako kvitnúca jabloň nad ním skláňa svoje konáre, bola to tá istá, ktorú Molly a on ako malé jadierko zasadili.

Strom striasol svoje vonné kvietky na jeho horúce čelo a ochládzal ho. Padali na jeho prahnúce pery a bolo mu, ako by chlieb a silné víno ho osviežili. A bolo mu tak voľno, úprimne sa tešil na spokojný spánok.

„Teraz spím!“ zašeptal tíško; „spánok mi prospeje, zajtra budem zase zdravý a na nohách! Prekrásne! Jabloň, láskou vypestovanú, vidím v plnej kráse!“

A spal.

Deň na to, bol to už tretí deň, čo sklep bol zavretý, sneh už tak husto nepadal a susedia pátrali po starom pánu Antonovi, ktorý ešte vždy sa neukazoval. Ležal tam natiahnutý, mŕtvy, tísnuč rukou svoju starú nočnú čiapku. Nedali mu ju do rakve, veď mal ešte jednu čistú, bielu.

Kde boli teraz slzy, ktoré vyplakal? Kde boli tie perly? Zostali v nočnej čiapke — keď sú pravé, nedajú sa vyprať — s čiapkou boli uschované a zabudnuté. Staré myšlienky, staré sny, všetky zostali ešte v korenárovej čiapočke. Len si jej nežiadať! Rozpálila by tvoje čelo, uviedla by krv v rýchlejší chod, priniesla by ti také sny, ako by boli skutočnosťou. Skúsil to hneď prvý, ktorý si ju nasadil a bolo to predsa

o pol storočia pozdejšie a bol to sám pán mešťanosta! Sedel so svojou manželkou a jedenástimi deťmi v bezpečnom úkryte medzi svojimi štyrmi stenami. Avšak hneď sa mu zdalo o nešťastnej láske, úpadku a o starostiach o výživu.

„Hu! Ako tá nočná čiapka hreje!“ zvolal a strhol ju a pri tom zronila sa tu perla a po nej druhá perla; svietili a vydali zvláštny zvuk. „To je pakostnica, lámká!“ riekol mešťanosta, „pred očami sa mi robia mžiky!“

Boli to slzy, o pol storočia pred tým vyplakané, vyplakané pánom Antonom z Eisenachu.

Ktokoľvek pozdejšie čiapku si nasadil, pravidelne mal sny a videnia, ktoré jeho život menili v život pána Antona. Bola z toho celá pohádka, ba, bolo ich mnoho, ale nech ich rozpráva ktosi druhý. My sme rozprávali prvú a končíme so slovami: Nežiadaj sebe nikdy korenárovej nočnej čiapky!

Dievčatko so zápalkami

Bola krutá zima, snežilo a súmrak už nastával, bol posledný deň v roku: večer silvestrovský. V tejto zime putovalo malé, úbohé dievčatko s holou hlavou a bosými nohami mestom. Malo síce papučky, keď vyšlo z domu, ale čo jej tie boli platné? Boli to veľmi veľké papuče. Najprv ich nosila matka, tak veľké boli, a dievča ich stratilo, ponáhľajúc sa ulicou pred dvoma kočiarmi, uháňajúcimi v šílenom trysku. Tá jedna papuča sa už nenašla, a s druhou odbehol akýsi chlapec; kričal ešte na ňu, že papuče bude užívať ako kolísky, keď raz bude mať deti.

A tak šla malá dievka s bosými nohami, ktoré zimou boli celé červené a modro nabehnuté, ďalej. V starej svojej zásterke niesla množstvo zápaliiek a jeden balíček ešte držala v ruke. Po celý deň jej nikto nič neodkúpil a tiež žiadnej almužny nedal. Hladná a mrznúca odvliekla sa ďalej a dívala sa na svet zúfalo a rozpačito, tá úbohá!

Sneh padal na jej dlhé, svetlé vlasy, ktoré sa jej v pletencoch po chrbte vinuli, ale na túto svoju ozdobu veru nemyslela. Zo všetkých okien žiaril veselý jas svetiel a na rohoch všetkých ulíc voňalo to skvostne pečenými husami. Bol večer silvestrovský, na to myslela dievka.

V rohu medzi dvoma domami, z ktorých jeden bol o niečo viac do ulice než druhý, sa učupila a sadla si na bobok; stiahla nohy k sebe a tak ju vždy viac oziabalo. Napriek tomu, že jej bolo zima, sa neodvažovala ísť domov, pretože ani jediný balíček zápaliiek dosiaľ nepredala a ani jediného haliera neutržila. Bola by iste od otca vybitá a zima bola doma tak ako tu. Bývali cele až pod strechou a vietor s hvizdotom u nich prefukoval, hoci i najväčšie trhliny slamou a handrami boli poupchávané. Ruky zimou úbohému dievčaťu vychladli. Ako dobre by jej robilo teplo jedinej zápalky! Keby sa len smela odvážiť a vytiahnuť jediná zapáliť ju o stenu! Konečne vyňala jednu. Škrk! ako to sršalo a planulo! Keď dieťa držalo prsty nad ňou, vypúšťala zápalka teplú žiaru ako malé svetielko! Ach, to bolo podivuhodné svetielko! Zdalo sa dievčaťu, ako by sedela pred veľkými, železnými kachľami s lesknúcim sa mosadzným kovaním, oheň planul v nich tak veselo a hrial tak milo! Ach, ako ju to bláznilo! Už začala vyťahovať nohy, aby si ich tiež zohriala — keď plamienok zhasol, kachle zmizli — a ona sedela tam s ohorkom zápalky v ruke.

Rozsvietila druhú zápalku. Horela, svietila a kam žiara na stenu padla, stala sa táto priesvitnou ako flór. Dievča hľadelo do izby, kde bol stôl pokrytý snehobielym obrusom a jemným porcelánom a kde skvostne voňala pečená, slivkami a jablkami nadievaná hus! A čo bolo ešte skvostnejšie! Hus vyskočila na misu a kolembala sa s vidličkou a nožom v chrbte po zemi a priamo k úbohému dievčaťu. V tom zápalka zhasla, a pred ňou stála len silná, chladná stena domu.

Dieťa zapálilo novú zápalku. V tom sedela pod najskvostnejším stromčekom vianočným. Bol skoro väčší a bohatšie vyzdobený, ako ten, ktorý na štedrý deň uvidela sklenenými dverami u bohatého kupca. Tisíce svetiel horelo na zelených vetvičkách a mnoho pestrých, farebných obrázkov, aké bývajú vo výkladných skriniach, pozeralo na dievčatko. Vystierala po nich obidve ruky. — V tom zápalka zhasla. Množstvo vianočných sviečok stúpalo vyššie a vyššie a teraz videla, že to boli lesknúce sa hviezdy na oblohe. Jedna spadla práve dolu a tiahla dlhý zlatý pruh za sebou.

„Teraz umiera ktosi,“ povedalo dievča; lebo mu starenka, ktorá jediná zo všetkých k nemu bola dobrá, ale teraz už dávno bola mŕtva, hovorievala: „Keď spadne hviezda s neba, vstupuje duša k Bohu do neba.“

Zase rozsvietila zápalku o stenu, šírila koldokola jasné svetlo a v jeho strede stála jej starenka, tak jasne a zreteľne, taká bola dobrá a vlúdna!

„Babička!“ zvolala malá dievka, „vezmi ma so sebou! Viem, že zmizneš, sotva zápalka dohorí, zmizneš ako kachle i nádherná pečená hus a veľký, žiarivý strom vianočný!“ Rýchlo zapálila celý zbytok zápaliiek, ktorý bol v škatuľke — chcela babičku zadržať. A zápalky šírili taký jas dookola, že bolo okolo nej svetlejšie než za bieleho dňa. Ešte nikdy nevyzerala starenka tak veľká a krásna! Vzala dievčatko za ruky a vznášala sa s ňou vysoko v lesku a radosti, tak vysoko, tak vysoko, tak vysoko. Zima, hlad a strach boli preč — boli u Boha.

Ale v kúte pri dome sedela v chladnom vzduchu rannom dievka s červenými líčkami a s úsmevom na perách — mŕtva, zmrzla v posledný deň v starom roku.

Novoročné ráno vznieslo sa nad malou mŕtvolou, ktorá tu sedela so svojimi zápalkami, z ktorých jedna škatuľka bola skoro vypálená. „Chcela sa zohriať!“ hovorili okolostojaci. Nikto nevedel, čo krásneho videla, v akej žiari vzlietla so starou babičkou v radosti novoročnej.

O lístku z nebies

Vysoko jasným sviežim vzduchom letel anjel, nesúc kvet zo záhrady nebeskej, a pritísnuť ho k perám, ulomil malý lístok, ktorý spadol do prostriedku lesa do vlhkej pôdy a hneď zapustil koreňky a jeho výhonky vypučali medzi ostatnými bylinami.

„To je podivuhodná sadenička!“ vraveli tieto a žiadna sa k nemu nechcela znáť, ani pichliač, ani prhláva.

„Je to bezpochyby niečo záhradného!“ riekli posmešne a potom o tom vtipkovali ako o rastline záhradnej. Ale lístok rástol a rástol ako žiadna iná rastlina a široko rozkladal svoje vetve a ratolesti.

„Kam sa ženieš?“ riekol vysoký pichliač s bodlinami na všetkých listoch, „rozťahuješ sa bezhranične, nemáš nikdy dosť miesta. My tu nemôžeme stáť na tvoju podporu!“

Nastala zima, sneh zakryl rastlinu, rov snehový však nad ňou žiaril, ako by ním zospodu slnko svietilo. Na jar stál tu kvitnúcí ker, najkrajší z celého lesa.

Vtedy prišiel profesor rastlinopisu, majúci vysvedčenia, že je tým, čím je; pozoroval rastlinu, ochutnával ju, avšak v jeho rastlinopise nič o nej nebolo; nemohol vypátrať, do ktorej triedy patrí. „Je to iste nepodareného čosi!“ riekol, „neznám toho; nesúhlasí so žiadnym systémom.“

„Nesúhlasí so žiadnym systémom!“ vraveli prhlávy a pichliače. Veľké stromy počuli, čo sa hovorilo a tiež ony videli, že to nie je strom ich druhu, ale neriekli nič, tak ani onak, a to je pre hlupákov to najbezpečnejšie.

Potom prichádzalo lesom chudobné, nevinné dievča; jej srdce bolo čisté, myseľ bola zjasnená vierou, jej podielom na svete bola stará biblia, ale z jej listov vravel jej boží hlas: „Keď ti budú ubližovať, pamätaj na príbeh Jozefov: Zmýšľali zle v srdci svojom, Boh však zmenil všetko na dobré.“ Keď trpíš nepravosťou, zneuznaním a posmechom, pamätaj na Najčistejšieho a Najlepšieho, ktorému sa posmievali a ktorého ukrížovali, a on sa pri tom modlil: „Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo robia!“

Zastala pred zázračnou rastlinou, ktorej zelené lístie sladko a príjemne voňalo a ktorej kvety ligocú sa v žiari slnečnej všetkými farbami a z každého kvetu to znelo, ako by skrýval v sebe tisíce piesní, ktoré nikdy nebudú vyčerpané. V zbožnom zanítení pozorovala všetku tú božiu nádheru. Sklonila k sebe jednu ratolesť, chtiac sa poďívať zblízka na tieto kvety a vdýchnuť do seba ich vôňu; a v mysli sa jej rozjasnilo a v srdci jej bolo blaho. Rada by si bola utrhla kvet, bolo jej ho však ľúto, veď ulomený by zvädol. Vzala si preto len jediný jeden lístok, odniesla si ho domov a uložila v biblii a tam ležal svieži, vždy svieži a nevädnucci.

Ležal skrytý medzi listami biblie, a s bibliou bol položený dievčaťu pod hlavu, keď za niekoľko týždňov v rakve ležala, s posvätným výrazom smrti na zbožnej tvári, ako by v pozemskom tom prachu bolo vyjadrené, že teraz duša jej stojí pred Bohom.

Avšak vonku v lese kvitla zázračná bylina, zmohutnela v statný strom a všetci vtáci prichádzali a klaňali sa mu, najmä bocian a lastovička. „To sú cudzokrajné mravy!“ vraveli pichliače a lopúchy, „tak my doma sa nikdy nezahodíme.“

A čierne slimáky lesné pľuli na krásny strom.

Pozdejšie prišiel pastier prasiať, vytrhol strom so všetkým, i s koreňom, chtiac to spáliť na popol. Celý zázračný strom vyvrátil a všetko zviazal do jednej otepi i s ostatnými raždinami.

Asi za rok počal kráľ tej zeme trpieť hlbokou ťažkomyselnosťou; pilne sa zamestnával prácou, ale to nepomáhalo; boli mu predčítané najduchaplnejšie spisy, aké sa len zohnať dali, ale nepomohlo to. — V tom prišlo posolstvo od najznamenitejšej veličiny, ktorej sa opýtali; oznámili, že jesto bezpečný prostriedok, ktorý chorého môže posilniť a uzdraviť. „Vo vlastnej ríši kráľovej rastie v lese bylina nebeského pôvodu, vyzerá tak a tak, nemožno sa vôbec mýliť,“ a pripojený bol výkres rastliny, podľa ktorého ľahko bolo ju poznať. „Zelená sa v zime v lete; vezmite večer čo večer nový list a položte ho kráľovi na čelo, potom sa myšlienky jeho zase rozjasnia a krásny sen v noci ho posilní na budúci deň!“

To bolo dosť zreteľné, a všetci lekári a profesori rastlinopisu vydali sa na cestu do lesa. — Ale kde je tá rastlina?

„Iste že som ju odniesol i s ostatnou chamraďou!“ vravel pastier prasiať, „je to už dávno spálené, ja som z toho nemal rozum!“

„On z toho nemal rozum!“ volali všetci. „Nevedomosť! aká obrovská nevedomosť!“ Tieto slová si pastier prasiať mohol zapísať za uši, lebo tým mienili len jeho.

Ani lístku nebolo možné nájsť, jediný ležal v rakve mŕtveho dievčaťa, a to nikto nevedel.

Kráľ sám, sklúčený svojou ťažkomyselnosťou, prišiel do lesa na ono miesto. „Tu stál ten strom!“ vravel, „je to miesto posvätné!“

Ohraničili potom to miesto zlatou mrežou a vo dne v noci tam stála stráž.

Profesor rastlinopisu napísal pojednanie o nebeskej kvetine a bol za to vyznamenaný, čo ho veľmi tešilo. Vyznamenanie jemu i rodine veľmi lichotilo a to je to najuspokojivejšie z našej poviedky, lebo rastliny už nebolo a kráľ trpel svojou ťažkomyselnosťou — „ale tým trpel kráľ dŕiev už tiež!“ hovorila stráž pri mreži.

